

9 771333 828003

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku

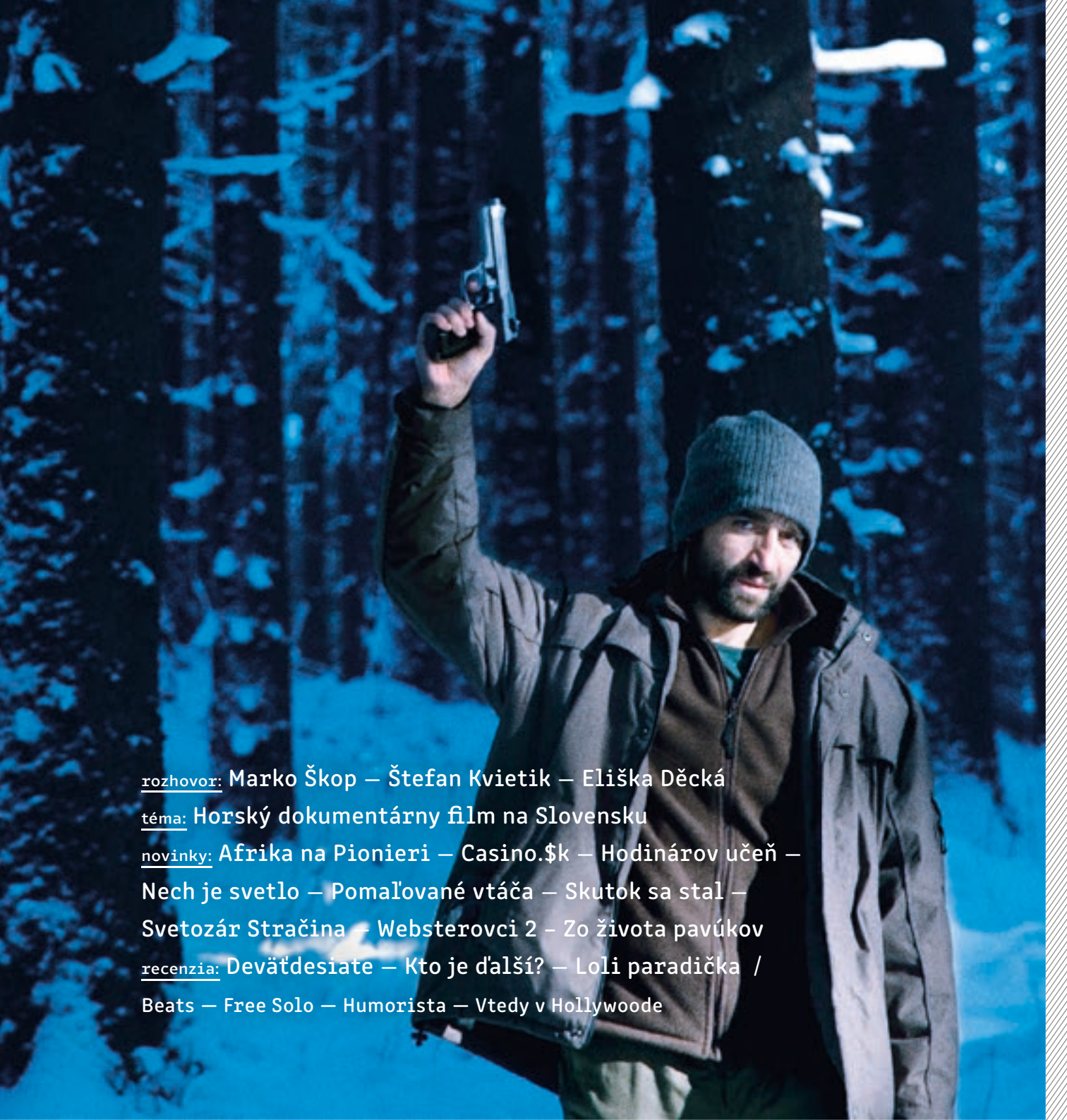
www.filmsk.sk

film

sk

09 —

2019 ▶ 2,50 €

rozhovor: Marko Škop — Štefan Kvietik — Eliška Děcká
téma: Horský dokumentárny film na Slovensku
novinky: Afrika na Pionieri — Casino.\$k — Hodinárov učeň —
Nech je svetlo — Pomaľované vtáča — Skutok sa stal —
Svetozár Stračina — Websterovci 2 — Zo života pavúkov
recenzia: Deväťdesiate — Kto je ďalší? — Loli paradíčka /
Beats — Free Solo — Humorista — Vtedy v Hollywoode

CHVENIE
Jayro Bustamante

TAKÉ KRÁSNE ŠATY
Peter Strickland

PRÍPAD BARNABÁŠ KOS
Peter Solan

LA GOMERA
Corneliu Porumboiu

NECH JE SVETLO
Marko Škop

PARAZIT
Bong Joon-ho

PROJEKT 100 19

**NAJSTARŠIA
PREHLIADKA FILMOV
NA SLOVENSKU**

úvodník

Všeličo sa stalo počas leta a mnohé sa stane v septembri. V aktuálnom *Film.sk* nám to vyšlo na 56 strán, čo je viac než zvyčajne. A štandardné číslo je navyše spojené so špeciálnym, pretože je september a s ním prichádza Projekt 100 (tentoraz v inej podobe, než sme zvyknutí). Predchádzajúce *Film.sk* vyšlo v júli ako rozšírené letné dvojčíslo. To septembrové ponúka ešte viac čítania.

Začnime od domácich noviniek v kinách, ktorých je osem! Z majoritne slovenských titulov sú to *Nech je svetlo*, *Casino.\$k*, *Afrika na Pionieri*, *Skutok sa stal*, *Svetozár Stračina* a *Websterovci 2 – Zo života pavúkov*. Pripomeňme aj dve koprodukčné minority: sú to *Hodinárov učeň* a *Pomalované vtáča*. S tou druhou snímkou v réžii Václava Marhoula sa pritom spája veľká vec. Svetovú premiéru mala v hlavnej súťaži na MFF Benátky, čo sa poriadne dlho nepodarilo žiadnemu filmu v slovenskej (ko)produkcii.

Septembrová novinka *Nech je svetlo* sa v aktuálnom čísle spomína hneď na viacerých miestach. Jeden z dôvodov je opäť festivalový – darilo sa jej na MFF Karlove Vary. A s jej režisérom Markom Škopom vám prinášame rozhovor.

Viacrát v časopise menujeme aj režiséra dokumentárnej novinky *Svetozár Stračina* Pavla Barabáša. Rubriku Téma sme totiž venovali horskému dokumentárnemu filmu na Slovensku a bez Barabáša sa, prirodzene, nemohla zaobiť.

S horami tak trochu súvisí aj Štefan Kvietik, najmä vďaka pamätnej *Medenej veži*. Nedávno mu udelili Cenu prezidenta Art Film Festu a my sme ho požiadali o rozhovor. Tretí rozhovor v aktuálnom čísle vznikol na Fest Anči v Žiline a na otázky nám odpovedala česká teoretička animovaného filmu Eliška Děcká.

Za festivalmi sa však nemusíme len obzerať, v septembri prichádza piešťanský Cinematik. Prirátajme si k tomu početné premiéry slovenských filmov a je jasné, že zvládať to všetko popri návrate do pracovného kolobehu nebude ľahké. A október nám v tomto nič neľahčí. No nie sú to vlastne dobré správy? ◀

— Daniel Bernát —

myslím si

Marcel Šedo,
filmový publicista

— Možno sa mi to len zdá, ale akoby sa filmová kritika postupne presúvala na okraj akejsi veľkej čiernej diery. Láka ma pozrieť sa do nej, zároveň sa však bojím toho, čo tam uvidím. Azda najviac sa bojím prázdnoty. Už dlhšie pozorujem, ako sa veľká časť mojich bývalých spolužiakov, tá časť, ktorá mala dostatok síl a schopností zotrvať v odbore, plynulo pretransformovala na prekariát, vrstvu ľudí, ktorá v neistote prežíva na dotáciách, crowdfundingových kampaniach a občasných fuškách pre festivaly alebo iné kultúrne ustanovizne. Iná, rovnako početná skupina sa zasa filmovej kritike venuje popri pracovnom úväzku, čiže vo svojom voľnom čase. A tých zopár šťastlivcov, ktorí sa kritike venujú v denníkoch, týždenníkoch alebo na univerzitách, odtiaľ až príliš často odchádza vyhorených či frustrovaných. Dalo by sa teda povedať, že kritika je tvrdá neoliberalná džungľa, v ktorej prežijú len tí najsilnejší a najvýkonnejší jednotlivci, prípadne anonymná armáda nadšencov, študentov a brigádnikov, ktorí sa na týchto pozíciách striedajú častejšie než pracovníci v McDonalde.

— S tým súvisí zhoršujúca sa kvalita textov, zameniteľný žurnalistický štýl, pubertálna dojmológia či prístup v podobe hodnotenia logickosti fikčného sveta a „odfajkávania si“ zložiek filmového diela (réžia, scenár, kamera, herectvo...), čo prezrádza okrem nedovzdelanosti a plytkosti aj obrovskú automatizáciu „procesu“. Smutné je, že títo kritici sa nelíšia ani od niektorých publicisticky šmrncnutých akademikov, ktorí často už prvou vetu prezradia priam nábožnú úctu k vyvolenej metóde. Kritika skrátka prestáva byť dobrodružstvom textu a dobrodružstvom myslenia. Dnes je pre mňa niečím, čo môže byť bez problémov nahradené zastaraným algoritmom. A to, čo z premýšľania o filme zostane, sa rozpustí v diskusiách typu „páči-nepáči“ na sociálnych sieťach.

— V neposlednom rade, a to je pre mňa najtragickejšie, sa už dlho pýtam, aký a či vôbec má filmová kritika spoločenský zmysel. Či toto jej prežívanie – neustále obhajovanie zmyslu vlastnej existencie, žobranie o peniaze, postávanie na periférii – vôbec stojí za to. Aký má zmysel písanie a uvažovanie o filme v ére postupného zániku národných a lokálnych kultúr a inštitúcií, totálnej nadvlády prepracovaných marketingových kampaní, fetišizácie objektivity a tela, v ére ekonomizácie všetkého, diktatúry normality, nesústreďenosti, všeobecnej krízy humanity, smrti autora i štýlu? Akoby sa filmová kritika vo všetkých oblastiach ocitla niekde na periférii, bez vplyvu, bez hodnoty, bez krásy...

— Možno len upokojujem sám seba, ale nie je práve toto jej výhodou? To, že každý kritik musí sám pre seba hľadať jej vnútorný zmysel, ktorý by išiel nad rámec tradičnej formulky o informovaní verejnosti či zlepšovaní jej vkusu. Ja som si tento zmysel našiel v akejsi obdobe mystického zážitku, keď sa aspoň na okamih oslobodujem od vlastnej, individuálnej subjektivity a nechávam sa prenikať dielom, stávam sa ním. Páči sa mi, ako Erik Jakub Groch hovorí o tom, že „sa jeho poézia písala“. Snáď to nebude znieť príliš nabubrene, keď poviem, že aj u mňa sa niekedy recenzie takto píšu. Stali sme sa dualitou a teraz spolu píšeme – píše sa. A azda toto je pre mňa zmysel kritiky. Akýsi plod dvoch subjektov, druh niekde na pomedzí, priama manifestácia transcencie, odovzdávania sa, písania sa. Ja verím tomu, že prežije. ◀

3 **myslím si**

4 — 6 **téma:** Horský dokumentárny film na Slovensku

6 — 7 **aktuálne:** Nová prehliadka Digitálne kino 1955 - 1975 v Lumièri / 14. MFF Cinematik

8 — 20 **novinky:** Nech je svetlo / Casino.\$k / Afrika na Pionieri / Skutok sa stal / Svetozár Stračina / Websterovci 2 – Zo života pavúkov / Pomalované vtáča / Hodinárov učeň

21 **Správy z filmového diania**

22 — 26 **rozhovor:** Marko Škop

27 **Správy z filmového diania**

28 **moje obľúbené slovenské filmy / zásadné filmy**

29 **premiéry** v kinách

30 — 37 **recenzia:** Loli paradicka / Kto je ďalší? / Deväťdesiate / Beats / Free Solo / Humorista / Vtedy v Hollywoode

38 — 39 **rozhovor:** Eliška Děcká

40 — 42 **rozhovor:** Štefan Kvietik

43 — 45 **ohlasy:** 21. 4 živly / 54. MFF Karlove Vary

46 — 47 **dvd nosiče / filmové publikácie / čo robia**

48 — 49 **kalendárium špeciál**

50 — 51 **tipy mesiaca / tv tip**

52 — 53 **in memoriam:** Marian Puobiš / Katarína Minichová

54 **svet spravodajského filmu:** Týždeň vo filme

55 **výročia / stalo sa za 30 dní**

56 **pohľad zvonka**

film.sk

mesačník o filmovom dianí (nielen) na Slovensku / 20. ročník

Vydavateľ: Slovenský filmový ústav

Adresa redakcie: film.sk / Slovenský filmový ústav Grösslingová 32 / 811 09 Bratislava tel.: 02/57 10 15 25 fax: 02/52 73 32 14 e-mail: film.sk@sfu.sk

Šéfredaktor: Daniel Bernát

Redakcia: Jaroslava Jelchová

Redakčná rada: Peter Dubecký [generálny riaditeľ SFÚ] Rastislav Steranka [riaditeľ NKC – SFÚ] Marián Brázda [vedúci edičného oddelenia SFÚ] Miroslav Ulman [odborný referent Audiovizuálneho informačného centra SFÚ] Simona Nótová-Tušerová [tlačová tajomníčka SFÚ] Andrea Biskupičová [vedúca predajne Klapka.sk]

Štefan Vraštiak

Jazyková redakcia: Jaroslav Hocheľ

Design & grafická úprava: p & j

Tlač: Dolis Goen, s. r. o.

Uzávierka čísla 9/2019: 30. 8. 2019

Snímka na titulnej strane: Nech je svetlo – Artileria

Objednávanie Film.sk: L.K. Permanent, Zuzana Hrušková tel.: 02/49 11 12 02, e-mail: hruskova@predplatne.sk

Film.sk vychádza s podporou MK SR. ISSN 1335 – 8286

Názory redakcie sa nemusia zhodovať s názormi prispievateľov.

Akékoľvek rozmnožovanie textu, fotografií, grafov vrátane údajov v elektronickej podobe len s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa. © Slovenský filmový ústav

— text: Daniel Bernát —
Sloboda pod nákladom foto: ASFK —

S kamerou cez hory

Pred tromi rokmi sa stala najúspešnejším slovenským dokumentom v kinách Sloboda pod nákladom. Film o tatranských horských nosičoch videlo viac ako 15 000 divákov. Film Pavla Barabáša, ktorý zaň získal množstvo ocenení. A nielen zaň. Autor viacerých horských dokumentov si získal medzinárodné renomé. Krátko pred festivalom horských filmov v Poprade, v čase uvedenia oscarového dokumentu Free Solo do tunajších kín a v mesiaci, keď Barabáš oslavuje šesťdesiatku, sme sa rozhodli venovať Tému čísla horskému dokumentu na Slovensku.

Do tejto kategórie filmov sa dnes natlačí všetičo, svedčia o tom i programové zostavy špecializovaných festivalov. Konštatuje to aj Alan Formánek, programový riaditeľ festivalu Hory a mesto v Bratislave a zároveň riaditeľ Vancouverského medzinárodného festivalu horského filmu. Tvrdí, že kým kedysi bol pojem horský film pomerne jasne vymedzený, dnes zahŕňa napríklad „aj filmy o kajakovaní, skokoch s padákom, horskom bicyklovaní, neraz sa tam radia aj také snímky, ktoré sa v horách ani neodohrávajú. Často sú tam environmentálne, prírodopisné filmy, dokumenty o prírodných kmeňoch či komunitách...“ Vo vzťahu k festivalom horského filmu považuje Formánek takéto rozširovanie záberu za prirodzený vývoj; spája sa to aj s tými najstaršími a najprestížnejšími. I vancouverský festival spočiatku prezentoval oveľa väčší podiel horolezeckých filmov ako v súčasnosti. Podľa Formánka sú však diváci to-muto posilňovaniu rozmanitosti otvorení.

Zároveň sa dá konštatovať, že v posledných desaťročiach výrazne narastá produkcia horských dokumentov. „Dôvodom je niekoľko. V prvom rade je za tým určite technika, ktorá je dnes k dispozícii. Kamery sú malé, ľahké, používajú sa drony... Nakrúcanie v ťažkých podmienkach je jednoduchšie ako kedysi, keď bolo treba početný štáb s náročnou technikou, čo si vyžadovalo veľa peňazí a zložitú logistiku. Prenosnosť a nenápadnosť techniky zároveň tvorcom umožňuje dostať sa bližšie k človeku, čo je zvlášť výhodné napríklad pri práci s odlahlými domorodými kmeňmi. Aj celý softvér okolo výroby filmu je dnes oveľa dostupnejší, v konečnom dôsledku si môžete celý film spracovať doma, čo v období celuloidu alebo Betacam-u nebolo úplne možné,“ vysvetľuje Alan Formánek a dopĺňa: „Myslím si, že v súčasnosti vznikajú ročne tisíce horských filmov, kým počas 80. rokov to možno nebola ani stovka. Stúpa aj ich technická, vizuálna kvalita, hoci o „príbehovej“ stránke sa to až tak povedať nedá.“

Podľa skúseného festivalového profesionála je

v takej malej krajine ako Slovensko až nezvyčajne vysoká koncentrácia filmárov, ktorí sa venujú horskému dokumentu. Menuje v prvom rade Pavla Barabáša, ktorého radí k svetovej triede, no za popredných tvorcov v medzinárodnom kontexte označuje aj Rastu Hatiara a Erika Baláža.

Barabášove filmy sa v domácom prostredí často dostávajú do bežnej kinodistribúcie. Aj aktuálne premiéruje svoju novinku, tentoraz však ide o portrétový dokument s hudobnou témou Svetozár Stračina. Vlani však na plátnach predstavil expedičný film Tieň jaguára, ktorý sa stal podobne ako Sloboda pod nákladom najnavštevovanejším slovenským dokumentom roku. Celkovo má Barabáš na konte zhruba 50 filmov, za ktoré získal viac ako 300 cien vrátane Grand Prix udeľovanej Medzinárodnou asociáciou horského filmu tvorcom, ktorí významnou mierou prispeli k rozvoju tohto druhu kinematografie. Systematickejšie sa jej začal venovať v polovici 90. rokov, keď už mal skúsenosti z práce na športových záznamoch aj z nakrúcania reklám. „Prvým filmom, ktorý zarezoval, bolo 80 metrov pod vrcholom z roku 1997. Hradil som si ho celý sám, investoval som doň svoje úspory z reklamy. Chcel som ním nadviazať na históriu slovenského dokumentu z Himalájí, takže to bol zároveň môj prvý film, ktorý som robil tak, aby sa na niečo podobal,“ ozrejmjuje Pavol Barabáš a pokračuje: „V roku 1998 sme organizovali výpravu na Everest. Hľadali sme sponzorov. Vladimír Ondruš, ktorý vtedy ešte robil na Kolibe, prisľúbil pomoc s odôvodnením, že Koliba má bohaté skúsenosti s realizáciou horských filmov a že peniaze na dokument zoženie. Až v Tibete nám ozrejmil, čo za to – že by sa mali horolezci na vrchole najvyššej hory sveta odfotiť s vlajkou HZDS. Rozhodol som sa z expedície hneď odísť, hoci som sa na ňu rok pripravoval. Prvý raz som dostal sponzorské peniaze na film ešte pred jeho nakrúcaním, no po návrate som ich okamžite vrátil. Po expedícii som sa tým ešte dlho tráпил. Priznám sa, že sa

mi môj čistý horský svet na nejaké obdobie zrútil, mal som pocit, že už nikdy nebudem robiť filmy s horskou tematikou. Odvtedy sa sponzorom pred expedíciami vyhýbam. Začal som robiť finančne nenáročné cesty do neznáma, ktoré sme si vedeli uhradiť aj sami (Amazonia vertical, Omo – Cesta do praveku, Pururambo).“ Samozrejme, je tu ešte podpora z Audiovizuálneho fondu, prípadne RTVS, tá však nie je pravidlom a pri niektorých projektoch o ňu Barabáš, resp. jeho produkčná spoločnosť K2 Studio ani nežiada. Ako vysvetľuje, najmä pri expedičných dokumentoch je ťažké pripraviť podrobný a presvedčivý projekt nakrúcania, ktorý by bol dostatočnou zárukou pre komisie rozhodujúce o použití verejných financií. Výpravy do exotických destinácií sú totiž závislé od množstva premenných a spájajú sa s množstvom potenciálnych rizík, nedá sa spoliehať na pripravený scenár. Čo sa však týka ich financovania, Barabáš pripomína, že zvyčajne sú náklady na tieto expedície veľmi nízke, pretože ich členovia sa dokážu úsporne stravovať, spávajú vonku, všetko potrebné si nesú so sebou a často sa pohybujú v krajinách, kde sú tovary a služby lacné (hoci ich zároveň charakterizuje nedostatok). Dodáva však, že sú aj logisticky a finančne náročnejšie expedície, ako to bolo v prípade vlnajšej výpravy za zlaňovaním steny popri najvyššom vodopáde sveta Salto Angel.

Keď hľadá námet na ďalšiu cestu, resp. ďalší film, snaží sa, aby išlo o niečo nové, zaujímavé, originálne. Ako však poznamenáva, expedíciu nepodriaďuje filmovaniu, snaží sa na nej pôsobiť ako nenápadný pozorovateľ v partii ľudí, ktorí si plnia svoje túžby a smerujú za zážitkom. „Mám zásadu, že ak sa aj niečo nepodarí zachytiť, nikdy to nenechávam ľudí opakovať. A keď sa filmovanie nepodarí, zostáva tu bonus expedície. Opačne to byť ani nemôže.“ Nakrúcanie v extrémnych prírodných podmienkach je ťažko prenosná skúsenosť, hoci sa dá poľahky skonštatovať, že je komplikované a vyčerpávajúce. Filmár nesie na chrbte enormný náklad aj bez technického vybavenia, na ktoré musí dávať zvlášť pozor (samozrejme, v súčasnosti je technika oveľa praktickejšia ako kedysi), do toho vstupujú rôzne druhy terénu a klimatických okolností, medziludské interakcie vnútri malej skupiny, potreba spolupráce a vzájomnej pomoci... Barabáš sa už za tie roky naučil pripraviť na výpravu tak, aby bol čo najľahší a nezaťažoval ostatných. Zároveň má dobre vypracovaný filmársky inštinkt a už na spiatocnej ceste z expedície vie, či nakrútený materiál má potenciál, aby sa z neho mohol stať film: či je v ňom potrebná energia, či je jeho téma dostatočne nosná a či ponúka neošuchaný pohľad, či jednoducho dokáže osloviť publikum. Ak cíti, že áno, nastáva druhá fáza výroby. „A to je vážne rozhodnutie, lebo potom s tým dokumentom strávite ďalšieho pol roka, než ho spracujete. Mňa ten proces úplne pohltí. Treba urobiť profesionálny strih, zvuk, hudbu... Divák vám v kine nič neodpustí, zaplatí za váš film, ktorý začal vznikáť prakticky na kolene, podobne vstupné ako za blockbuster s neporovnateľne vyšším rozpočtom,“ hovorí režisér, ktorý, mimochodom, nemá akademické filmové vzdelanie, čo je v tomto druhu dokumentárnej tvorby častý jav.

Opýtali sme sa Pavla Barabáša aj na to, ako to bolo v začiatkoch jeho kariéry s možnosťami uplatnenia jeho filmov. Mal ich kde prezentovať a našli si už vtedy svoje publikum? „Záujem o horské dokumenty bol obrovský. Keď som sa zúčastnil na prvom festivale v Poprade v roku 1993, bol som očarený. A nadchlo ma, keď som tam o pár rokov prihlásil Karakoram Highway a oni to vybrali. Ľudia sa vtedy nemali ako dostať k takýmto filmom, zaujímali sa o ne. Problematické však bolo, že v tom čase sa posielali filmy na festivaly na Betacamoch, dnes je to už oveľa jednoduchšie. Bál som sa, že s nástupom internetu a streamovania opadne záujem divákov o tieto festivaly, ale bolo to naopak, ľudia tie filmy potrebujú vnímať ako spoločný zážitok.“ Čo sa festivalov týka, Barabáš získal napríklad aj niekoľko cien na prestížnom podujatí v Banffe, ktoré má dlhú tradíciu. Dokonca mu tam ocenili tri filmy po sebe – 118 dní v zajatí ľadu, Tajomné Mamberamo a Mustang. K jeho celkovo najoceňovanejším filmom patrí spomenutá Sloboda pod nákladom (2016), ktorej sa darí aj v zahraničí, čo ho prekvapuje vzhľadom na to, že tento dokument sa odohráva v prostredí

tatranských horských nosičov, čo je lokálny fenomén, a pôvodne ho nakrúcal práve pre nich – svojich kamarátov. A ako Barabáš dodáva, vždy sú pre neho pri nakrúcaní či na expedíciách najdôležitejší ľudia, s ktorými tvorí partiu. Aj preto rád rozpráva svoje filmy cez pohľad niekoho druhého.

O niečo mladším zástupcom slovenského horského dokumentu je Rasto Hatiar (napr. Stratení Nomádi, Dotknúť sa Denali, Slepá dôvera, Obyčajní chlapci, Teória šťastia podľa Rybanského, Vrcholová príťažlivosť), ktorý sa začal tejto tvorbe venovať v roku 2004 (a takisto filmárčinu neštudoval). Jeho snímky sa tu síce nedostávajú do bežnej kinodistribúcie, ale vo festivalovom svete sú známe a úspešné.

Rodák z Liptova sa od malička venoval fotografovaniu a k filmovaniu sa dostal cez kamaráta v čase, keď už bol skialpinistom. Keď začal s vlastným nakrúcaním, málokedy sa mu podarilo zohnať adekvátnu sumu na výrobu. „Aby som bol konkrétnejší, bolo to dvakrát. Raz ma podporil Audiovizuálny fond a raz som robil film v koprodukcii s RTVS,“ ozrejmjuje Hatiar, no pokračuje

čuje: „Veľakrát som robil film takpovediac za nič, financoval som si ho sám, veril som mu. Som veľký entuziasta a trochu asi aj naivka. Občas nejakým spôsobom vedia pomôcť iní, ale nejde o peniaze zodpovedajúce reálnym nákladom.“ Aj Hatiar, prirodzene, hovorí o zmenách, ktoré túto oblasť tvorby zasiahli. Za jednu z kľúčových považuje používanie dronov, vďaka ktorým sa dá dostať aj tam, kde to dovtedy nebolo možné, a amatér dokáže nakrúcať zábery, ktoré vyrážajú dych a v minulosti si ich mohli dovoliť len profesionáli s drahou produkciou. „Zvlášť v horskom filme sa rozdiel medzi amatérskym a profesionálnym filmom výrazne stiera. Kedysi sa točilo na kamery, dnes prakticky už len na fotoaparáty, ktoré však svojou kvalitou často prekonávajú aj drahšie kamery,“ uvažuje Hatiar. „Ďalšou zmenou je vnímanie outdoorových športov bežnými ľuďmi. Kedysi bola na Slovensku nevelká skupina horolezcov, prípadne skialpinistov. Dnes sa stali outdoorové športy vyslovene módou, stále sa posúvajú do popredia a napr. skialpinizmus sa začína robiť masovo. Ľudia sa chcú hýbať, potrebujú si psychicky odýchnuť a v horách je to ideálne. S týmto ide ruka v ruke aj záujem o takýto druh tvorby, neustále vznikajú nové festivaly, rôzne premietania, ľudia sa radi prezentujú. Aspoň podľa mojich skúseností je záujem publika naozaj veľký a dobré festivaly s kvalitnejším programom bývajú plné.“

Hatiar vníma aj vlastný tvorivý vývoj, ktorým prešiel za roky praxe. Kým v minulosti robil filmy o expedíciách, na ktorých sa sám zúčastňoval, dnes robí najradšej filmy o iných ľuďoch v horách. „Dakedy som bez akéhokolvek plánu, scenára, konceptu natočil expedíciu a potom som v strižni vymýšľal, čo s tým. Nad tým sa teraz určite mnohí pousmejú,“ vraví režisér, ktorý sám seba označuje za zanieteneho amatéra a samouka. „V súčasnosti mám oveľa jasnejšiu predstavu o tom, ako bude film vyzeráť, no nepíšem si scenáre. V tomto druhu filmov je stále veľká miera náhodnosti. V horách, na expedíciách sa môže udiť čokoľvek, možných scenárov, ako sa bude situácia vyvíjať, je niekoľko. Iné je to pri filmovaní ľudí v horách, tam sa dá plánovať oveľa lepšie. Najlepším príkladom je film Teória šťastia podľa Rybanského, tam som mal všetko dopredu vymyslené, naplánované, mal som scenár, aj keď iba v hlave – a ani som neveril, že by sa to podarilo zrealizovať tak, ako som si to vymyslel –, a vyšlo to na sto percent.“

Samozrejme, v tejto oblasti dokumentárnej tvorby sa (viac alebo menej a na rôznej úrovni) pohybujú i ďalší. Cenné materiály prináša spomenutý Erik Baláž (napr. *Vlčie hory*, *Život v oblakoch*, *Nesmrtelný les*, *Živá rieka*), aj keď jeho snímky majú skôr prírodopisný charakter. Pripomeňme ešte napríklad Tomáša Hulíka, Martina Grajciara, Jaroslava Matouška, Lubomíra Slivku, Braňa Molnára, Petra Csonku, Adama Lisého, Annu Žembovú. Užitočné indicie o pohyboch v tomto odvetví poskytujú festivaly, ktorých je aj v česko-slovenskom kontexte dosť. A pred dvermi je práve MFHF Poprad, ktorý sa bude konať od 9. do 13. októbra. ◀

Digitálne kino 1955 – 1975

Slovenský filmový ústav (SFÚ) pripravil dlhodobú prehliadku filmov, ktoré digitálne reštauroval. Prehliadka Digitálne kino 1955 – 1975 bude prebiehať vo Filmotéke Kina Lumière v Bratislave od septembra 2019 do júna 2020. Prvý program s názvom 1955 – 1958 je naplánovaný na 23. 9.

V celosezónnej prehliadke sa raz do mesiaca uskutoční program, ktorý predstaví z digitálnych kópií najmä dokumentárne, ale aj animované či reklamné filmy z rokov 1955 až 1975. Všetky vybrané kinematografické diela digitálne reštauroval Slovenský filmový ústav, či už výberovo, čiastočne, alebo úplne, a budú uvedené v desiatich chronologicky komponovaných programoch. Cieľom prehliadky je predstaviť diela v ich digitálne reštaurovanej podobe, pričom viaceré z nich uvidí takto verejnosť v kine vôbec po prvý raz.

Jedným zo zámerov Filmotéky, programovej zložky Kina Lumière, je uvádzanie filmov z ich pôvodných nosičov, pokiaľ je to možné. Orientáciu programu na filmy zo zbierok Národného filmového archívu SFÚ sa tieto filmy premietajú najmä z 35 mm kópií. V ére digitálneho kina sa však pre inštitúcie filmového dedičstva stala digitalizácia kinematografických diel nevyhnutnosťou. SFÚ vybudoval a sprevádzkoval digitalizačné pracovisko na digitalizáciu audiovizuálnych diel z 35 mm a 16 mm filmových pásov v polovici roku 2014. Odvtedy na ňom digitalizuje a digitálne reštauruje slovenské audiovizuálne dedičstvo. Stalo sa to vďaka národnému projektu Digitálna audiovizia, ktorý bol spolufinancovaný z prostriedkov Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu informatizácia spoločnosti, Prioritná os 2: Rozvoj pamätových a fondových inštitúcií a obnova ich národnej infraštruktúry.

Predmetom digitalizácie a digitálneho reštaurovania sú kinematografické diela a nie samotné filmové pásy, prípadne magnetické zvukové pásy, ktoré do digitalizačného procesu vstupujú. Avšak iba ich uchovávanie a filmová obnova umožňuje pokračovať vo filmových premietaniach a takisto to umožňuje digitalizáciu kinematografických diel a ich projekcie v súčasných digitálnych kinách. ◀

— Marián Hausnez / riaditeľ
Národného filmového archívu SFÚ — foto: Vstup zakázaný!
/ Slovenský filmový ústav/Štefan Komorný —

Európske novinky, slovenské dokumenty aj portugalská kinematografia

— text: Jaroslava Jelchová —

V Piešťanoch sa od 10. do 15. 9. uskutoční už 14. ročník Medzinárodného filmového festivalu Cinematik. V desiatich sekciách prinesie vyše sedemdesiat celovečerných filmov z celého sveta s dôrazom na európsku produkciu a slovenskú dokumentárnu tvorbu. Tento rok bude bohato zastúpená aj portugalská kinematografia a filmy s témou kolektívnej pamäti i s príchutou nádeje.

V hlavnej súťaži celovečerných hraných filmov Meeting Point Europe, ktorá je výberom toho najlepšieho za ostatný rok, sa ocitlo desať titulov. Snímky *High Life* režisérky Claire Denis a *Favoritka* Yorgosa Lanthimosu môžu už diváci poznať z bežnej kinodistribúcie. Okrem nich sa do súťaže dostala dráma z prostredia vojenského konfliktu na Ukrajine *Donbas* v réžii Sergeja Loznicu, nový film François Ozona *Z milosti Božej*, odkrývajúci zneužívanie detí katolíckym kňazom v Lyone vo Francúzsku, alebo životopisný film Juliana Schnabela *Pri bráne večnosti*, v ktorom hrá Willem Dafoe Vincenta van Gogha. V autobiografickej snímke britskej filmárky Joanny Hogg *The Souvenir* stvárňujú hlavné úlohy matky a dcéry Tilda Swinton a jej dcéra Honor Swinton-Byrne. Dráma *Špinavý Boh* holandskej filmárky Sache Polak zachytáva mladú matku, ktorej surový útok kyselinou navždy poznačil život. Tajomstvá karibských rituálov voodoo odhalí francúzska mysteriózna dráma režiséra Bertranda Bonella *Zombi Child*. Komédia *Diamantino* autorskej dvojice Gabriel Abrantes a Daniel Schmidt rozpráva o vyhasnutej futbalovej hviezde, ktorá hľadá strategický talent aj osudovú lásku. Vznikla v širšej koprodukcii európskych a mimoeurópskych krajín podobne ako triler *Monos* brazílskeho režiséra Alejandra Landesa, ktorý prináša vizuálno-hudobný zážitok z prostredia amazonského pralesa, kde pôsobí skupinka detských povstaleckých vojakov.

Domáce celovečerné dokumenty budú na festivale súťažiť v sekcii Cinematik.doc. Skúsenostiam slovenských humanitárnych pracovníkov, ktorí prišli pomáhať do Mosulu v Iraku, ale aj tamojším obyvateľom, ktorí sa snažia z mesta ujsť, sa venuje dokument Juraja Mravca *ml. Stratený domov*. Režisérka Katarína Farkašová sa vo filme *Švédi z osady* zamerala na trojicu rómskych detí zo Slovenska, ktoré si adoptovali švédski rodičia. Osobnosť a podnikateľské aktivity Tomáša Baťu skúma vo svojej novinke *BATAstories* režisér Peter Kerekes. Dotkne sa pri tom aj témy súčasného globálneho kapitalizmu. Snímka *Tereza* je poctou režiséra Petra Gašparíka jeho mame, ktorú spoznáваме nielen ako uznávanú prekladateľku a tlmočničku, ale aj cez jej vzťah k hendikepovanej dcére. V súťaži Cinematik.doc budú aj tituly *Skutok sa stal* (r. Barbora Berezňáková) a *Svetozár Stračina* (r. Pavol Barabáš), ktoré sa v septembri dostávajú do tunajšej kinodistribúcie.

V novej festivalovej sekcii Žit' znamená zabúdať si diváci budú môcť pozrieť filmy, ktoré hovoria o zabúdaní najmä na úrovni kolektívnej pamäti. „Dokumentárna esej *African Mirror* reflektuje tvorbu Reného Gardiho, ktorého filmy o Afrike deformovali pohľad niekoľkých generácií na tento kontinent. Film natočil švajčiarsky režisér Misha Hedinger, ktorý bude aj jedným z čestných hostí festivalu,“ prezrádajú organizátori. „Účasť prisľúbil aj kolumbijský režisér Manuel Correa, tvorca snímky *La forma del presente*, ktorá skúma, ako sa Kolumbia vyrovnáva s následkami polstoročia trvajúcej občianskej vojny.“ Sekcia uvedie aj dokumenty *Waldheim's Waltzer* (r. Ruth Beckermann), *Bisbee '17* (r. Robert Green), *Flotten* (r. Marcus Lindeen) a hrané filmy *MS Slavic 7* (r. Sofia Bohdanowicz, Deragh Campbell) a *El Rey* (r. Alberto San Juan, Valentín Álvarez). Novou je aj sekcia *Nádej*, ktorá prinesie filmy s príchutou optimizmu, a sekcia *Cesty slávy*, zostavená z oceňovaných festivalových titulov.

Pre začínajúcich dokumentaristov je naplánovaný workshop DOX IN VITRO, ktorý im ponúkne okrem prednášok aj priestor na konzultácie s odborníkmi. Tento rok sa na ňom zúčastnia dánsky producent Ove Rishøj Jensen, srbská dokumentaristka Mila Turajlić, nemecký strihač a scenárista Tom Ernst a slovenský programový dramaturg a manažér Ondrej Starinský.

Sekcia Pod lupou bude zameraná na portugalskú kinematografiu a samostatne festival predstaví portugalského režiséra a scenáristu Joãa Pedra Rodriguesa, ktorý do Piešťan zavíta a bude mať i masterclass. Cinematik uvedie jeho päť celovečerných hraných titulov: *Prízrak*, *Odete*, *Zomrieť ako chlap*, *Vlani v Macau*, *Ornitológ*. Rodrigues sa zameriava na zobrazovanie ľudských túžob a vášní, ktoré sú často až na hranici posadnutosti, odvážne pracuje s ľudskou nahotou a venuje sa témam ako homosexualita a transsexualita.

V programe nebude chýbať poľnočná sekcia Za hranicou kultu, ktorej témou sú filmové čarodějnice a ženské hrdinky obdarené nadprirodzenými silami a schopnosťami. Diváci sa môžu tešiť napríklad na novinku Petra Stricklanda *Také krásne šaty*, na drámu britskej filmárky zambijskeho pôvodu Rungano Nyoni *I Am Not a Witch*, ale aj na hororovú klasiku Daria Argenta *Suspiria* či na Vávrov film *Kladivo na čarodějnice*.

Otváracou snímkou Cinematiku bude novinka Richarda Linklatera *Where'd You Go, Bernadette*. ▶

— text: Zuzana Sotáková —
— foto: Artileria —

Očakáva polarizované reakcie, no dúfa, že jeho film prinesie spoločnosti aj očistu. Režisér Marko Škop predstavil svoju hranú novinku *Nech je svetlo* v hlavnej súťaži 54. MFF Karlove Vary, kde uspela. Tento mesiac ju predstaví v slovenských kinách.

— Z karlovarského festivalu si film odniesol dve ocenenia – Zvláštne uznanie ekumenickej poroty a Cenu za najlepší mužský herecký výkon. Tá patrí Milanovi Ondříkovi, ktorému Škop zveril úlohu 40-ročného gastarbeitera z Oravy – Milana. Kým on pracuje na stavbe v Nemecku, doma na neho čaká manželka a tri deti. Otcova neprítomnosť sa najviac prejavuje u jeho najstaršieho syna – 16-ročného Adama (František Beleš). V čase blížiacich sa Vianoc prichádza Milan domov, no sviatočnú atmosféru naruší podozrenie, že jeho syn sa ako člen polovojenskej mládežníckej skupiny zaplietol do šokujúcich udalostí. Adama obvinili zo šikanovania a z usmrtenia spolužiaka. Milan sa rozhodne dopátrať pravdy a nakoniec začne zisťovať pravdu o sebe samom. Film na príbehu jednej rodiny vykresluje hlbšie problémy tunajšej spoločnosti.

— „Priятие v Karlových Varoch bolo ozaj pekné a silné zároveň. Veľmi nás to potešilo. O film bol obrovský záujem aj zo strany novinárov. Okrem hlavnej rodinnej línie ich, samozrejme, zaujímala aj dôležitá spoločensko-politická rovina filmu,“ hovorí pre Film.sk Marko Škop, ktorý už v minulosti uspel na tomto festivale s dokumentmi *Iné svety* (2006) a *Osadné* (2009). „Od uvedenia filmu očakávam polarizované reakcie tak, ako je polarizovaná naša spoločnosť. Bol by som rád, keby film so sebou priniesol aj kus očisty. A keby sa ľudia trochu viac zamysleli a viac domýšľali veci.“

— Zážitok zo svetovej premiéry na festivale mal aj ocenený Milan Ondřík: „Najlepší pocit som však mal z toho filmu, lebo vo Varoch som ho vlastne videl prvýkrát a fungoval aj na mňa. Nekontróloval som seba alebo herecké výkony kolegov, strih či réžiu. Ten film ma jednoducho vtiahol. Bol som dojatý, keď nám potom ľudia v sále tleskali, bol to veľmi silný zážitok,“ spomína pre Film.sk herec, ktorý si zahral už v predošlej Škopovej dráme *Eva Nová*. „Uprimne som si to tam užil, bolo to veľkolepé, tá cena je nádherná, ale skutočný zážitok mám z filmu a jeho prijatia. A som zvedavý, ako ho prijmú na Slovensku. Ja to beriem tak, že som iba jedna súčiastka z celého toho stroja nášho filmu. Je veľmi dôležitá, ale keby tie ostatné súčiastky nesedeli dokopy a keby nebol majstrom toho stroja Marko, ten stroj by nemohol fungovať.“ Ondřík si v súvislosti s príbehom filmu myslí, že rodina je základ, a keď nefungujú rodiny, nefunguje ani spoločnosť a štát. „Podľa mňa je poslanie umenia v tom, aby spoločnosť rozvibrovalo, aby otváralo tieto témy. A témy, ktoré sú vo filme *Nech je svetlo*, sú pre našu spoločnosť veľmi dôležité, pretože fašizmus a podobné záležitosti máme na každom kroku. Ja sa len bojím, že sme ako národ nepoučiteľní, že sa neučíme zo svedectiev z minulých dôb. Myslím si, že Marko urobil dobre, keď napísal scenár a natočil film o súčasnej dobe, nie o minulosti.“

— Marko Škop charakterizuje hrdinu svojej snímky ako veselého človeka, ktorý rád vtipkuje. V detstve si však prešiel „tvrdou a chladnou výchovou zo strany otca a symbolickú kastráciu si kompenzuje napríklad aj zbieraním starých historických zbraní. Keď sa vnútri jeho rodiny začne odohrávať dráma, zvažuje, čo spraviť.“ Na adresu Milana Ondříka filmár poznamenáva, že je to herec s obrovským talentom. „Popritom je to skvelý človek s rysmi bojovníka. Niekedy býva na placi ťažko, no Milan nikdy

nikoho nepotopí, naopak, ťahá všetkých dopredu. Pre film bol obrovským prínosom a som mu za mnohé vďačný.“

— Predstavitel' hlavnej úlohy vysvetľuje, že sa spolu s kolegami a režisérom snažil o to, aby boli príbehové situácie čo najuveriteľnejšie. „Niekedy si poviete, že herecký výkon je o tom, že zahráte čo najviac emócií alebo ukázete najrôznejšie rozporenia postavy, ale to nie je pravda. Nemusíte zahrat veľa emócií či rozporenia, musíte byť presný v danej situácii, aby fungovala. Presnosť je dôležitejšia a o to som sa snažil.“ Ondřík sa zároveň vracia ešte raz k príbehu a nazerá naň i cez svoj vlastný život. „Vzniká tu aj otázka, čo je lepšie – zostať doma s početnou rodinou, brať podporu a tráviť čas v krčme alebo chodiť na dvojtýždňovky a zabezpečiť blízkych? Aj ja som počas nakrúcania, keď som odchádzal na dvojtýždňovky za prácou, cítil v sebe taký paradox a pýtal sa, čo je lepšie – ísť točiť film a o ničom hovoriť alebo zostať pri rodine?“

— Snímka *Nech je svetlo* otvorí v septembri prehladku Projekt 100, no súčasne sa vyberie do zahraničia. Len mesiac po premiére vo Varoch mala pred sebou už 15 ďalších festivalových pozvánok (Napríklad v septembri sa predstaví na filmových festivaloch v Kazachstane a Gruzínsku, v októbri poputuje do Južnej Kórei, Belgicka, Izraela a Poľska). ◀

Nech je svetlo (r. Marko Škop, Slovensko/Česko, 2019)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 818 077 eur (podpora Audiovizuálneho fondu: 448 316 eur, podpora z RTVS: 100 000 eur)

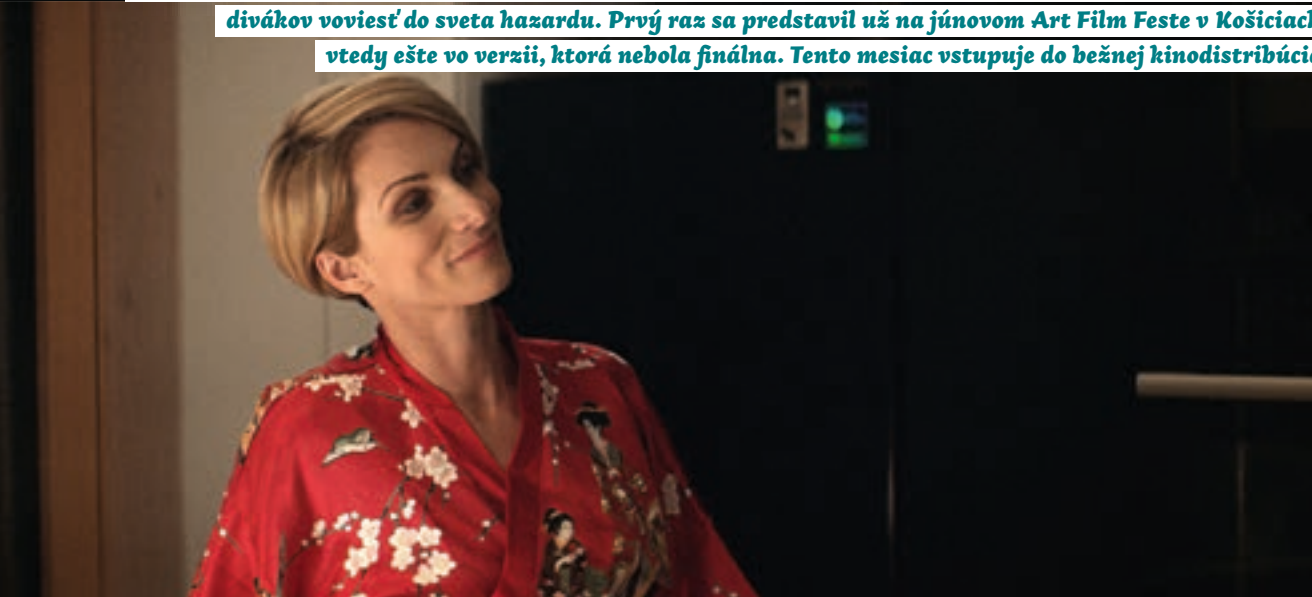
DISTRIBUČNÉ NOSIČE: DCP, blu-ray, DVD

— text: Zuzana Sotáková —
 — foto: Rebuy Stars —

Hra o morálku

Hra s kartami, hra s mocou. V oboch prípadoch ide o veľa. Slovenský film *Casino.Šk* v réžii Jána Sabola chce divákov viesť do sveta hazardu. Prvý raz sa predstavil už na júnovom Art Film Feste v Košiciach, vtedy ešte vo verzii, ktorá nebola finálna. Tento mesiac vstupuje do bežnej kinodistribúcie.

— Život je jediná hra, ktorú si človek nevyberá sám. Tak znie motto filmu *Casino.Šk* s témou, ktorá sa viaže na zábavu s príchutou adrenalínu a tajomstva v prítomí kasína, no hazardérstvo v príbehu preniká aj do vonkajšieho sveta, kde sa odohráva „vyššia hra“ politikov a biznismenov. „Mohli by sme povedať, že je to príbeh o súčasnosti, ale myslím, že nielen o Slovensku. Politika ovplyvňuje celú spoločnosť prakticky všade na svete a tieto dve línie sa prepletajú celým filmom,“ povedal v Košiciach režisér Ján Sabol na adresu svojho druhého celovečerného hraného filmu. Debutoval snímkou *Robinson & Crusoe* (2012), s ktorou sa mu podarilo získať cenu za najlepší hraný film na festivale *The Spirits of the Earth* v Turíne v Taliansku.

— V Sabolovom kasíne sa stretne viacero známych hercov a príležitosť dostali aj umelci ukotvení v Košiciach. V úlohách suverénnych hráčov pokeru sa predstavia Vica Kerekes, Michal Soltész a Roman Luknár, ktorý snímkou ako čerstvý laureát Hercovej misie uviedol na *Art Film Feste*. „Najvýraznejšie sa spomínané dve línie pretnú v postave poslanca, ktorého hrá Marek Majeský a ktorý sa cez svoje politické postavenie snaží ovplyvňovať aj svet kasína. Ďalšou postavou, v ktorej sa tieto línie pretínajú, je hráč pokeru v podaní Romana Luknára,“ prezrádza režisér. Príbeh sa odohráva počas jedného týždňa a Luknár v ňom stvárňuje hlavnú postavu, hráča Junkera, ktorý ako bývalý kriminálnik veľmi rýchlo pochopil, akú hru rozhrať, aby prišiel k peniazom. No nielen on, aj ostatní hráči sa snažia dopracovať k víťazstvu, a to i za cenu nečistých ťahov. „V druhej línii príbehu sú postavy, ktoré takisto používajú neférové praktiky. Sú to postavy politikov a biznismenov, ktorých stvárňujú Marek Majeský, Pavel Kříž či Zuzana Kanócz,“ ozrejmil Sabol. „Aj politická hra má totiž svojich hráčov. Nájde sa medzi nimi tých, ktorí si držia ‚pokerovú tvár‘, kým plnia príkazy zhora, ale aj takých, ktorí si riešia resty z minulých hier.“ Kým Luknár dominuje scénam v kasíne, za jeho múrmi sa dej točí okolo šarmantného poslanca Petra Kováča v podaní Majeského. Jeho vplyv a moc sa začnú otriasať, keď jeho urazenej milenke Lene (Z. Kanócz) dôjde trepezlivosť.

— Dôležitú úlohu zohráva vo filme i samotné prostredie kasína, jeho vzhľad a atmosféra. „Je to vizuálne pritažlivý priestor, ktorý ovplyvňuje výrazným spôsobom emócie toho, kto je vnútri kasína. Takže si myslím, že aj film má takúto zaujímavú vizuálnu atmosféru. Kameraman Ivan Finta sa toho priestoru zmocnil veľmi dobre, podľa mňa to bude aj z vizuálnej stránky pekný film,“ uviedol Sabol. Na snímke kameramansky spolupracovali aj Ján Dobranský a Viktor Herrgott.

— „Pri tvorbe kasínovej línie sme spolupracovali s odborníkmi, ktorí nám priblížili pravidlá pokeru a priebeh turnaja. Pri nakrúcaní pokerového turnaja boli prítomní zamestnanci kasína, ktorí dohliadali na jeho správny priebeh a uveriteľnosť.“ Režisér zároveň zdôrazňuje, že aj pri hráčskych scénach sa snažili o divácky pútavé zobrazenie. „Filmy sa robia pre divákov, takže budeme vďační za každého, kto príde do kina. Myslím si, že v *Casino.Šk* je rozmanitosť

a každý si tam môže nájsť niečo svoje. V prvom rade je však vo filme prítomná univerzálna téma morálky,“ dodáva Ján Sabol, ktorý sa podieľal aj na scenári spolu s Petrom Himičom a Istvánom Kerékgyártóom.

— Zaujímavosťou je, že film sa podarilo zrealizovať čisto zo súkromných zdrojov, bez finančnej podpory fondov či televízie. Vznikal od októbra 2018 do marca tohto roka a nakrúcal sa na viacerých miestach – v Košiciach, Hermanovciach, Trnave, Bratislave, Prahe a na Domaši – v celkovom počte 24 filmovacích dní. ◀

Casino.Šk (r. Ján Sabol, Slovensko, 2019)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: približne 600 000 eur

DISTRIBUČNÉ NOSIČE: DCP

text: Jarošlava Jelchová —
foto: Marek Duranský —

Bezstarostní jazdci v Africe

V septembri prichádza do slovenských kín cestovateľský dokument Mareka Slobodníka *Afrika na Pionieri*.

Ide o celovečerný režijný debut dobrodruha známeho z výprav Dana Přebáňa po Južnej Amerike, Austrálii, Indonézii a Ázii, ktoré boli takisto sfilmované.

„V roku 2010 sme sa rozhodovali, či pôjdeme na pionieri do Kazachstanu k Aralskému jazeru, alebo do Afriky. Vtedy sme sa rozhodli práve pre Aralské jazeru, a to najmä preto, lebo sa predpokladalo, že voda z neho za pár rokov zmizne a my jazeru už nikdy nevidíme. Ale Afrika ostala našim snom,“ približuje Slobodník svoje cestovateľské začiatky na starej Jawe známej ako pionier. Z cesty k Aralskému jazeru vznikol krátky amatérsky film, ktorý Slobodníkovi dopomohol k dobrodružným cestám s partiou Dana Přebáňa. Na nich získaval nielen cestovateľské, ale aj filmárske skúsenosti. „Pochopil som, že príbeh, ktorý tvorí samotná cesta, má silu, a preto som chcel tú nasledujúcu, plánovanú do Afriky, dopodrobna zaznamenať.“

Príprava trvala približne pol roka a spočívala vo vybavovaní víz a povolení, v absolvovaní povinných očkovaní a v príprave motoriek. „Samozrejme, ťažkou časťou prípravy je zháňanie financií potrebných nielen na cestu, ale najmä na techniku, ktorou cestu dokumentujeme. Tu nám pomohlo mnoho sponzorov a ľudia cez startovac.cz,“ ozrejmjuje Slobodník. Na crowdfundingovom portáli sa na projekt *Afrika na Pionieri* vyzbieralo 14 428 eur, čo bol veľký úspech. Slobodník teda získaval fanúšikov už pred samotnou cestou, ale robil to aj počas nej a neskôr prostredníctvom fotoprezentácií. Postprodukcii a distribúciu jeho filmu finančne podporil aj Audiovizuálny fond.

Okrem režiséra boli členmi výpravy hlavný kameraman a pilot dronov Martin Kochaník, fotograf a druhý kameraman Marek Duranský a bratia Ondrej a Milan Hurárovci ako mechanici. Cesta do Afriky sa začala 14. januára 2017 v Banskej Bystrici a trvala 151 dní, počas ktorých výprava prešla 15 151 kilometrov. „Z Banskej Bystrice sme išli do Salerna v Taliansku a odtiaľ loďou do Ašdodu v Izraeli. Neskôr už len na motorkách cez Sinaj do Egypta, Sudánu, Etiópie a Kene, kde sme prešli rovňák, a pokračovali sme ďalej po východnom pobreží cez Tanzániu, Malawi, Mozambik, Svazijsko a Juhoafrickú republiku na Strelkový mys,“ opisuje Slobodník. Naspäť na Slovensko sa cestovatelia vrátili letecky, motorky poslali v lodných kontajneroch. „Cestu sme mali naplánovanú iba do Tanzánie pod Kilimandžáro, ďalej to bol už len pank a improvizácia.“

Film sa podľa autora snaží dokázať, že na cestovanie človek nepotrebuje veľké financie a moderné prepravné prostriedky. Základom je odhodlanie, chuť a istá dávka odvahy na odbúranie strachu z neistoty a neznáma, ktorý vzbudzujú hlavne niektoré chudobnejšie krajiny, hoci v skutočnosti nie sú až také nebezpečné. Okrem obrazov prírodných krás prezentuje film aj kultúrnu pestrosť jednotlivých afrických krajín a nenápadne otvára celospoločenské témy, keď cestovatelia stretávajú utečencov túžiacich dostať sa do Európy, ale aj Afričanov, ktorí sa z Európy vrátili s ambíciou pomôcť rodnej krajine. „Afrika nám dala úplne iný pohľad na život. Zažili sme takú slobodu, akú si v dnešnom uponáhlanom svete dokáže predstaviť iba málokto. Uvedomili sme si, že práve sloboda je to najväčšie bohatstvo, ktoré máme,“ vysvetľuje Slobodník.

Film sa snaží byť svižný a zábavný, no nechýbajú

v ňom dramatické momenty. Napríklad keď dvaja členovia výpravy dostanú maláriu a musia ich hospitalizovať, ďalší člen dostane infekciu z popáleniny od výfuku alebo keď sa všetci ocitnú v etiópskom väzení. Okrem toho sa neustále kazili motorky. A silným momentom bola podľa slov režiséra aj návšteva slumu v Nairobi, jedného z najväčších na svete.

Film strihal hlavný kameraman Martin Kochaník. „Martin nebol len strihač, ale aj dramaturg, a tak bol mojím oponentom v mnohých scénach, čo je podľa mňa veľmi dobré, pretože sme odlišné povahy s rozdielnymi názormi,“ hovorí Slobodník a pokračuje: „Scenár sme nemali, ten píše cesta a okolnosti. Často sme stáli pre prejazdy, ktoré sme napokon nepoužili. Dôležité boli extrémne situácie, keď normálnemu človeku nenapadne zobrať do rúk kameru, alebo stretnutia so zaujímavými ľuďmi. Točili sme skoro non-stop, vždy keď sa dalo, a domov sme si priniesli 360 hodín materiálu.“ Technické vybavenie tímu však bolo limitované prepravnými možnosťami motoriek a natáčalo sa prevažne na zikadlovky, GoPro kamery a prostredníctvom dronu. ◀

Afrika na Pionieri (r. Marek Slobodník, Slovensko, 2019)
CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 36 000 eur (podpora z Audiovizuálneho fondu: 10 000 eur) **DISTRIBUČNÉ NOSIČE:** DCP

— text: Zuzana Sotáková —
 foto: LEON Production —

Skutok sa (ne)stal

Únos prezidentovho syna Michala Kováča ml., smrť Róberta Remiáša, útek Oskara Fegyveresa zo Slovenska v obave o život. Podozrenia smerovali k Slovenskej informačnej službe a politickým špičkám – a potom prišli amnestie. Akoby sa skutok nestal. Verejne známe peripetie divokých 90. rokov v poslednom období oživila dráma *Únos* Mariany Čengel Solčanskej a dokument *Mečiar* Terezy Nvotovej. Udalosti zaujali aj režisérku Barboru Berezňákovú, ktorá svojím dokumentom hovorí, že *Skutok sa stal*.

— „Na začiatku toho celého bol taký prvoplánový, naivný, až bulvárny záujem. Záujem o tajomnú nevyriešenú kriminálnu prípadu na vysokej politickej úrovni. Navyše bol únos prezidentovho syna spojený s dedinou, kde som ako dieťa bývala. Môj otec, psychológ, pracoval v tom čase takisto pre SIS. Zdalo sa mi to absurdné. Zároveň v tom bolo z mojej strany kus detinskosti. Netušila som, ako to v takejto politike chodí ani do čoho sa presne púšťam,“ spomína Barbora Berezňáková, ktorá sa o udalosti začala zaujímať ešte skôr, než sa na ne opäťovne upriamila pozornosť celej spoločnosti. „Keď som do toho neskôr nahliadla a išla viac do hĺbky, pripadalo mi najdôležitejšie, že tieto udalosti formujú mentálne vybavenie a myslenie spoločnosti okolo mňa aj dnes. V priebehu natáčania som mala pocit, že sa s tým odkazom a súvislosťami stretávam vlastne na každom kroku. Celkom ma to opantalo,“ pokračuje mladá režisérka, ktorá má na rozdiel od starších generácií od uvedených udalostí odstup, čo sa podľa nej prejavuje na filme pozitívne. „Pozerám sa na tú látku nezataženými očami, s otvorenou myslou, bez nejakého apriórneho politického pátosu a jednostrannosti. Skôr sa snažím mať čo najväčšiu úctu k pravde a autenticite. Nesklznúť do pátosu a moralizovania, to bolo pre mňa dôležité,“ vysvetľuje Berezňáková.

— S nakrúcaním začala už pred piatimi rokmi a ustať musela nielen rozvetvenosť príbehu, ale aj jeho živost. „Ten príbeh je sám osebe taký košatý strom, zamotané kľbko súvislostí, preto bolo veľmi ťažké vyselektovať jednu líniu. Bolo to navyše živé, menilo sa to a nič sa nedalo nakrúcať observačne. Chvilami som ani nevedela, ako budem pokračovať. Myslím, že by to bolo celkom náročné aj pre skúsenejšieho filmára, než som ja,“ vysvetľuje autorka, ktorá sa po zrušení Mečiarových amnestií, ktoré nastalo pred dvomi rokmi, pýta: „Znamená to, že sa konečne niečo vyrieši?“

— Berezňáková neštudovala priamo dokumentárnu tvorbu, a keď sa do tohto projektu púšťala, spoliehala sa na intuíciu. „Dôležitá je pre mňa vizuálna atmosféra filmu. S použitím archívnych materiálov som nerátala, iba okrajovo. Používam ich v rámci televízneho vysielania ako niečo, čo ide na pozadí bežného života ľudí,“ hovorí režisérka a pokračuje tým, na čo sa usilovala pri tvorbe sústrediť: „Porozumieť postavám a ich konaniu. Nechcela som vykresľovať nové fakty, hoci aj to vo filme je a je to zaujímavé. No chcela som vlastne pochopiť niečo univerzálnejšie, zmapovať myslenie v tej dobe a dať to do širšieho kontextu. Samozrejme, chcela som aj zistiť, čo z toho vyplýva dnes. Kto sme? Spoločnosť prešla za posledných tridsať rokov dynamickým vývojom a pomenúvanie našich problémov prispieva k utváraniu si nejakej identity. Identita je pre mňa kľúčová, bez nej sa nedá pohnúť. Ani človeku, ani spoločnosti.“

— Príbeh filmu *Skutok sa stal* je rozprávaný retrospektívne, cez postavy troch kamarátov. Niektoré jeho línie pritom siahajú aj do súčasnosti. „Otvára ho nevyjasnená vražda Roba Remiáša. On nežije, ale jeho príbeh sprostredkujú ľudia, ktorí mali k nemu veľmi blízko, no nikdy nikde nevystupovali. Ďalej sa film kauzálnie vracia cez Oskara Fegyveresa a jeho zážitok s únosom až k Petrovi Tóthovi a pozadiu Technopolu, ktorý to celé odštartoval. A tam sú paradoxne súvislosti aj so súčasnosťou,“ prezrádza režisérka, ktorá pri tomto dokumentárnom projekte fungo-

vala ako solitér. „Vyžadovalo si to veľa sústredenia, analýzy, syntetizovania... Mne sa najlepšie premýšľa samej, nevedela som v tomto prípade nikomu zadať rešeršovanie,“ ozrejmjuje Berezňáková, ktorá sa postarala o námet, scenár, réžiu filmu a pôsobila aj ako kameramanka. „Veľa vecí som si nakrúcala sama. Jednak som chcela špecifický vizuál a jednak si to vyžadovali vzťahy s protagonistami. Niektoré situácie mi pomohol krásne dotvoriť kameraman Ivo Miko. Mám šťastie, že mám veľmi seriózneho producenta, ktorý mi bol oporou, a nejako ľudsky a strategicky to so mnou ťahala Eva Pavlovičová. V pražskej koprodukcii som zase mala skvelého strihača Matěja Šámala a takisto Iva Trajkova, ktorý látku pozná.“ ◀

Skutok sa stal (r. Barbora Berezňáková, Slovensko/Česko, 2019)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 142 204 eur (podpora z Audiovizuálneho fondu: 53 000 eur, podpora z RTVS: 25 000 eur finančný vklad, 6 405 eur vecný vklad) **DISTRIBUČNÉ NOSIČE:** DCP

— text: Jaroslava Jelchová —
foto: K2 Studio —

Tvorba inšpirovaná tradíciami

V septembri prichádza do slovenských kín nový dokument Pavla Barabáša. Neprináša cestovateľské dobrodružstvá, svedectvá o neznámych kultúrach a skrytých prírodných krásach. Objavuje iným spôsobom. Predstavuje umelca, hudobného skladateľa a jednu z kľúčových osobností slovenského folklóru Svetozára Stračina (1940 – 1996). A prostredníctvom neho aj slovenskú ľudovú kultúru.

— Svetozár Stračina ovplyvnil svojou tvorbou generácie folkloristov i vyznenie mnohých filmov, do ktorých skomponoval hudbu. Nebol však ani folkloristom, ani moderným skladateľom v pravom zmysle slova. Muzikologička Alžbeta Lukáčová ho približuje takto: „Bol vzácnym typom skladateľa a umelca, ktorý nevychádzal z nejakých tlačených zbierok alebo z nejakých nahrávok, ktoré mu niekto dal, aby sa inšpiroval. On si ten archív budoval sám. Chodil po Slovensku, po dedinkách, hľadal to vzácné, vytváral si vzťah k neznámym interpretom. To je to podstatné, že sa snažil pochopiť esenciu toho, prečo je tá ľudová hudba taká, aká je. Nenachádzam v celom spektre slovenských skladateľov nikoho, kto by pracoval týmto spôsobom.“ Stračina spolupracoval s folklórnymi telesami SĽUK a Lúčnica, vytvoril hudbu do divácky obľúbených filmov, ako sú napríklad *Rysavá jalovica* (TV, 1970, Martin Ťapák), *Pacho, hybský zbojník* (1975, M. Ťapák), *Noční jazdci* (1981, Martin Hollý). Podieľal sa aj na snímkach Andreja Lettricha, Jozefa Zachara, Juraja Lihosita, Jozefa Medveda, Ivana Terena či Heleny Slavíkovej-Rabarovej.

— Aj keď by sa na prvý pohľad mohlo zdať, že film o Svetozárovi Stračinovi vybočuje z Barabášovej tvorby, v podstate do nej zapadá a je akýmsi jej vyústením, ako hovorí sám režisér: „Čím viac človek spoznáva planétu, tým viac získava nadhľad, ktorý mu pomáha odhaľovať to vzácné doma. Inak sa začne dívať na hodnoty krajiny a národa, ktoré sú pre svoju blízkosť často neviditeľné.“ Barabáš sa už v roku 2008 podieľal ako jeden z režisérov na 27-dielnom cykle krátkometrážnych portrétov významných osobností Slovenska pre RTVS *Radosť zo života*. „Svetozár Stračina mi v ňom vtedy chýbal. Teraz som rád, že som mu mohol venovať viac času a priestoru,“ vysvetľuje. Ak by mal svoju novinku prirovnať k niektorému titulu zo svojej filmografie, najbližšie by mala k *Vábeniu výšok*. „Cez osobnosť už zosnulého Ivana Gálfyho som sa snažil zmapovať históriu slovenského himalájskeho horolezectva cez jeho výhry i pády. Pri filme *Svetozár Stračina* som sa cez tohto skladateľa snažil zmapovať cestu slovenského folklóru i to, kam smeruje,“ objasňuje Barabáš. Dôležitý bol podľa jeho slov aj fakt, že má jednoducho rád Stračinovu hudbu. A zaujala ho aj jeho priam až posadnutosť tvorbou a to, že dokázal urobiť niečo nové a originálne, no súčasne inšpirované tradíciou.

— „Na filme som začal pracovať v roku 2011, keď som si z archívu Slovenského rozhlasu vypočul myšlienky Svetozára Stračinu zaznamenané počas jeho rozhovorov s redaktorom Jurajom Dubovcom v 28-dielnom cykle *Hudobné dedičstvo* na tému skladateľ a ľudová hudba. Kto si ten archív vypočuje, zistí, že to bol veľmi múdry a vzdelaný človek, rozhladený v umení – od hudby cez výtvarné umenie až po architektúru,“ hovorí Barabáš, ktorý pátral po informáciách a materiáloch aj v Slovenskom filmovom ústave, RTVS (obe inštitúcie sú zároveň koproducentmi snímky), SĽUK-u, Lúčnici, ale i v osobných a ďalších archívoch. Dokument prináša pohľad na život a tvorbu Svetozára Stračinu aj prostredníctvom jeho najbližších priateľov, spolupracovníkov a hudobných odborníkov. Vystupujú v ňom Oskár Elsček, spomenutá Alžbeta Lukáčová, Angela

Vargicová, Juraj Kubánka a Juraj Dubovec. „Pre mňa to bol náročný projekt, ťažší ako nakrúcanie v džungli či v Antarktíde. Nechcel som robiť životopisný film, ale dokument, ktorý by nás nútil zamyslieť sa nad našimi koreňmi trochu inak. A práve Stračina bol tvorca, ktorý sa hodnot nášho národa dotýkal cez svoju tvorbu, chodil po Slovensku, zbieral, zaznamenával a nahrával to vzácné, čo na tomto území vzniklo, a snažil sa to zveľadiť,“ uvádza Barabáš.

— Prirodzene, dôležitou súčasťou filmu je Stračinova hudba; okrem archívnych nahrávok zaznejú jeho skladby aj v novšom podaní Lúčnice, Detského speváckeho zboru Slovenského rozhlasu a Symfonického orchestra Slovenského rozhlasu, ktorý dirigoval Adrián Kokoš. ◀

Svetozár Stračina (r. Pavol Barabáš, Slovensko, 2019)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 49 650 eur (podpora z Audiovizuálneho fondu: 24 000 eur, podpora z RTVS: 20 000 eur)

DISTRIBUČNÉ NOSIČE: DCP, blu-ray, DVD

— text: Mária Horváth Demečková / absolventka audiovizuálnych štúdií na FTF VŠMU
— foto: Fool Moon —

Nové príbehy pavúčej rodiny

Minulú jeseň sa do kín dostalo pásmo šiestich častí animovaného seriálu **Websterovci** a teraz je tu jeho pokračovanie. Šestica nových príbehov zo života antropomorfných pavúkov vznikla opäť v réžii Kataríny Kerekesovej a diváci ju tentoraz môžu vidieť na plátne ešte pred uvedením v televízii.

Animovaný 3D seriál vyzdvihuje silu a súdržnosť rodiny a poskytuje kvalitnú zábavu pre najnižšiu vekovú kategóriu divákov. Tí sa môžu opäť tešiť na malú objaviteľku Lili, ktorá sa neustále učí na vlastných chybách. Chrbát jej bude naďalej kryť brat Hugo. Mama Alma navarí pavúcie dobroty a tato Walter ostáva nohami pevne na zemi, pracujúc v distribučnom centre na konzervované muchy. Korením tejto pavúčej rodiny je veterán a vynálezca v jednom, dedo Rafael, a zábudlivá a zmätaná babka Matilda. „Seriáloví hrdinovia, samozrejme, ostávajú takí, ako sa narodili, aby poskytli našim malým divákovi a ich rodičom istotu. Zároveň veríme, že sa nám takto do konca roku 2023 podarí vyrobiť 26 ucelených dielov,“ hovorí Katarína Kerekesová. Zatiaľ je ich dvanásť a pre televízne vysielanie sa chystá i bonusová, trinásť časť.

Aj v nových príbehoch Websterovcov sa tvorcovia rozhodli pracovať s edukatívnym potenciálom série, ktorý deťom sprostredkujú nevťieravou a vizuálne atraktívnou formou. „Hľadám témy vo svojom živote, ale aj v životoch svojich kamarátov a blízkych. Snažím sa prepájať všetko, čo považujem za podstatné, aby sa deti o svete a jeho fungovaní dozvedeli. Sama som matka a dcéra, všetko to teda ide akosi prirodzene. Na scenároch však pracuje vždy viac ľudí vrátane mojich kolegov, ktorí mi dávajú podstatnú spätnú väzbu,“ ozrejmjuje režisérka.

Seriál *Websterovci* je pre dnešné deti nielen vizuálne, ale aj obsahovo atraktívny. Zatiaľ čo najmenších najviac zaujmú každodenné dobrodružstvá pavúčej rodiny, dospelí sa môžu zachytiť aj kritických postrehov o súčasnej spoločnosti. Tento fikčný mikrosvet funguje veľmi dobre, rozvíja bujarú detskú predstavivosť a hľa-

dá zmysluplné analógie k ľudskému svetu. „Verím, že aj deti si k nemu postupne v stále väčšom rozsahu nájdu cestu. Že si hrdinov privlastnia a budú ich mať rovnako rady ako my, ich tvorcovia. Ten postup sa, pravdaže, nemení. Stále pracujeme s tým, čo nám dovolí čas, technológia a naše schopnosti. Funkčný svet Websterovcov, samozrejme, rastie a rastie. Bude to tak aj naďalej a verím, že práve enormné úsilie tímu a spojitost' všetkých nápadov vytvorí napokon niečo naozaj rozsiahle a trvácne.“

Websterovci nie sú len dielom slovenských tvorcov, vznikajú v medzinárodnej spolupráci. V prípade prvých trinástich epizód išlo o poľskú koprodukciiu. „Zmena nastala pri vývoji ďalších epizód, ktoré zatiaľ pripravujeme s českými kolegami,“ poznamenáva Kerekesová.

Vznik *Websterovcov* podporili RTVS, Audiovizuálny fond aj Poľski Instytut Sztuki Filmowej a zvyšok rozpočtu pokryli spoločnosti Fool Moon, poľské Studio Miniatur Filmowych a práva na vysielanie seriálu si predkúpila aj Česká televízia, čo pomohlo pri vývoji nových častí. Projekt získal i podporu z programu Kreatívna Európa – MEDIA, a to tak na vývoj (zo schémy Development Single Projects), ako aj na produkciu (zo schémy TV programming). Seriál bude v kinodistribúcii (vrátane multiplexov), v televíznom vysielaní, uvedú ho festivaly a tvorcovia pravdepodobne vytvoria aj krátky blok vybraných častí vhodný na detské a školské predstavenia. Katarína Kerekesová zároveň verí, že sa im podarí zabezpečiť aj šírenie *Websterovcov* prostredníctvom VoD platformy.

Websterovci 2 – Zo života pavúkov (r. Katarína Kerekesová, Slovensko/Poľsko, 2019) **CELKOVÝ ROZPOČET FILMU:** 680 000 eur (podpora z Audiovizuálneho fondu na produkciu 6 nových epizód: 156 600 eur, na vývoj prvých 13 epizód: 41 150 eur; podpora z RTVS na produkciu 6 nových epizód: 190 200 eur, na vývoj prvých 13 epizód: 50 000 eur bez DPH) **DISTRIBUČNÉ NOSIČE:** DCP, DVD

— text: Zuzana Sotáková —
— foto: PubRes —

Pravda, pred ktorou sa nedá zavrieť oči

Poľský rodák Jerzy Kosiński napísal svoj prvý román až po emigrácii do Ameriky a *Pomalované vtáča* sa stalo zároveň jeho najznámejším dielom. Vyšlo v polovici 60. rokov minulého storočia, no sfilmovali ho až teraz. Zaslúžil sa o to český režisér Václav Marhoul a koprodukčná snímka mala svetovú premiéru v súťaži (!) 76. MFF Benátky.

Je vojna a chlapec, ktorého meno nepoznáme, uniká pred vyhladzovaním Židov. Rodičia ho posielajú k tete na dedinu niekde vo východnej Európe. Kde presne, to nevieme. Keď však jeho opatrovníčka nečakane zomrie, musí sa chlapec pretĺkať svetom, v ktorom namiesto súdržnosti a pomoci panujú predsudky, nenávisť a zvrátenosť. „Tento román je tak neuveriteľne obrazotvorný, že mi pri jeho čítaní už od samého začiatku začali naskakovať jednotlivé zábery, obrazy, atmosféry. Pochopil som, že držím v rukách materiál, ktorý prosí o sfilmovanie,“ povedal režisér Václav Marhoul pre Film.sk pred dvomi rokmi počas nakrúcania snímky v Tomášikove. „Druhým impulzom, prečo sa tomuto príbehu venovať, bolo to, že ma iritoval. Jeho čítanie ma viedlo naozaj po temných chodníčkoch a problém, ktorý sa v knihe opisuje, ma začal strašne zaujímať: ten zápas medzi dobrom a zlom v dieťati, keď dobro v skutočnosti nevíťazí. No a tretím impulzom bolo neuveriteľné množstvo ťažkých otázok, ktoré sa po prečítaní knihy vynoria a na ktoré sa ešte ťažšie hľadajú odpovede.“

Vzhľadom na veľký úspech knihy bolo náročné získať práva na jej sfilmovanie. Aj preto vznikol tento projekt dlho. „Václav Marhoul pripravoval film celých desať rokov, od dokončenia svojho predchádzajúceho filmu *Tobruk*. Na scenári pracoval tri roky a napísal spolu sedemnást verzií,“ ozrejmjuje Zuzana Mistríková zo spoločnosti PubRes, ktorá je slovenským koproducentom filmu. „Samotné nakrúcanie malo sedem etáp a trvalo takmer dva roky. Začalo sa v marci 2017 na Ukrajine, ďalej sa nakrúcalo na Slovensku, na rôznych miestach v Česku a posledná etapa sa realizovala v poľskom meste Świebodzice. Pri nakrúcaní sme museli brať do úvahy vek hlavného, detského hrdinu, ktorý prechádza celým

filmom.“ Celkovo štáb absolvoval až 105 filmovacích dní. Román sa stal svetovým bestsellerom a Marhoul hľadal odpoveď na otázku, prečo u čitateľov zarezonoval takýto krutý príbeh. „*Jednoducho hovorí o rôznorodosti a inakosti človeka. Aj v bežnom živote stačí, ak sa niekto len trochu odlišuje od väčšiny, a okamžite má problém. To je základný princíp knihy,*“ uviedol počas nakrúcania v Bratislave. „Marhoulov prístup vychádza z presvedčenia, že príbeh musí byť prerozprávaný poctivo voči literárnej predlohe, ale zároveň čisto kinematografickými prostriedkami. Preto realizoval film na čiernobiely negatív, preto je kamera Vladimíra Smutného rozprávačom príbehu a preto vo filme takmer nezaznejú dialógy,“ vysvetľuje Zuzana Mistríková. Podľa nej je film výnimočný vďaka literárnej predlohe, svojej vizualite, zvukovej koncepcii aj hereckému obsadeniu, v ktorom sú i svetoznáme mená, ako Harvey Keitel, Stellan Skarsgård či Udo Kier. „Výnimočnosť filmu sa potvrdila aj jeho výberom do hlavnej súťaže najstaršieho filmového festivalu na svete, prestížneho MFF v Benátkach,“ pripomína Mistríková a dodáva: „Ako uviedol Udo Kier počas nakrúcania na Slovensku: „Ak chcete pozitívne správy, môžete si pozrieť rozprávky od Walta Disneyho. V knihe *Pomalované vtáča* je však mnoho pravdy, pred ktorou sa nedá len tak zatvoriť oči.“

Hlavnú úlohu chlapca stvárnil Čech Petr Kotlár a vo filme vystupujú aj dvaja slovenskí herci – Júlia Valentová Vidrnáková ako jedna z hlavných postáv a Martin Nahálka ako partizánsky veliteľ. Slovenské zastúpenie bolo aj v štábe, a to v osobe architekta Juraja Fábryho a ďalších členov vrátane potápačov či záchranárov.“

Pomalované vtáča (Nabazvené ptáče, r. Václav Marhoul, Česko/Slovensko/Ukrajina, 2019)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 7 000 000 eur (podpora z Audiovizuálneho fondu: 180 000 eur, podpora z RTVS: 240 000 eur vrátane vecného plnenia) **DISTRIBUČNÉ NOSIČE:** DCP

— text: Dominika Dudisová / poslucháčka
audiovizuálnych štúdií na FTF VŠMU
— foto: PubRes —

Osud skúša, láska víťazí

Česká režisérka a scenáristka Jitka Rudolfová prichádza so svojim tretím celovečerným filmom a zároveň s prvou rozprávkou. Jej **Hodinárov učení** obsahuje okrem klasického súboja dobra so zlom aj humor, kvalitné herecké obsadenie, atraktívne lokácie, architektúru i kostýmy a originálny príbeh.

— Nad kolískou malého Urbana stoja v úlohe sudičiek dobrí duchovia osudu Rodovít a Rodovoj a ich sestra, zlá sudička Lichoradka. Kým prví dvaja želajú chlapcovi bohatstvo a lásku, Lichoradka hovorí o chudobe a nekonečných strastiach. Z Urbana sa naozaj čoskoro stáva sirota, ktorú nečaká nič dobré. Ujme sa ho však majster hodinár na základe svojho sna, v ktorom Urbanovi predurčili veľký majetok. Je presvedčený, že keď ho ožení so svojou dcérou Laurou, dostane sa k Urbanovu imaniu. Lichoradka však hodinára varuje, že v deň svadby má umrieť... Hodinár dostane strach a rozhodne sa Urbana poslať do sveta po hodinky, o ktorých nikto nevie, či vôbec existujú. Tie hodinky vraj vedia varovať pred smrťou. Ak ich Urban neprinesie, Laura sa nestane jeho ženou. A tak sa mladík vydáva na ďalekú cestu plnú prekážok.

— Film vznikol v majoritnej produkcii českej spoločnosti Evolution Films a za slovenskú stranu sa na ňom podieľali producentky Zuzana Mistríková a Ľubica Orechovská zo spoločnosti PubRes, hudobný skladateľ Michal Novinski a v neposlednom rade aj herečky Éva Bandor a Dana Droppová, pre ktorú to bola prvá veľká filmová rola. „Spolupracujeme s Evolution Films už dlhšie. Keď sa rozprávka začala pripravovať, hneď sme sa na nej chceli podieľať. Príbeh bol proste úžasný, takže sa nám na Slovensku podarilo získať také prostriedky, aby sme mohli byť partnermi filmu a diskutovať o obsadení, skrátka, aby to bola koprodukcija taká, aká má byť, nie iba finančná,“ ozrej-

muje Zuzana Mistríková. „Som veľmi rada, že si z tých širokých kastingov, ktoré Jitka Rudolfová urobila pri hľadaní predstaviteľky Laury, vybrala na Slovensku Danku Droppovú a že sme mohli do úlohy hodinárovej manželky obsadiť slovensko-maďarskú herečku Évu Bandor. Na koprodukcii je skvelé, že máte slobodu a nemusíte ísť na všetko matematicky, takže z obsadenia som bola proste nadšená. Veľmi sa mi páči napríklad to, že rolu hodinára hrá pán Viktor Preiss, ktorý tvorí skvelé spojenie práve s Évou Bandor.“

— Mladá filmárka sa doposiaľ venovala skôr kritickým pohľadom v kontexte súčasnosti. Teraz prináša Rudolfová rozprávku s vlastným fantazijným svetom a s poučným posolstvom v rozprávaní o hrách osudu, láske, chamtivosti, ale aj o odvahe, šikovnosti a добрote. Urban a Laura sa milujú, ale musia o svoju lásku bojovať. Hodinár je zase neprajník, ktorý sa dal zlákať chamtivosťou, a cez túto líniu sa dostávame k fenoménu, ktorý je charakteristický aj pre dnešný svet, a zároveň cez ňu autorka okľukou upozorňuje na to, čo je v živote naozaj dôležité.

— Okrem spomenutých hercov sa vo filme objaví aj Jana Plodková, Jaroslav Plesl, Václav Neučil, Jakub Žáček, Pavlína Štorková či Miroslav Krobot. Koproducentmi rozprávky sú aj Česká televízia a RTVS a okrem českého fondu kinematografie a slovenského Audiovizuálneho fondu ju podporil i Juhomoravský filmový nadačný fond. ▶

Hodinárov učení (Hodinářův učení, r. Jitka Rudolfová, Česko/Slovensko, 2019) CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 1 813 898 eur
(podpora z RTVS: 120 000 eur, podpora z Audiovizuálneho fondu: 90 000 eur) **DISTRIBUČNÉ NOSIČE: DCP**

Creative Europe Desk Slovensko informuje

V tomto roku máme ďalšieho úspešného uchádzača o podporu vývoja projektov: v rámci Výzvy EACEA 23/2018, Podpora vývoja balíkov projektov, získala spoločnosť Punkchart films 105 000 eur. Srdečne gratulujeme!

V septembri je jediná uzávierka v rámci programu Kreativna Európa – MEDIA, ide o výzvu EACEA 27/2018, Distribúcia – automatická podpora. Proces podávania žiadostí zostáva rovnaký (výkaz návštevnosti za rok 2018 je súčasťou žiadosti a potvrdzuje ho národný korešpondent, v tomto prípade Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky).

— vs —

Slovenské zastúpenie na MFF v Benátkach

Česko-slovensko-ukrajinský film **Pomalované vtáča** režiséra Václava Marhoula vybrali do hlavnej súťaže 76. ročníka Medzinárodného filmového festivalu Benátky (28. 8. – 7. 9.). Ocitol sa tak v spoločnosti ďalších 20 filmov, medzi ktorými sa nachádzajú aj novinky režisérov, ako sú Hirokazu Koreeda, Roy Andersson, Pablo Larraín, Steven Soderbergh či Roman Polanski. Marhoul sfilmoval románovú predlohu pôvodom poľského spisovateľa Jerzyho Kosińskiego. Ide o vojnový príbeh židovského chlapca, ktorého posielajú rodičia k tete na vidiek, aby ho ochránili. Teta však nečakane zomrie a chlapec ostáva sám v nepriateľskom svete. Slovenskými koproducentmi filmu sú spoločnosť PubRes a RTVS, jeho vznik finančne podporil aj Audiovizuálny fond. Po svetovej premiére v Benátkach sa **Pomalované vtáča** predstaví aj na Medzinárodnom filmovom festivale Toronto (5. – 15. 9.), kde ho vybrali do sekcie Special Presentations. Na benátskom festivale má Slovensko zastúpenie aj v súťažnej sekcii Orizzonti, ktorá prezentuje diela odrážajúce nové trendy v používaní výrazových prostriedkov. Ide o krátky animovaný film **SH_T HAPPENS** Davida Štumpfa a Michaely Mihályi, ktorý vznikol v česko-slovensko-francúzskej koprodukcii. V rámci festivalu sa koná aj 6. ročník podujatia

určeného pre filmových profesionálov Venice Gap-Financing Market (30. 8. – 1. 9.), kde sa dostali dve pripravované slovenské minority: **Šarlatán** Agnieszky Holland a animovaná snímka Michaely Pavlátovej **Moje slnko Maad**.

— jj —

Filmové dedičstvo vo svete

Slovinská kinematéka v Lublane uvedie na prehliadke Dni česko-slovenského filmu (10. – 12. 9.) tri slovenské celovečerné tituly: **Vtáčkovia, siroty a blázni** (r. J. Jakubisko, 1969), **Sedím na konári a je mi dobre** (r. J. Jakubisko, 1989) a **Slnko v sieti** (r. Š. Uher, 1962). Súčasťou programu bude aj blok krátkych snímok nazvaný Stopy experimentu v slovenskom krátkom filme. Tvoria ho tituly **Voda a práca** (r. M. Slivka, 1963), **Prišiel k nám Old Shatterhand** (r. D. Hanák, 1966), **Hr. Peklo** (r. V. Kubenko, 1967), **Križovatky** (r. L. Kudelka, 1965), **Fotografovanie obyvateľov domu** (r. D. Trančík, 1968), **6,2** (r. M. Černák, 1972) a **Oko** (r. J. Bindzár, 1968).

Film z roku 1970 **Majstrovstvá sveta** uvedú v La Cinémathèque du Documentaire v Paríži v rámci programového cyklu Plus vite, plus haut, plus fort (12. 9. – 20. 12.), ktorý je venovaný dokumentárnym filmom s tematikou športu. Prvá projekcia snímky, ktorá zachytáva MS 1970 v klasickom lyžovaní vo Vysokých Tatrách, sa uskutoční 21. 9. za účasti režiséra Milana Černáka a strihačky filmu Margity Černákovéj.

— jj —

Aktuálne z MIDPOINT-u

V Bratislave sa v dňoch 23. až 25. 9. uskutoční workshop MIDPOINT Intensive SK, ktorý je zameraný na analýzu scenárov celovečerných hraných filmov vo vývoji. Vybrané projekty bude zastupovať tvorivý tím v zložení scenárista – producent a okrem skupinových diskusií bude priestor aj na individuálne konzultácie s lektorom, česko-macedónskym režisérom, scenáristom, dramaturgom a strihačom Ivom Trajkovom. „Intensive SK je relatívne krátky, ale veľmi účinný modul, ktorý prináša niekoľko výhod: jeho dostupnosť súvisí s tým, že lektora prinášame priamo k účastní-

— dan —

Z tmy na svetlo

Režisér Marko Škop vždy empaticky skúmal realitu a ľudí. Svoju schopnosť reflektovať prítomnosť i minulosť preniesol aj do hranej tvorby. Aktuálne prichádza s novinkou *Nech je svetlo*.

Tvoj nový hraný film sa odohráva na Slovensku, od ktorého si sa „neodstrihol“, no žiješ v zahraničí, takže máš predsa len istý odstup, čo ti pomáha vidieť veci zo širšej perspektívy. Stačí odísť iba na cudzokrajnú dovolenku a ešte niekoľko dní po nej vidíme veci doma inou optikou. Vnímaš to tak?

— V *Slávnosti v botanickej záhrade* Ela Havettu zaznie veta: „Svet je veľký a naša dedina je na ňom ako bodka po muche.“ S dovolením scenáristu Lubora Dohnala sme túto repliku parafrázovali v našom filme. Protagonista Milan pracuje v Nemecku už päť rokov a aj vďaka tomu má trochu širší obraz o svete. On už nie je vo svojich identitách až taký zablokovaný, a tak napríklad viac pochybuje alebo prejaví väčšiu empatiu pri utrpení blízkeho než jeho susedia, ktorí idú oveľa viac s prúdom. No každá minca má dve strany. Milan chýba doma pri výchove detí a to je problém. Nevie, čo sa odohráva vnútri rodiny v jej každodennosti.

A ako je to s tebou?

— Neviem. Môžem mať iba nádej, že mám odstup a zároveň dokážem vnímať živé nervy na Slovensku i v Chorvátsku. Stále cestujem hore-dolu.

Téma, aká môže byť cesta k ovládnutiu ľudí jednoduchá, nie je nová. V tejto súvislosti by som spomenula nemecký film *Náš vodca*, ktorý vychádza zo skutočných udalostí – tam išlo o školský experiment, ty si sa rozhodol pre „Petriho misku“ s rodinou z ekonomicky slabšej

časti krajiny, na ktorej skúmaš príčiny, prečo sa mladý človek pridá k určitej komunite, a to, že tie mechanizmy sú vlastne veľmi jednoduché. Je pre teba aj ako pre dokumentaristu odkrývanie príčin zaujímavejšie než zachytávanie následkov?

— Chcel som sa predovšetkým pokúsiť o hlbší autorský komentár na tému výchovy, a či sa to podarilo, to už musia posúdiť diváci. Chcel som sa dotknúť problematiky chladnej výchovy, ale aj snahy zmeniť to. Nedostatok pozornosti v detstve môže viesť k zvýšenej potrebe hľadať pozornosť v dospelosti, to je jeden z hybridných mechanizmov narcistických pováh. Každý prirodzene túži po uznaní svojim okolím, no niektorí po tom túžia oveľa viac. Pre mladého človeka môže byť zásadnou vecou príslušnosť k preferenčnej skupine, ktorá v očiach ostatných niečo znamená.

Tém je vo filme niekoľko, pre mňa je však najdôležitejšia línia absencie rodiča z dôvodu, že musí opustiť rodinu, aby ju uživil. To sa týka tak mužov, ako aj žien. Následky nemusia byť extrémne, ale nikdy nie sú pozitívne. Aj keď tie témy spolu súvisia a sú prepojené, predsa len, ktorá je pre teba najdôležitejšia?

— V jadre filmu je pre mňa téma rodiny, v ktorej si otec vytvoril predstavu, ilúziu, že musí deťom zaraobiť na dobré školy, aby mali lepšiu budúcnosť ako on. Jeho imágo stojí na jednej strane a oproti nemu je holá skutočnosť. Naša filmová rodina sa vyvarí v realite školy naozajstného života.

Dnes sa pomerne veľa hovorí o pamäti, o dedičstve. Aj ty sa toho vo filme dotýkaš. Žiješ v Chorvátsku, v regióne, kde je vojnový konflikt len nedávnou minulosťou. Vnímaš intenzívnejšie potrebu reflektovať a pripomínať takéto dejinné udalosti, ktoré istá skupina ľudí nebezpečne glorifikuje?

— K histórii Slovenska patrí existencia slovenského štátu založeného na nacionalistickej ideológii. Bol to totalitný režim, ktorý časť svojich občanov obral najprv o občianske a ľudské práva, potom o majetok a nakoniec ich v dobytčákoch deportoval zo svojho územia. Mnohí však k nemu pocitujú sentiment, príkladov je neúrekom a je podľa mňa alarmujúce, koľko je medzi nimi mladých ľudí. Aj Chorvátsko bolo počas druhej svetovej vojny bábkovým štátom nacistického Nemecka a aj tam je dodnes nemálo ľudí, ktorí stavajú na piedestál Nezávislý chorvátsky štát z vojnového obdobia. Nacionalizmus a náboženská neznášanlivosť sa vznášali nad balkánskymi vojnami a ich pach cítiť dodnes. Filmári to intenzívne reflektujú, napríklad srbský film režiséra Ognjena Glavonića *Náklad*, ktorý bol pre mňa jednou z udalostí minulého roka.

Môže v tejto súvislosti umenie a film pomáhať?

— *Náklad* vyvolal predovšetkým v Srbsku vášnivé reakcie. Ja to nevnímam pateticky, že umenie môže zmeniť svet. Môže na niečo upozorniť, môže niečo vytiahnuť z tmy na svetlo, a keď sa s tým ľudia konfrontujú, niektorými to môže pohnúť alebo to môže pomôcť niečo si viac uvedomiť.

O čom dnes hovoríme, ak hovoríme o angažovanom umení? Vnímaš nejakú zmenu povedzme v porovnaní s 90. rokmi, obdobím mečiarizmu?

— Pokiaľ hovoríme o kinematografii, tak tá v 90. rokoch, ale ani začiatkom nového tisícročia na Slovensku takmer neexistovala. Myslím si, že najzaujímavejšie filmy vtedy vznikali na VŠMU a politickým témam sa vynikajúco venoval najmä Marek Kuboš. Ďalšou lastovičkou boli napríklad *Rodáci* Mária Homolku. Teraz vzniká nepomerne viac slovenských filmov a je prirodzené, že je aj oveľa viac takzvaných angažovaných filmov, čo považujem za veľmi zdravé.

Nelákalo ťa spracovať tému extrémizmu a jeho mechanizmov ako dokument? Pri *Eve Novej* si hovoril o osobných hraniciach, ktoré by si neprekročil, a preto bol pre teba hraný film lepšou voľbou. V prípade novinky *Nech je svetlo* rozhodlo čo?

— Na začiatku tu pre mňa bola téma rodiny, chladnej výchovy a transgeneračných chýb. Počas ranej fázy písania scenára sa začali výrazne medializovať mládežnícke polovojenské skupiny a už samotná ich existencia sa mi zdala zaujímavá na paralelný komentár. Indoktrinácia mládeže tvorí jednu z dôležitých dejových línií filmu.

Ako dokumentarista si dokázal dostať aj do vážnych tém iróniu, nadsádzku, a pritom si neprestal byť empatický a zároveň kritický. Neľahá ťa to opäť k dokumentárnemu filmu?

— Keď nájdem tému a postavy, pri ktorých bude možné pokúsiť sa o hlbší ponor do zobrazenia, tak veľmi rád natočím opäť dokumentárny film.

Pri dokumente sa môže téma počas nakrúcania vyčerpať, môže vysvitnúť, že nie je až taká zaujímavá, že je rozdrobená, ťažko uchopiteľná a podobne. Realita vie dať veľmi tvrdé lekcie, ako si sám povedal. Nechýba ti tá adrenalínová skúsenosť z toho, čo život prinesie?

— Predovšetkým chcem povedať, že dokumentárne filmy nerobím pre adrenalín. A toho stresu je dosť aj pri hranom filme. Napríklad pri filme *Nech je svetlo* nás veľmi vytrápilo počasie v exteriéroch, neustále sme museli meniť plán nakrúcania, prispôbovať sa vyššej moci. Dokumentárny aj hraný film sú živé organizmy, ktoré vznikajú v tvorivom procese.

Marek Kuboš v dokumente *Posledný autoportrét* otvára problém s protagonistami, s ich ochotou hovoriť na kameru a v závere uvažuje o hranom filme ako o možnom východisku. Ty s tým máš skúsenosť?

— Úprimne povedané, nie. Pred nakrúcaním dokumentu som sa s protagonistami vždy spoznal, stretával sa s nimi, snažil sa im vysvetliť, o čo mi pôjde. Na druhej strane chápem, že pri reportážnej metóde nakrúcania, ktorú si veľmi cením, dnes dochádza častejšie k problémom. Zrejme za to môže aj to, že ľudia majú dlhodobú skúsenosť s bulvárnym prístupom televízií, preto výstup pred kamerou viac zvažujú.

„V jadre filmu je pre mňa téma rodiny, v ktorej si otec vytvoril predstavu, ilúziu, že musí deťom zarobiť na dobré školy, aby mali lepšiu budúcnosť ako on. Jeho imágo stojí na jednej strane a oproti nemu je holá skutočnosť.“

Otočme to z protagonistu na autora. Pristihol si sa niekedy pri autocenzúre?

— Pri dokumentoch áno. Myslím predovšetkým na situácie v strižni, keď som riešil, čo ešte vo filme použiť a čo už nie, aby to protagonistom neublížilo v ich reálnych životoch. Práve preto, že ide o etické otázky, nebudem ich konkretizovať.

Ako sme už hovorili, film *Nech je svetlo* otvára niekoľko tém, pre mnohých možno aj veľmi osobných či citlivých. Máš ambíciu vyvolávať aj celospoločenskú diskusiu?

— Po *Eve Novej* som sa stretol s reakciami, že film ľudí motivoval zamyslieť sa, trochu viac domýšľať veci aj vo vlastných životoch. Ak by to tak bolo čo i len na chvíľu, je to pre mňa najväčšia satisfakcia. Môžem mať iba nádej, že to tak bude aj pri filme *Nech je svetlo*. Keďže ten sa oveľa viac dotýka aj súčasných spoločensko-politických fenoménov, predpokladám, že diskusia pôjde výraznejšie práve týmto smerom. Do akej miery bude masovejšia, koľko ľudí si nájde cestu do kina a ako ich film zasiahne, to je v tejto chvíli ťažké povedať.

„Pre mňa je najdôležitejšia myšlienka alebo myšlienky, lebo tie najviac rozvíjajú predstavivosť.“

Efekt má aj uvádzanie filmov s diskusiami v regiónoch. Plánuješ to aj pri tomto filme? Je to pre teba ako tvorcu i osobne zaujímavé a dôležité?

— Určite áno, už máme naplánované predpremiérové turné po ôsmich slovenských mestách a ďalšie prejávajú záujem. Hneď po slovenskej kinodistribučnej premiére nasleduje česká a tam distribútorovi takisto záleží na turné. Teším sa na to.

A ako vnímaš pozíciu diváka? Sú témy, ako je to aj pri tvojom filme, ktoré okrem autorského vkladu nechávajú veľký priestor pre publikum. Akú dôležitosť prikladáš tomuto „spoluautorstvu“ diváka?

— Ako som už povedal, považujem za dôležité, keď diváci s filmom rozmýšľajú, a ak sa konfrontujú s vlastnými názormi, postojmi, životmi, tak to malo zmysel. Tu chcem zdôrazniť, že nemám nič proti filmom, ktoré slúžia iba na zábavu. Len mňa nezaujímajú.

V súvislosti s divákom je ešte zaujímavá téma empatie. Vela sa hovorí o IQ, ale dnes je pálčivejšia skôr téma EQ. Aj filmári často využívajú explicitné, neestetizujúce zá-

bery a robia to nie pre lacný efekt, ale aby vyvolali reakciu u diváka, ktorý je neprestajne atakovaný obrazmi.

— Pre mňa je najdôležitejšia myšlienka alebo myšlienky, lebo tie najviac rozvíjajú predstavivosť. Myslím si, že samotné filmové zobrazenie je vždy konkrétne, nech využijete akékoľvek formálne prostriedky či efekty. Spôsob, ako film formálne nakrútiť, je, samozrejme, ohromne dôležitý, no pri rozmýšľaní o prístupe k zobrazeniu stoja pre mňa v popredí idey, ktoré má formálna stránka podporiť.

Nastupujú nové generácie tvorcov, čo rozširuje spektrum (nielen generačných) pohľadov a tém. Ktoré filmy ťa v poslednom období zaujali?

— Z generačne mladších tvorcov ma veľmi potešili napríklad Miro Remo filmom *Arsy-Versy*, Mátyás Prikler filmom *Ďakujem, dobre* alebo Michal Blaško filmom *Atlantída, 2003*. Teším sa na nový film Terezy Nvotovej. A vôbec, som presvedčený, že slovenský film má pred sebou svetlú budúcnosť.

Už sme sa kedysi rozprávali na tému televízie a dosahu, aký majú rôzne minisérie. Neláka ťa tento formát? Možnosť rozvinúť tému na väčšej ploche?

— Určite som tomu naklonený. Robil som už chorvátsku verziu seriálu *Terapia* a bola to veľká radosť, pracovať na takom kvalitnom texte s výbornými miestnymi hercami. Teraz som začal písať nový film, ale keď príde obdobná ponuka na televízny seriál, budem o tom vážne uvažovať.

Ako vnímaš po všetkých tých rokoch a filmoch svoju pozíciu filmára?

— Vždy sa snažím robiť veci najlepšie, ako viem. Zhodnotenie je na divákoch, filmových novinároch, odbornej verejnosti. Hádám to, čo sa snažím robiť, nie je úplne márne. ◀

Chystá sa 30. ročník Igricov

Slovenský filmový zväz, Únia slovenských televíznych tvorcov a Literárny fond organizujú 29. 9. slávnostné vyhlásenie výsledkov jubilejného, 30. ročníka národných cien Igric za najvýznamnejšie tvorivé činy v oblasti filmovej a televíznej tvorby. Igrice sa udeľujú v siedmich kategóriách a v ôsmich kategóriách sa vyhlasujú držiteľia tvorivých prémieí. Pri príležitosti jubilea najstaršieho filmového ocenenia na Slovensku odovzdajú tentoraz okrem Igrica za celoživotný prínos tunajšej kinematografii i mimoriadnu cenu Igric. Ocenenie vzniklo už v roku 1966 a pri jeho zrode stáli osobnosti kinematografie, ako boli Martin Slivka (ktorý ho aj pomenoval), Štefan Uher či Stanislav Barabáš. Po troch ročníkoch (1967, 1968, 1969) bol však Igric zrušený pre politické postoj slovenského Filmového a televízneho zväzu, ktorý cenu udeľoval a ktorý ministerstvo vnútra zakázalo. Udeľovanie sa obnovilo až v roku 1993. V doterajšej histórii Igricov sa odovzdalo 134 trofejí 107 slovenským filmárom a audiovizuálnym tvorcov za 111 filmov a diel. Medzi laureátmi cien sú napríklad Ladislav Chudík, Emília Vášáryová, Milan Lasica, Dušan Hanák, Juraj Jakubisko, Martin Šulík a mnoho ďalších osobností. Súčasťou slávnostného večera 30. ročníka Igricov bude aj udeľovanie Cien slovenskej filmovej kritiky.

— SFZ/red —

Súťaž RECfruit pozná víťazov

Do súťaže vo videotvorbe pre začínajúcich tvorcov vo veku 12 až 26 rokov RECfruit bolo spomedzi prihlásených prác vybraných 48 krátkych videí na zadanú tému Bola to náhoda?. Tucet najlepších sa dostal do užšieho výberu, ktorému sa porota v zložení režisér Peter Bebjak, kameraman a producent Ján Meliš, kameraman Tomáš Sysel, filmový kritik a publicista Peter Konečný, videošpecialista Ladislav Bóna a moderátor a novinár Patrik Herman venovala podrobnejšie. Tri filmy napokon ocenila. Na prvom mieste sa umiestnilo video Miroslava Marka **Bola to náhoda**, druhé miesto obsadil **Holič** Matthiasa Kasara a na treťom mieste skončilo **Neznáme číslo** Patrika Regendu. „Keďže tento

ročník priniesol množstvo prác mladých autorov, rozhodli sme sa udeliť okrem prvých troch miest aj špeciálnu cenu, cenu generálneho partnera Slovenskej sporiteľne a cenu organizátora súťaže – content marketingovej agentúry ContentFruiter,“ ozrejmuje organizátori. Špeciálnu cenu získalo video **Neobyčajná bankovka v obehu** Norberta Kundrača, generálny partner ocenil film **Náhodná výhra v pretekoch?** Marka Gerboca a cenu organizátora súťaže si odniesol Patrik Hrabovec za **Accident?** Aktuálny 3. ročník súťaže bol bohatší aj o verejné hlasovanie na webovej stránke, kde si mohli svojho víťaza vybrať diváci spomedzi všetkých 48 filmov. (Víťaz hlasovania nebol v čase uzávierky **Film.sk** známy.) Slávnostné odovzdávanie cien sa bude konať 4. 9. v budove Univerzity Konštatína Filozofa v Nitre.

— jj —

Obed s Formanom, olovrant s Kubošom, večera s Hanekem

Rôznorodosť tohtoročnej Letnej filmovej školy v Uherskom Hradišti (26. 7. – 4. 8.) podporila aj téma „všetky chute filmu“, ktorá sa niesla celým podujatím. Sekcie cieľené na minulosť filmu, pripravované jesenné premiéry aj čisto festivalové tituly bez distribučného zakotvenia, to všetko bolo podobné v zaplnenosti kinosál. Chodiť tri minúty pred začiatkom projekcie sa neoplatilo. Na mnohé filmy sa stál aj hodinový rad, v ktorom vrelo napätie, kto si ešte stihne obsadiť miesto a koho otočia tesne pred vstupom so slovami: „Naplnená kapacita.“ Takémuto záujmu sa mohol tešiť aj najnovší titul Marka Škopa **Nech je svetlo**. Sála bola plná do posledného sedadla, zopár šťastlivcov si našlo miesto na schodoch. Rovnako plno mali aj krátke filmy Mareka Kuboša, na ktoré boli zvedaví hlavne mladí ľudia. Mnohí z návštevníkov vyjadrili potichu sklamanie, keď zistili, že sa stala organizačná chyba a Kuboš na túto projekciu nepríde diskutovať. Z reakcií počas premietania sa dalo vycítiť, že by naozaj bolo o čom. Na LFŠ som si pôvodne prišla pozrieť Hanekeho na plátne. Pre plné sály a moju nedochvilnosť sa mi to však ani raz nepodarilo. Na druhej strane, vďaka tomu som sa ocitla na prednáške o giallo fil-

moch, ktoré boli súčasťou polnočných projekcií. Ranné projekcie patrili filmovej čítanke francúzskej novej vlny, a tak som sa ocitla o 8.30 na takmer plnej projekcii klasiky **Cléo od piatej do siedmej**. Po festivale mi zostáva už len rátať dni do ďalšieho ročníka LFŠ = filmovej dovolenky.

— Nataša Findrová / poslucháčka dokumentárnej tvorby na FTF VŠMU —

Zomrel Viliam Jablonický

Vo veku 71 rokov zomrel 20. 8. v Bratislave publicista, kritik a historik umenia a kultúry Viliam Jablonický. Narodil sa 13. 5. 1948 v Jaslovských Bohuniciach. Študoval estetiku, umenovedu a dejiny kultúry na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (FiF UK). Publikovať začal v 70. rokoch minulého storočia. Písal glosy, kritiky, recenzie, reportáže, štúdie a úvahy, v ktorých sa zameriaval najmä na oblasť kultúry, osobitne filmového umenia, neskôr aj na kultúrnohistorické témy. Ako redaktor pôsobil v denníkoch a časopisoch **Hlas ľudu**, **Revue svetovej literatúry**, **Film a divadlo**, **Slovenský denník**, ďalej publikoval v exilovom štvrtročníku pre slovenskú kultúru **Most** aj v univerzitnom občasníku **Verejná správa**. Bol dlhoročným členom redakčnej rady časopisu **Svedectvo**, takisto členom a tajomníkom Slovenského centra PEN, členom Klubu spisovateľov literatúry faktu aj Spolku slovenských spisovateľov. Pôsobil v programovej rade a výberovej komisii festivalu Etnofilm aj v porotách ďalších filmových a televíznych festivalov a literárnych súťaží. Ako pedagóg prednášal dejiny kultúry a filmu na FiF UK a VŠMU v Bratislave a na Trnavskej univerzite. Viliam Jablonický je autorom monografií **Filmár Viktor Kubal** (1993) a **Polá Negri slovenskými očami** (2012, vyšlo v poľštine). Spolupracoval aj na vyše štyridsiatich ďalších publikáciách zameraných na kinematografiu či kultúrnohistorické témy. Takisto sa podieľal na vzniku niekoľkých filmov, medzi ktorými sú dokumenty **Ludia z Hauerlandu** (r. R. Urc) alebo **Prežili sme gulag** (r. O. Krajňák) a robil aj rešerše pre Hanákovu **Papierové hlavy**.

— jj —

Zuzana Graus Rudavská

[výtvarníčka]

Každého z nás osud niekam zavedie, každý má svoju vlastnú životnú cestu. Ja som sa jedného dňa v osemdesiatych rokoch ocitla po prvý raz v New Yorku. Z perfektne naaranžovaných výkladných skriň na mňa žiarili prekrásne veci, okolo mňa chodili dámy v luxusných kožuchoch, bola zima a jemne poletoval sneh. Všetko bolo dokonalé. Až do momentu, keď som potrebovala pokračovať po chodníku a na ňom spal človek v krabici. Nebolo možné prejsť ďalej bez toho, aby som ho prekročila, tak ako všetci ostatní. A tak som prvý raz v živote aj ja prekročila človeka ako nejakú vec. Na ten pocit nikdy nezabudnem. Hodnota človeka bola stratená, ponížená a ja som bola ešte dlho otrášená z toho, čo som to urobila. Na tento zážitok som po rokoch pozabudla, až kým som nevidela film **Anton Srholec** od režisérky Aleny Čermákovéj. Film o človeku, ktorý dokázal dať príklad dôstojnosti a pravdy každému človeku, ktorého stretol, bez rozdielu, zmysel každému osudu, vieru a nádej v každej životnej situácii. Nie iba slovami, ale i činmi. Za jeho slovami sa skrýva hĺbka Pravdy, akú som doteraz nikdy nepoznala. A za jeho činmi čistá láska k blížnemu. Približuje nás nimi k samotnému Bohu. Nie iba tým, že bol kňazom, ale svojím každodenným životom. **Anton Srholec** je film s posolstvom pre nás všetkých aj posolstvom pre tých, ktorí prídu po nás. ◀

zásadné filmy

Jaro Rihák [režisér]

— Dievča z môjho scenára *Pentcho, príbeh parníka* si v podpaľbí ľahne na chrbát na pričňu poschodovej posteľe a pripne nad seba fotografiu. Och, Johnny Weismuller a krásna Maureen O'Sullivan vo filme o Tarzanovi. Láska a inšpirácia na celý život.

— Trochu závidím. Nie, nemám jedinou filmovú lásku. V detstve ma večer rodičia uložili do posteľe a išli na Bratislavský hrad do letného kina. Filmový festival pracujúcich bol začiatkom 60. rokov pojem a nebol poplatný dobe. Ak bol, tak len toľko, koľko je poplatný každý film.

— Bicykel som oprel do krovia a vyškriabal sa na múr amfiteátra. Premietali americký *Útek v reťaziach*. Dvaja muži, biely a čierny. Film je o zážitku a o tom, čo vyvolá. Zafal som päste a premýšľal o spravodlivosti. Letá u starých rodičov, za riekou Leopoldov. Vedel som, že vo väzení sú tí, ktorí tam patria, ale aj nespravodlivo väznení. Keby tí odtiaľ chceli ujsť, určite by som im pomohol. Keď učiteľky v škole tárali o spravodlivosti, neveril som im. Tým dvom v reťaziach áno.

— Kužeľ svetla z projektora zhasol, skočil som na bicykel a bol doma skôr ako rodičia.

— Alebo *Päť nábojníc*, príbeh zo španielskej občianskej vojny. Piaty obklúčení chcú preplávať riekou, lenže jeden z nich nevie plávať, tak mu na opasok pripevnia prázdne poľné fľaše. Film mi otvoril dvere k susedovi S., interbrigadistovi, a jeho francúzskej manželke. Drobní, v baretoch, s ohňom v očiach. Prežíval som ich príbehy, on strieľal, ona ošetrovala ranených v Madride, zoznámili ma s Hemingwayom, Dos Passosom a učili ma po španielsky a francúzsky. Po rokoch bolo meno režiséra filmu z NDR medzi signatármi Biermannovho listu, niečoho ako Charta 77. Dobrá spoločnosť.

— Alebo western *Na pravé poludnie*. Je lepšia škola charakterov? V amfíku dávali aj Viscontiho *Geparda*. Pracujúce snívajú o Burtovi Lancasterovi, pracujúci o Claudii Cardinale. Čítanie di Lampedusovej knihy po rokoch bolo nádherou, počul som šuchot jej hodvábú a hlas kniežaťa zo Saliny s jeho absurdným poznaním.

— A potom škola z prvej ruky, Hanákove *Obrazy starého sveta* a ešte potom kilometre celulóidu na francúzskej a talianskej ambasáde v Prahe, projekcie profesora Brousila na FAMU a pána Zvoníčka na DAMU. Nemám jeden božský film ani filmového boha. Niekedy zážitkom nebol ani celý film, stačila sekvencia, ako v *Mustangoch*. Arthur Miller napísal pre Marilyn skvelý monológ. Plače, kričí a celé je to o slobode. Film je pohyblivý sviatok a verím, že bude až do konca sveta. ◀

— foto: archív J. Riháka —

premiéry

› 5. 9. 2019

Afrika na Pionieri

◀ Slovensko, 2019, r. Marek Slobodník ›
účinkujú: Marek Slobodník, Marek Duranský, Martin Kochaník, Milan Hurár, Ondrej Hurár – dokument, MN 15
– Magic Box Slovakia

Humorista

◀ **Jumorist**, Rusko/Lotyšsko/Česko, 2019, r. Michail Idov ›
hrajú: Alexej Agranovič, Jurij Kolokolnikov, Alisa Chazanova, Vilma Kutavičiute, Oľga Dibceva – dráma/životopisný, 100 min., MP 12 – Film Europe

Svetozár Stračina

◀ Slovensko, 2019, r. Pavol Barabáš ›
účinkujú: Juraj Dubovec, Oskár Elschek, Juraj Kubánka, Alžbeta Lukáčová, Angela Vargicová – dokument, 68 min., MP 12 – ASFK

To: Kapitola 2

◀ **It: Chapter Two**, USA, 2019, r. Andy Muschietti ›
hrajú: James McAvoy, Jessica Chastain, Bill Skarsgård, Bill Hader, Sophia Lillis – horor/triler, 165 min., MN 15 – Continental film

› 12. 9. 2019

Beats

◀ Spojené kráľovstvo, 2019, r. Brian Welsh ›
hrajú: Cristian Ortega, Lorn MacDonald, Laura Fraser, Ross Mann, Gemma McElhinney – dráma/hudobný/komédia, 101 min., MN 15 – Film Europe

Daphne

◀ Spojené kráľovstvo, 2017, r. Peter Mackie Burns ›
hrajú: Emily Beecham, Geraldine James, Tom Vaughan-Lawlor, Nathaniel Martello-White – dráma/komédia, 88 min., MP 12 – Film Europe

Hodinárov učeň

◀ **Hodinářův učeň**, Česko/Slovensko, 2019, r. Jitka Rudolfová ›
hrajú: Michal Balcar, Dana Droppová, Viktor Preiss, Éva Bandor, Jana Plodková – rozprávka, 102 min., MP – Bontonfilm

Skutok sa stal

◀ Slovensko/Česko, 2019, r. Barbora Berezňáková ›
účinkujú: Oskar Fegyveres, Róbert Remiáš, Peter Tóth – dokumentárny, 82 min., MP 12 – Forum Film

Spitfire

◀ Spojené kráľovstvo, 2018, r. David Fairhead, Ant Palmer ›
dokumentárny, 99 min., MP 12 – Film Europe

Stehlík

◀ **The Goldfinch**, USA, 2019, r. John Crowley ›
hrajú: Ansel Elgort, Oakes Fegley, Aneurin Barnard, Finn Wolfhard, Sarah Paulson, Luke Wilson, Jeffrey Wright, Nicole Kidman – dráma, 149 min., MN 15 – Continental film

› 19. 9. 2019

Ad Astra

◀ USA, 2019, r. James Gray ›
hrajú: Brad Pitt, Tommy Lee Jones, Ruth Negga, Liv Tyler, Donald Sutherland – sci-fi/triler, 123 min., MP 12 – CinemArt SK

Angry Birds vo filme 2

◀ **The Angry Birds Movie 2**, USA, 2019, r. Thurop Van Orman ›
v slovenskom znení: Peter Sklár, Vladimír Kobielsky, Daniel Dangl, Peter Marcin – animovaná komédia, 96 min., MP – Itafilm

Búrlivé výšiny

◀ **Wuthering Heights**, Spojené kráľovstvo, 2011, r. Andrea Arnold ›
hrajú: Kaya Scodelario, James Howson, Solomon Glave, Shannon Beer, Steve Evets – dráma/romantický, 128 min., MP 12 – Film Europe

Florencino kníhkupectvo

◀ **The Bookshop**, Spojené kráľovstvo/Nemecko/Španielsko, 2017, r. Isabel Coixet ›
hrajú: Emily Mortimer, Bill Nighy, Patricia Clarkson – dráma, 113 min., MP 12 – Film Europe

Pomaľované vtáča

◀ **Nabarvené ptáče**, Česko/Slovensko/Ukrajina, 2019, r. Václav Marhoul ›
hrajú: Petr Kotlár, Udo Kier, Harvey Keitel, Lech Dyblik, Nina Šunevič,

Stellan Skarsgård, Júlia Vidrnáková – dráma, 169 min., MN 18
– Magic Box Slovakia

Rambo: Posledná krv

◀ **Rambo: Last Blood**, USA, 2019, r. Adrian Grunberg ›
hrajú: Sylvester Stallone, Paz Vega, Sergio Peris-Mencheta, Adriana Barraza, Yvette Monreal – akčný/triler, 100 min., MN 15 – Bontonfilm

› 26. 9. 2019

Casino.Šk

◀ Slovensko, 2019, r. Ján Sabol ›
hrajú: Marek Majeský, Roman Luknár, Zuzana Kanócz, Tereza Brodská, Pavel Kříž – dráma, 107 min., MN 15 – Continental film

Daždívý deň v New Yorku

◀ **A Rainy Day in New York**, USA, 2019, r. Woody Allen ›
hrajú: Timothée Chalamet, Elle Fanning, Selena Gomez, Jude Law, Diego Luna, Liev Schreiber – komédia, 92 min., MP 12 – Magic Box Slovakia

Nech je svetlo

◀ Slovensko/Česko, 2019, r. Marko Škop ›
hrajú: Milan Ondřík, František Beleš, Zuzana Konečná, Daniel Fischer, Lubomír Paulovič, Csongor Kassai, Anikó Vargová – dráma, 93 min., MN 15 – ASFK

Websterovci 2: Zo života pavúkov

◀ Slovensko/Poľsko, 2019, r. Katarína Kerekesová ›
v slovenskom znení: Zuzana Porubjaková, Kamil Kollárik, Henrieta Mičková, Richard Stanke, Boris Farkaš – animovaný/rodinný, 66 min., MP – Magic Box Slovakia

— Miro Ulman —

Z totej Loli paradíčky mi bars šmišno nebulo

Do kinosály som si niesla optimistické očakávanie, že si pozriem slovenský film z prostredia východu republiky v nízkorozpočtovej rodinnej produkcii, ktorý je oslobodený od ťaživej atmosféry sociálnych drám a jeho prednosťou bude autentický východniarsky humor, neopozierané tváre a atmosféra lokálnych jarmokov. Film Loli paradíčka, prezentovaný ako romantická komédia, toto moje očakávanie síce viac-menej naplnil, ale ako celok neladil.

— Vydarené úvodné sekvencie zachytávajú prostredie miestneho jarmoku – mäso na ražni, farebne zdobené perníčky s klišeovitými nápismi, gýčový tovar, dynamické podanie tradičnej rómskej piesne *Loli paradíčka* – a dokážu diváka efektne naladiť na ďalšie scény. Po niekoľkých dialógoch však prichádza vytriezvenie z počiatočného opojenia.

— Dej sa začína krádežou cukroví, ktorej sa dopustila očarujúca Rómka Veronka v stánku jarmočníka Milana. Ten jej chce namiesto udania na políciu kúpiť jedlo, zatiaľ čo ona sa ospravedľuje. A zdá sa, že sa jej už len tak nezbaví. Veronka mu pomáha s predajom až do záverečnej, dokonca sa postará aj o jeho pitný režim. Žiaľ, ústredná ženská postava príbehu vyznieva príliš naivne a nedôveryhodne, chýba jej viac temperamentu a sedliackeho rozumu. Môže za to aj strojený a priveľmi detinský prejav mladej študentky košického konzervatória Kamily Mitrášovej. Pokrivkava aj dôveryhodnosť šarištiny, predovšetkým v podaní Michala Ilkanina, ktorý v úlohe Milana strieda nárečie so spisovnou slo-

venčinou, čo azda najviac badať v scéne, keď príde predstaviť Veronku svojej mame. Tá hovorí zo zásady spisovne, neznáša Rómov, má pocit, že pochádza z lepších kruhov, a za komunizmu to bola neprijemná učiteľka. Je teda možné, že za ambivalentnosťou Milanovho vyjadrovania stojí práve kombinácia matkinej spisovnosti a okolitého nárečia. Ak však presunieme pozornosť na Ilkaninovo herectvo, v konfrontácii so strojenosťou Kamily Mitrášovej pôsobí kontrastne, akoby flegmaticky. V takmer všetkých situáciách sa proste tvári rovnako neurčito. Najlepší herecký výkon podal jednoznačne Michal Soltész ako Milanov kamarát, ktorý ako jediný pôsobí naozaj autenticky aj vtipne.

— Keď už sme pri humore, ponúka sa konštatovanie, že poznať realie východného Slovenska na dobrú komédiu nepostačuje. Tvorcovia nemôžu očakávať, že ich film sa stane komédiou iba vďaka tomu, že v ňom skoro všetci hovoria nárečím a kde-tu sa zapoja do hry „legendárne“ miestne „hlášky“ alebo sa zhmotnia stereotypné predstavy o správaní východniarov v zahraničí, ako to

bolo napríklad v scéne na budapeštianskom trhu, kde sa trojica postáv snaží dohovoriť s vietnamským predavcom. Dejová linka rozhodne mala potenciál na vznik dobrej pôdy na funkčnú komédiu. No rodiaci sa romantický vzťah zmračeného starého mládenca a mladučky nevzretej Rómky s ich smutno-smiešnou cestou za šťastím prekazili nielen nedostatočné herecké výkony v hlavných úlohách, ale aj umelosť zápletiiek. Tie boli polahky predvídateľné, čo by až tak nevadilo, keby boli umnejšie spracované, aby pôsobili funkčne. Platí to tak pre motív matky, ktorá neprijala novú ženu v živote svojho syna a ide vlastne o jediný výrazný dejový konflikt, ako aj pre krátku bitku na dedinskej zábave alebo Milanovo podozrievanie z opätovného Veronkinho kradnutia v hotelovej izbe.

— Debutový celovečerný film otca a syna Staviarskych v rodinnej produkcii má však napriek celkovému

vyzneniu aj svetlé stránky, ktoré treba spomenúť. Atmosférický vizuál (výborná kamera Ľubora Marka) a autentická mizanscéna zanechávajú v divákovi veľmi pozitívny obrazový dojem. Pochváliť sa dá aj hudobná stránka snímky, ktorá korešponduje s etnickou tradíciou. Z hereckej zostavy veľmi príjemne prekvapil spomenutý Michal Soltész, ktorý sa ukázal ako komediálny herec s potenciálom využiteľným aj na nadregionálnej úrovni. A viac-menej pozitívne vnímam aj záverečnú časť dejovej línie, pretože autori sa nesnažia o idylické ukončenie rozprávania ani neupadajú do moralizovania. Záver je prsto taký ako sám život. Prináša prekvapenia, je nejasný. Aj po sklamaní sa musíme znovu pohnúť ďalej, snažiť sa dozvedieť pravdu, ale zároveň prijať situáciu takú, aká je. Akurát že na komédiu je to až príliš vážny koniec. ◀

Loli paradíčka (Slovensko, 2019) SCENÁR A RÉŽIA Vito Staviarsky, Richard Staviarsky

KAMERA Ľubor Marko STRIH Richard Staviarsky, Juraj Staviarsky HUDBA Štefan Čína, Vito Staviarsky HRAJÚ Kamila Mitrášová, Michal Ilkanin, Michal Soltész, Kveta Stražanová MINUTÁŽ 89 min. HODNOTENIE ●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 18. 7. 2019

Kto je ďalší? (Slovensko, 2019) SCENÁR A RÉŽIA Miro Drobný KAMERA Richard Žolko STRIH Miroslav Gerbel, Dominik Reisel
 HUDBA Šimon Tomáš ÚČINKUJÚ Brian Caspe, Anita Sonnberger, Alessia Capparelli, Peter Brajerčík, Stanislav Staško,
 Angela Nikolau, Vitalij Raskalov, Vadim Machorov MINUTÁŽ 90 min. HODNOTENIE ●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 22. 8. 2019

— text: Erik Binder / filmový publicista

— foto: Miro Drobný —

Tri príbehy, tri filmárske prístupy

Režisér Miro Drobný sa po fenoméne menom Rytmus zameral na celkom iný, spoločensky závažný fenomén kyberšikany, respektíve celkovo na nástrahy internetu. Jeho novinka sa volá *Kto je ďalší?*.

— Aktuality o prípadoch zneužívania virtuálneho priestoru sú na dennom poriadku televízneho či internetového spravodajstva, no témou sa vo veľkom zaoberá aj kinematografia, často vo forme nejakého mierne preexponovaného príbehu v sci-fi kabátiku, ako máme možnosť sledovať napríklad v seriáli *Čierne zrkadlo* (*Black Mirror*). A práve tento seriál patril medzi Drobného inšpiračné zdroje pri tvorbe poviedkového filmu *Kto je ďalší?*. Ide o sériu troch príbehov so styčným prvkom negatívnych stránok používania internetu súčasťou spoločnosti. Niektorí si tu vybija vlastnú menejcennosť maskovanú za frajerstvo, ďalší sa vďaka svojej výnimočnosti snažia dostať do povedomia širokej verejnosti, iný môže využiť posielanie správ v anonymnom prostredí na krutú pomstu. Ako vidno, ide o celkom odlišné formy komunikácie/„komunikácie“ vo virtuálnom priestore, čo sa prejavilo aj na samotnom výsledku, keď je každá z troch poviedok spojená s iným spôsobom rozprávania.

— Námet si priam pýtal experimentálnejšie spracovanie a Miro Drobný sa naozaj snažil o produkt, ktorý je v našich kinách málo vídaný. Nejde o hraný poviedkový film typu *Divoké historky*, ďalší inšpiračný zdroj režiséra, je to pokus o hranú rekonštrukciu skutočných tragických udalostí, a ak to okolnosti dovoľovali, tak aj so skutočnými obeťami v pozícii protagonistov. Tak je to aspoň v prvej poviedke, ktorá sa venuje utrpeniu rapperky Aless. O svojej traume rozpráva/spieva/rapuje na plátne prostredníctvom vystúpenia pred svojimi niekdajšími spolužiakmi (ktorých stvárňujú iní tínedžeri). O tom, čo sa stalo, sa tak dozvedáme v už (hádam) svetlejšej prítomnosti. Na začiatku divák pociťuje trochu nešťastnú kombináciu silnej dávky spoluúčasti s hrdinkou a určitých rozpakov (amatérske herecké výkony vo vedľajších úlohách, slabšie dialógy, doslovnosť, príliš silný morálny apel na diváka, akoby toho o podobných problémoch nevedel veľa).

— Ďalší príbeh nás zavedie do úplne iného prostredia a medzi celkom iných mladých ľudí – medzi tzv. rooftoperov, ktorým takpovediac chýba v DNA strach zo smrti a pohyb vo veľkých výškach v nich vzbudzuje asi také

obavy, ako keď vy vešiate bielizeň na balkóne. Pravdupovediac, desiatky minút venované dvom chlapcom a jednej modelke, ktorí si odskočia tu do Hongkongu, tu do Soulu, do Paríža alebo do priestorov pri slovenskej atómovej elektrárni, prevyšujú svojim adrenalínovým spracovaním a záberovaním úžasných scenérií zvyšné dve poviedky a poskytujú plnohodnotnejší zážitok než všetko ostatné, i keď apel na hrozby zneužívania internetu je v tomto prípade skôr akýmsi vedľajším mementom a mnohí diváci asi budú pociťovať menšie prepojenie s ostatnými príbehmi. A to aj z kvalitatívnej stránky, ide totiž jednoznačne o vrchol celej snímky.

— Nakoniec sa pozrieme do rodiny kňaza a na šokujúce udalosti, pri ktorých sa Drobný inšpiroval prípadom kyberšikany v Kanade, ale aj niekoľkými slovenskými prípadmi. Výsledkom tohto inšpiračného mixu je však určitá schizofrénia vo forme spracovania, keď divák sleduje udalosti nakrútené v bratislavskej Dúbravke, no zároveň počúva z úst protagonistov angličtinu. Tento príbeh sa však najviac odkláňa od rekonštrukcie, respektíve pseudodokumentárnej formy – ide už o čistokrvný hraný príspevok. Jeho prednosťou je výborné využitie paralelného strihu, vďaka ktorému dej veľmi slušne graduje a sú v ňom precízne dávkované informácie. Napriek tomu sa domnievam, že by filmu ako celku prospelo, keby bola záverečná poviedka zaradená medzi dve predchádzajúce.

— Rozhodnutie využiť viac či menej odlišné príklady nebezpečenstva zneužívania internetu, komunikácie vo virtuálnom prostredí a sociálnych sietí nesie v sebe riziko menšej celistvosti projektu, kvalitatívnej nevyrovnanosti príspevkov aj premenlivého subjektívneho prežívania diváka z hľadiska jeho osobných skúseností. Film *Kto je ďalší?* je zameraný predovšetkým na súčasné mladé publikum (aj vďaka zostave protagonistov), ktoré ho pravdepodobne docení viac než staršie generácie. Vzbudzuje síce časté rozpaky, ale jeho poslanstvo je a ešte zrejme dlho bude výsostne aktuálne. ◀

Stat' sa individúom

— text: Jakub Lenčes / absolvent
audiovizuálnych štúdií na FTF VŠMU —

— foto: Film Europe —

Dvaja mladíci bežia škótskym predmestím, ktoré vyplňajú fádne fasády panelákov a prázdnota čiernobielych uličiek. Prvú polovicu filmu bežiacich spoznáваме, v druhej bežia na ilegálnu rave party. Ich akútna potreba byť súčasťou niečoho väčšieho dodáva filmu náboj. Pomaly sa začínajú formovať útržky ich bytostného Ja, no naplnením je pre nich zatiaľ i (kultúrne) rozšírenie vedomia. *Beats* sú jednoducho ďalší film o dospievaní. V tomto prípade odohrávajúci sa roku 1994, keď britská vláda zakázala zákonom zhromažďovanie sa na miestach, kde by bola možnosť *to feel the beats*.

Johnno a Spanner. Priliehavé mená. Johnno: utiahnutý chlapček. Spanner: rázny divoch. Našťastie je to len prvý dojem. Johnno predsa iba neplní rozkazy (cítíme, ako sa v ňom zbiera hlas na odpovede), Spannera zase film nachádza aj v situáciách, keď sa musí podvoliť. Postavy sa javia ako psychologicky pružnejšie: živšie, než by mohlo byť nutné minimum v príbehu, ktorý má nasmerované k rave splynutiu (k napojeniu sa na niečo iné). Z každodennosti

prvej polovice filmu (pre nich výsostne nepríjemnej) vidíme síce úsečné, no výstižné obrazy. To je pozitívne. Postavy presahujú hudbu, aby hudba nakoniec presiahla ich.

V podzemí je prázdny bazén, no plávať priestorom sa dá i bez vody. Najprv však treba prehltnúť tabletku. Ľudí je viac. Hlasy formuje ostrý, zemitý prízvuk. Proces „precitnutia“ je rýchly, forma sa podchvílou mení, stáva sa experimentom, zrazu sa blýska jeden farebný svet za druhým. Ozvláštnujúca hra s farbou celý čas priťahuje (nielen postavy) silou inakosti, aby nakoniec vybuchla v akcente doteraz potláčaného a zakazovaného.

Vo výsledku tak pôsobia *Beats* príjemne a vedia aj prekvapiť, to je cenné. V širokom spektre filmov o dospievaní ukazujú ďalšiu možnú, svojsky temperamentnú tvár. ◀

Beats (Spojené kráľovstvo, 2019, 2019) SCENÁR A RÉŽIA Brian Welsh
KAMERA Benjamin Kracun STRIH Robin Hill HUDBA JD Twitch (Optimo)
HRAJÚ Lozn Macdonald, Cristian Ortega, Laura Fraser, Amy Manson
MINUTÁŽ 92 min. HODNOTENIE ●●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 12. 9. 2019

Ráta sa iba dokonalosť

— text: Adam Straka / absolvent
audiovizuálnych štúdií na FTF VŠMU —

— foto: Forum Film —

Emócie napätia a strachu sa u diváka viažu zvyčajne k osudom postáv hraných filmov. Tento jav ovplyvňuje viacero premenných a do veľkej miery závisí od väčšej psychologizácie postáv a od ich sugestívneho stvárnenia hercami. O to výnimočnejšie sa javí dokument *Free Solo*, ktorého záverečná scéna paralyzuje divákov ako máloktorý hraný film.

Názov filmu odkazuje na špecifický spôsob horolezectva, pri ktorom sa odmieta akékoľvek istenie a maximalizuje sa riziko. Ide o šport, v ktorom buď vyhráte, alebo zomriete. Protagonista filmu Alex Honnold má cieľ zdolať týmto spôsobom jednu z najťažších lezeckých stien na svete El Capitan.

Oscarový dokument *Free Solo* napĺňa podľa vzoru ostatných športových dokumentov všetky potrebné konvencie na čo najzaujímavejšie a zároveň najrozumiteľnejšie vyrozprávanie príbehu. Tvorcovia Jimmy Chin a Elizabeth Chai Vasarhelyi vykresľujú protagonistu pomerne plagátovo ako výnimočného športovca, vďačiaceho za svoje úspe-

chy vo veľkej miere istej forme autizmu, ktorá mu pomáha prekonávať limity. Obdobné naratívy „nadprirodzene“ úžasných športovcov rezonujú naprieč spoločnosťou (ako príklad slúži nekriticky prijímaná historka o Messiho Aspergerovom syndróme, ktorej pravdivosť sa nikdy nepotvrdila), vo filme *Free Solo* to však pôsobí zjednodušujúco a mierne vypočítavo.

Film je výnimočný narúšaním prísne observačného modu. Dôležitým motívom je totiž poukázanie na prítomnosť filmárov, ktorí sú vystavení rozporu medzi potrebou „objektívnych“ záznamov a strachom z pádu blízkeho kamaráta. Aj vďaka tomuto subjektizovanému rozprávaniu prežíva divák záverečný výstup Honnolda tak intenzívne. ◀

Free Solo (USA, 2018) RÉŽIA Jimmy Chin, Elizabeth Chai Vasarhelyi
KAMERA J. Chin, Clair Popkin, Mike Schaefer STRIH Bob Eisenhardt
HUDBA Marco Beltrami ÚČINKUJÚ Alex Honnold, J. Chin, Tommy Caldwell,
Cheyne Lempe MINUTÁŽ 100 min. HODNOTENIE ●●●●●
DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 25. 7. 2018

Dalo sa v tom systéme skutočne žiť?

— text: Daniel Kováčik / filmový publicista —

— foto: Film Europe —

„Odkedy sa vrátil, nehovorí o inom, len o vodke a kozme,“ sťažuje sa manželka známeho sovietskeho komika. „Vodka a kozmos! Podarilo sa mu vystihnúť ruskú ideu...“ Kozmos je jedným z leitmotívov ruského filmu *Humorista*, ako vidíme hneď v prvom zábere, štylizovanom domácom videu z preplnenej lotyšskej pláže, kam „úplne bezpečne“ dopadnú zvyšky havarovanej vesmírnej stanice.

Režijný debut Michaila Idova, spoluscenáristu Se-rebrennikovovho *Leta*, zachytáva fragment zo života fiktívneho sovietskeho komika v polovici 80. rokov Borisa Arkadieva. Po smrti Brežneva, Andropova aj Černenka čakajú Sovietsky zväz nové časy. Len on o tom ešte nevie a naďalej diriguje podľa starých nôt. Boris patrí medzi prominentných režimových umelcov. Štát si ho pestuje, pretože potrebuje, aby niekto zabával masy neškodnými vtipmi, zatiaľ čo v zákulisí sa píše dejiny. Ale všetko má svoju cenu. Úspech si vyžaduje konformitu a morálne kompromisy. Sláva prináša totálne poníženie.

Humor potrebuje slobodu, slobodnú spoločnosť.

Môcť povedať, čo si človek myslí. A myslieť si, čo chce. Namiesto toho musí Boris pribehnúť na zavolanie k mocným a baviť ich ako dvorný šašo. Chcú vidieť, ako sa pred nimi opätovne ponízuje, hrá svoju rolu, hoci ledva stojí na nohách. Je to divadlo na pohľadanie; ale v spoločnosti založenej na predstieraní sú hercami všetci.

Humorista je monštruózný, takmer až démonický portrét jednej epochy. Spoločnosti, ktorá ovláda jednotlivca ako bábku na nitkách, preniká ním až na kosť svojimi röntgenovými očami, obopína ho všetečnými chápadlami. „Najobľúbenejšia milostná poloha obéznej ženy generála Jaseneva? Hore a všade naokolo...“ Presná metafora sovietskej spoločnosti trpiacej obscénou obezitou moci. ◀

Humorista (Jumorist, Rusko/Lotyško/Česko, 2019) RÉŽIA Michail Idov SCENÁR M. Idov, Lili Idova KAMERA Alexander Šurkala STRIH Michal Lánský HRAJÚ Alexej Agranovič, Jurij Kolokolnikov, Polina Aug, Alisa Chazanova, Olga Dibceva, Anatolij Kotešov MINUTÁŽ 100 min. HODNOTENIE ●●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 5. 9. 2019

Divoký Hollywood

— text: Zuzana Štefunková / filmová publicistka —

— foto: Itafilm —

Vtedy v Hollywoode. Senzácia letnej sezóny a jeden z najočakávanejších filmov ostatných mesiacov, titul, o ktorom sa bude ešte dlho hovoriť. Quentin Tarantino sa po štyroch rokoch vracia s príbehom z prostredia továrne na sny so silným hereckým obsadením. Ako je však u tohto režiséra známe, nie všetko musí byť podľa učebnic dejepisu (spomeňme si hoci len na to, ako dopadol vodca tretej ríše v *Nehanebných bastardoch*).

Tentoraz ide o príbeh troch rozdielnych postáv – mladej, nádejne rozbehnutej filmovej herečky, hviezdy na kariérnom zostupe a kaskadéra pretlkajúceho sa životom –, ktorých osudy sa (ne)očakávane pretnú. Tarantinovi nejde o opakovanie známych faktov a glorifikovanie známych osobností. Reálne historické postavy sa tu miešajú s fiktívnymi a všetci spoločne pôsobia dôveryhodne, rovnako ako kulisy westernového mestečka. Herecké výkony Leonarda DiCapria a Brada Pitta v hlavných úlohách dodávajú filmu s pomerne veľkou dĺžkou ten správny náboj. Postavy sympatických kamarátov sa skvele dopĺňajú nielen na fil-

movom plátne, ale aj v súkromnom živote. Na deviatom (a údajne predposlednom) titule Quentina Tarantina je skvelé sledovať, ako sa filmový nadšenec bez špeciálneho akademického vzdelania pohráva so zadefinovanými filmovými postupmi a s noblesou sebe vlastnou ich prekračuje a narúša, či už prácou so strihom, alebo priznanou hrou s iluzívnosťou, s prienikmi fikčného sveta rozprávaného príbehu a filmového/kinematografického sveta v jeho vnútri.

To, či je *Vtedy v Hollywoode* najlepší Tarantinov film, nech si zodpovie každý divák sám. Pre cinefilov a milovníkov westernu môže byť rozhodovanie o niečo jednoduchšie. Isté je, že o zábavu, briskné „hlášky“, výborné herecké výkony ani brutalitu tu nie je núdza. ◀

Vtedy v Hollywoode (Once Upon a Time... in Hollywood, USA, 2019) SCENÁR A RÉŽIA Quentin Tarantino KAMERA Robert Richardson HRAJÚ Leonardo DiCaprio, Brad Pitt, Margot Robbie, Kurt Russell, Al Pacino, Dakota Fanning MINUTÁŽ 159 min. HODNOTENIE ●●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 15. 8. 2019

International
Animation Festival

June 27 – 30, 2019

FEST ANČA

Je dôležité ukazovať, že animácia má veľa podôb

Animovanému filmu sa venuje ako kritička, kurátorka aj pedagogička. Eliška Děcká bola hosťom 12. ročníka Medzinárodného festivalu animácie Fest Anča (27. – 30. 6.) v Žiline, pre ktorý zostavila šesť programových blokov hlavnej nesúťažnej sekcie.

Pre Fest Anču ste pripravili programovú sekciu Identita. Prečo ste sa zamerali práve na túto tému?

— S témou vlastne prišla riaditeľka festivalu Ivana Sujová a dala mi dosť voľnú ruku. Pre mňa je to blízka téma, už viackrát som ju kurátorovala pre iné festivaly a prehliadky. Identita nie je iba jedna, mení sa a je na ňu viacero uhlov pohľadu, no a tú rôznorodosť som chcela premietnuť aj do svojho konceptu pre Fest Anču.

Aký kľúč ste pri zostavovaní šiestich pásiem zvolili?

— V minulosti som často riešila genderovú identitu v spojení s feminizmom alebo so ženskými otázkami. Tentoraz som to chcela poňať inak, dať tam napríklad roviny, ktoré sa autorsky až tak často neriešia, no pripadajú mi aktuálne. Každé pásmo sme sa snažili pomenovať tak, aby s vtipom o niečom vypovedalo. Napríklad Stranger Danger hovorí o národnej identite alebo o tom, keď sa z nejakého dôvodu trochu odlišujeme od väčšiny okolo nás, čo je dnes veľmi aktuálna téma. Pásmo None of Your Business sa zase spája s témou povolania, práce a kariéry, čo sa takisto v posledných rokoch vyvíja. Intenzívnejšie sa pozeráme na to, akú prácu máme alebo nemáme, v akej finančnej kategórii sa pohybujeme atď. To veľmi ovplyvňuje premýšľanie o nás samotných aj o ostatných.

Vyplynuli spomínané témy z tvorby animátorov alebo ste pasovali filmy do vopred vytvorených tematických okruhov?

— Povedala by som, že to jedno s druhým súvisí. Vo výbere sú mnohé filmy študentské a tie vznikajú relatívne rýchlo, takže najmä mladí autori často reflektujú súčasné témy. Stranger Danger je skvelým príkladom. Učím na Katedre animovanej tvorby FAMU v Prahe a máme tam hneď niekoľko študentov, ktorí pochádzajú z iných krajín – z Kórey, z Ruska či zo Slovenska. A keď dostali zadanie urobiť nejakú etudu, napríklad dokumentárny film, logicky v ňom reflektovali to, čo je pre nich silný a aktuálny zážitok – skúsenosť z prostredia, v ktorom sú trochu iní.

Ako sa vnímajú na FAMU práve filmy, ktoré poukazujú na nejaké kultúrne rozdiely?

— Môžem hovoriť za svoju katedru – som vyložené rada, že sa to tak deje. Ide o študentov, ktorí prichádzajú do Česka často aj s ročným predstihom, aby sa naučili češtinu a mohli urobiť prijímačky, čo svedčí o tom, že im na tom veľmi záleží. Podľa mňa to prináša perspektívu odinakaľ a navyše to vytvára zdravú konkurenciu a motivuje to aj domácich študentov. Vďaka tomu vznikajú lepšie filmy. Napríklad Daria Kashcheeva získala tento

rok v Annecy cenu za najlepší študentský film, čo je asi najprestížnejšia cena, akú študent môže získať.

Aké sú pravidlá zostavovania pásiem krátkych filmov a prečo je dramaturgia pásma dôležitá?

— Poradie filmov je veľmi dôležité. Ľudia venujú môjmu pásmu istý čas a ja mám voči nim zodpovednosť, aby ho mohli stráviť čo najlepšie. Je dôležité, aby vedeli vnímať aj divácky náročnejšie kúsky, aby okrem smiechu dostali aj niečo na zamyslenie. Tie pravidlá sú pomerne jednoduché – začať filmom, ktorý nie je formálne experimentálny, ale skôr naratívnejší a optimistickejšieho rázu. Potom nasledujú aj zložitejšie filmy a zakončuje sa tým najsilnejším, z ktorého si diváci odnesú intenzívny zážitok. Ak sa na to kurátor alebo dramaturg vykašle, môže v pásme pochovať aj veľmi dobré filmy, čo mi pripadá nefér voči tvorcom.

V akej kondícii je podľa vás česká animácia?

— V Česku zápasíme s podobnými problémami, o akých počúvam na festivaloch a konferenciách všade v Európe. Je tu veľká medzera medzi tým, čo a koľko toho vzniká na školách a potom po absolvovaní školy. To je komplikovaný problém, ktorý súvisí s distribúciou, s financovaním animovaných filmov a podobne. V Česku k tomu autori v poslednom čase pristupujú tak, že sa čím ďalej, tým viac sústreďujú na celovečerné filmy. Tie totiž získavajú podporu a autorov motivuje aj to, že na ne dostanú viac divákov ako na krátke filmy. No ja hovorím: Buď sa môžeme sťažovať, alebo hľadať formy alternatívnej distribúcie a financovania. Nie sme na tom horšie ako ostatní, skôr si myslím, že sme na tom o niečo lepšie.

— Pri krátkom filme je veľmi demotivujúce, zvlášť ak autor pracuje na animácii veľmi dlho, že ho po dokončení nikto neuvidí. Súvisí to aj s bazálnou výchovou diváka, ktorý si odvykol od krátkej formy a namiesto predfilmov pozná v kinách reklamy. Hovorí sa, že krátky animovaný film je ako báseň a dlhý ako román, pretože spôsob narácie je odlišný. Myslím si, že tá krátka forma je pre mnohých nezvyknutých divákov náročnejšia na poznanie a vnímanie všetkých tých symbolov, skratiek a podobne.

Na Slovensku je zopár distribútorov, ktorí sa snažia dostávať krátke animované filmy do kina pred celovečernými titulmi. Keď už porovnávame, aké rozdiely medzi slovenskou a českou animáciou vnímate?

— Netreba zabúdať, že vás je menej ako nás (smiech). Máte menej študentov, a teda aj menej filmov. Čo mi je však na slovenskej animovanej scéne veľmi sympatické, to je sila animátorskej komunity. Ako si ľudia pomáhajú, ako nachádzajú práve tie alternatívne spôsoby a ako je všetko prepojené cez predošlé spolupráce. Podľa mňa vzniklo na Slovensku veľa projektov, ktoré môžeme závidieť, napríklad *Mimi & Líza*. To je po dlhom čase večerníček, ktorý sa nehanbím púšťať našim deťom (smiech). Myslím si, a nechcem sa tým nikoho dotknúť, že v rámci večerníčkov tvorby v Česku nič v takejto kvalite zatiaľ nevzniklo. Potom obdivujem *Ové Pictures*, ako dokážu robiť animáciu aj v mainstreame, napríklad cez dôvtip-

né reklamné zákazky, videoklipy alebo iné formy, ako je výstava *Searching for Beauty* s optickými hračkami. Ukazovať, že animácia má mnoho podôb, a nebať sa vykráčať z toho umeleckého rybníčka je takisto dôležité.

Večerníčky sú našou spoločnou históriou, ktorá formovala viacero generácií. Aké je vlastne postavenie českej animovanej tvorby v rámci televízie?

— *Chochmesovci* sú ďalšia vec, ktorá sa u vás pekne podarila, hoci z technickej či animačnej stránky by som k nim mala nejaké výhrady. Je to však skvelý, vizuálne zaujímavý spracovaný projekt, ktorý ukazuje ľuďom, že animácia nemusí byť vôbec zjednodušená a gýčová. Aj keď v súčasnosti sa v Česku na niečom robí, nič také ako *Chochmesovci* alebo cyklus *Prvá* u nás zatiaľ nie je. Čo sa týka večerníčkov, privítala by som, keby boli odvažnejšie, ako je *Mimi & Líza*. Ale ako pekný príklad mi napadá *Povídaní o mamince a tatínkovi* Kristíny Dufkovej.

Viacere filmy, ktoré ste vybrali na Fest Anču, sú vlastne animované dokumenty. Je to súčasný trend?

— Animácia a dokument mali k sebe vždy veľmi blízko, aj keď to na prvý pohľad nemusí dávať zmysel. Ak sa však oslobodíme od toho, že dokument je objektívny, tak animácia tam môže pomôcť odľahčiť závažné témy alebo dokáže ilustrovať nejaké vnútorné pochody protagonistov. To spojenie existovalo vždy, len je teraz viditeľnejšie a myslím si, že to súvisí práve s distribúciou. Autori vedia, že keď urobia dobrý animovaný dokument, dokážu sa dostať na festivaly dokumentárnej tvorby alebo do nejakej výučbovej distribúcie. Dostať sa z animačnej bubliny je pre nich veľmi motivujúce.

Keď som na Fest Anči videla sedieť spolu Katarínu Kerkesovú, Ivanu Šebestovú, Ivanu Laučíkovú a Joannu Kožuch, uvedomila som si, že na Slovensku je v oblasti animovanej tvorby veľa úspešných autoriek. Čím to je?

— Na to existuje milión teórií, ale určite to tak nie je len na Slovensku. Napríklad posledné dva ročníky na FAMU sú vyložené ženské, ale nebol to náš úmysel. Najúspešnejšími mladými animátormi v Česku sú v súčasnosti takisto ženy, napríklad Diana Van Nguyen, Katarína Karhánková či Daria Kashcheeva, ktoré získali najprestížnejšie ocenenia. Predtým sa hovorilo, že animácia je ručná práca, vyžaduje si trpezlivosť a ženy k tomu prirodzene inklinujú. To je však vysvetlenie, ktoré neberiem. Podľa mňa ide o to, že v animácii nie sú veľmi peniaze a nie je to oblasť, v ktorej by sa o niečo bojovalo, je tam väčší pokoj na prácu. Keď sa zase pozrieme na veľké animátorské štúdiá v Amerike, je to pánsky klub, kde ide o peniaze a prestížne ceny. Pripadá mi, že keď sa mladé ženy rozhodujú, kde sa kreatívne uplatniť, tak v krátko animovanej tvorbe získavajú pokoj a priestor na to, aby sa prejavili aj niečím osobným. A zároveň si myslím, že ak by sa z krátko animovanej tvorby stal odrazu výnosný biznis, tak by sa tam tí chlapi objavili. ◀

Kamera mi priniesla disciplínu

Štefan Kvietik oslávil v máji 85. narodeniny a o mesiac neskôr si na 27. Art Film Feste v Košiciach prevzal Cenu prezidenta festivalu. Herecký život zanechal už pred viac ako dvadsiatimi rokmi, no dovtedy stihol stvárniť stovky divadelných, filmových, televíznych i dabingových úloh.

Čo pre vás znamená herectvo a ako formovalo váš život?

Človek môže mať talent ako Eiffelovku, ale musí mať šťastie a dostať príležitosti. Kvalitná dramatická predloha obohacuje myslenie herca a rozširuje súvislosti, ktoré ponúka daná téma. Ale vrátim sa na začiatok. Ja som to šťastie a príležitosti mal. Pôvodne som o herectve nesníval, ale osud to takto zariadil. Šťastie ma sprevádzalo aj počas štúdia, kde som mal vynikajúcich pedagógov – pána Borodáča a pani Borodáčovú, pánov Valacha, Pántika, Záborského a Chudíka. Ako študent som spočiatku nevedel, ako sa to bude so mnou vyvíjať, ale práve cez pohľad týchto pedagógov som začal herectvo intenzívne vnímať. Ďalším schodíkom šťastia bolo Armádne divadlo v Martine, v ktorom som si mohol odslúžiť časť povinnej vojenskej služby. Prišiel som do súboru ďalších výborných hercov a získaval si dôveru režisérov, najmä pána Dezidera Jandu. Nebolo to však na základe nejakého diplomu, ten veľa neznamená. Režisér Janda si ma najprv zavolať na prázdne javisko a povedal, aby som recitoval. Chcel ma vnímať ako človeka a zistiť, čo som zač, keďže som mal ambíciu prežiť svoj život na doskách. Ďalším šťastím bolo, že do Armádneho divadla prišiel pán profesor Budský režírovať *Macbetha*. Keď som videl, že titulnú úlohu má hrať pán Vrzala a ja, bol to pre mňa šok. Mal som vtedy dvadsaťtri-dvadsaťštyri rokov. Myslím si, že táto inscenácia mala vplyv aj na to, že som jedného dňa dostal list zo Slovenského národného divadla a neveriacky som čítal, ako sa ma vtedajší umelecký šéf pán Mikuláš Huba pýta, či by som nemal záujem stať sa členom ich súboru. Samozrejme, že som túto ponuku prijal. Veď dvere do SND sa vtedy neotvárali ľahko a často.

Nebolo to zväzujúce, keď ste sa v SND dostali medzi starších kolegov, ktorí už boli uznávanými osobnosťami?

Nebolo to jednoduché. Mal som síce dvojročnú prax z Armádneho divadla, ale to v dejinách herectva nič neznamená. Cítil som až priveľký rešpekt voči tomu, že som sa odrazu ocitol na doskách medzi svojimi pedagógmi. Z ich strany som však cítil úžasnú podporu a zároveň som nasával ten obrovský talent, ktorý sa tam koncentroval. Začali mi dôverovať aj tamojší režiséri, takže prichádzala jedna úloha za druhou, čo bolo ďalšie šťastie.

A k tomu sa pridala televízia a film...

To prinieslo ďalšiu obrovskú príležitosť, ale aj nówum v oblasti hereckých výrazových prostriedkov. My sme boli vychovávaní k javiskovému prejavu a odrazu tu bolo čosi celkom iné. Ja som bol ako človek dosť erupzívny a kamera pre mňa fungovala ako kontrolný orgán, ktorý mi priniesol určitú disciplínu. Je to totiž nemilosrdný nástroj, ktorý odhalí každú falš. Kamera sa tak spájala aj s istou selekciou hercov, pretože niektorí sa jej nevedeli dosť dobre prispôbiť. A televízni či filmoví režiséri, samozrejme, nemali čas dávať hodiny hereckej tvorby, oni potrebovali pripravených hercov. Mal som teda šťastie, že som mohol účinkovať tak často pred kamerou a s toľkými osobnosťami, k čomu som azda

prispel okrem svojej hereckej disponovanosti aj disciplinovanosťou a zodpovednou prípravou. Herec musí mať ambíciu byť výborný, nie priemerný a tomu musí podriaďiť všetko, čo v ňom je. Priemernosť nemá zmysel.

Mnohí sa pýtajú, prečo ste sa rozhodli skončiť s herectvom tak skoro...

Je to oprávnená otázka. Mal som aj to šťastie, že som desať rokov sedel v divadelnej šatni s Karolom Machatom, ktorý bol podľa mňa najväčším slovenským hercom. Ako nám roky pribúdali, začali sme uvažovať aj o tom, či ostať, či ešte máme silu a či chceme ďalej pracovať v danej konštelácii. Rozhodli sme sa pre odchod. Áno, u mňa do toho vstúpilo aj politikum. V parlamente som pôsobil dve volebné obdobia, nebol som však v žiadnej strane, ani v SNS. Začiatkom 90. rokov som súhlasil s jej programom, pretože mala ako jediná v celom politickom spektre snahu o osamostatnenie Slovenska. Dočkal som sa však nepriaznivých reakcií a nerozumel som tomu, že prichádzajú aj zo SND. Aj to ovplyvnilo moje myslenie, čo ďalej. Takže sme si napokon s Karolom Machatom povedali, že skúsime, čo to s nami spraví, keď sa začneme venovať aj osobnému životu. Lebo mne dovtedy praktický život unikal pomedzi prsty, žil som takpovediac dosť vysoko nad zemou. No opäť som mal šťastie – svoju manželku, ktorá bola navyše herečkou a presne vedela, čo táto profesia so sebou prináša. Obdobie, ktoré nastalo po mojom odchode z divadla, charakterizuje obrovské šťastie v podobe mojej rodiny – manželky a našich detí Ľubice, Ivica a Martina. Vďaka nim si môžem slobodne a nezávisle užívať tento čas svojho života.

Ak sa vrátíme na začiatok vašej filmovej dráhy, brali ste vtedy všetky ponuky, na ktoré ste mali čas, alebo ste si roly vybrali?

Repertoár herca určujú viaceré faktory. Patrik nim jeho fyzický vek, ľudské vlastnosti, vizáž, herecké danosti a veľkú úlohu zohráva aj to, k čomu sám inklinuje. Neprijímal som všetky ponuky. No pravda zároveň je, že keď sa vám vydarili dve inscenácie a jeden film s podobným charakterovým ladením, tak vás zaškatuľkovali. Vyznávam filozofiu, že herec musí byť na javisku nezávislý a slobodný. Nemali by ho sprevádzať všetky tie prirodzené hendikepy, ktoré prichádzajú s vekom, únavou, so zdravotnými ťažkosťami, životnými peripetiami... Pretože ak na javisku trpí herec, trpí aj divák v hľadisku. Povedal som si, že toto nedopustím. Samozrejme, že keď desiatky rokov účinkujete a odrazu skončíte, váš biorytmus a vnímanie získa úplne iné parametre. Cítil som to a prežil som aj ťažké chvíle, ale nebol v tom pocit nenaplnenia či nebudaj tragédie. Treba sa s tým zmieriť. A potom, ja mám rád sentiment...

Nemali ste za sebou ešte veľa filmových skúseností, keď ste dostali hlavnú úlohu v snímke Petra Solana *Boxer a smrť*. Je známe, že na túto úlohu ste museli prejsť intenzívnou kondičnou prípravou. Aká to však bola vnútorná skúsenosť – v kontakte s témou holokaustu,

na placi s medzinárodným hereckým obsadením, pod vedením režiséra Petra Solana?

— Pre mňa bolo dôležité predovšetkým to, že ma oslovila téma. Nechcem hovoriť o hĺbke a dôslednosti, s akou som vnímal danú dejinnú hrôzu. Tú som si uvedomoval najmä na javisku, keď som stvárňoval pátra Riccarda v inscenácii Hochhuthovho *Zástupcu*. Tam som bol s touto témou v bezprostrednom kontakte, kým príbeh filmu *Boxer a smrť* bol postavený trochu inak. Druhým vážnym momentom v tejto súvislosti bol môj veľký obdiv a dôvera voči pánovi režisérovi Solanovi. On nepotreboval veľa slov, povedal len pár viet, ale tie boli presné. Nedával mi opisný návod na celkovú orientáciu v danej scéne, on vystihoval podstatu situácie, to zásadné. No a potom tu bol môj úžasný vzťah s nemeckým kolegom Manfredom Krugom, ktorý hral veliteľa koncentračného tábora Krafta. Tá postava v jeho podaní bola v kontexte vtedajších filmov s obdobnou tematikou atypická, mimo konvencie. Nebol to ten okato zlý esesák, odťažitý veliteľ s intelektuálnym pozadím. Rezonovalo tam aj čosi ľudské. S Manfredom sme si veľmi dobre rozumeli a nemôžem zabudnúť ani na ďalšieho nemeckého kolegu Edwina Mariana. No a vzhľadom

„Herec musí mať ambíciu byť výborný, nie priemerný a tomu musí podriadiť všetko, čo v ňom je. Priemernosť nemá zmysel.“

na to, že box bol pre tento príbeh dôležitý a fyzický prejav v ňom korešpondoval s psychickým stavom postavy, musím spomenúť aj svojho trénera Henra Velického, ktorý by ma umučil tréningom, no dával mi zároveň obrovskú dôveru. Myslím si, že v tom čase sa *Boxer a smrť* ako jeden z prvých filmov s takouto špecifickou témou dostal do všeobecného povedomia. A som veľmi vďačný Petrovi Solanovi za túto šancu, lebo bola v súvislosti s mojou kariérou pred kamerou dôležitá.

Ďalšou výraznou režisérskou osobnosťou je Juraj Jakubisko, ktorý vás obsadil do *Tisícročnej včely* aj do filmu *Sedím na konári a je mi dobre*. Jakubisko vyniká výtvarným cítením, má rád pohyb, premeny, bohatosť vizuálnych aj emocionálnych podnetov. V porovnaní s inými obsahovali jeho filmy aj veľký počet záberov, prinajmenšom to tak pôsobilo. Aké je pre herca hrať v podmienkach jeho nakrúcania?

— Na placi som nevnímal nejaké veľké členenie záberov, sekvencie nakrúcal ucelené. Bola to s ním vďačná robota, cítil som sa pri ňom slobodný, pretože mi nehovoril veľké veci o tom, ako mám zvládnuť danú si-

tuáciu, sekvenciu alebo vzťah. Radšej bol pri objektíve a sledoval vizuálnu stránku. Zazlieval som mu jedine záľubu v zadymovaní scény, to bolo pre herca nepríjemné, pretože sa používali dráždivé dymovnice. Pri veľkej úcte k všetkému, čo Ďuro vytvoril, je podľa mňa jeho najlepším filmom práve *Tisícročná včela*. On mi však na to povedal, že svoj najlepší film ešte nenakrútil, čo o ňom takisto niečo vypovedá. Keď sme pri režiséroch, taký Andrej Lettrich bol celkom iného razenia. Človek musel byť veľmi trpezlivý, pretože on rád predhrával. Martinovi Ťapákovi bolo zase všetko málo. Museli sme hľadať kompromis. Podobne to bolo aj s pánom režisérom Palom Bielikom, ktorý cez svoj temperament vyžadoval priveľkú razanciu.

A čo režisér Martin Hollý?

— Na neho nikdy nezabudnem. S Martinom sme boli pri nakrúcaní zosúladení, vždy som vedel, keď niečo nebolo dobré alebo presné, ani mi nemusel nič hovoriť. Rozumeli sme si a naša spolupráca vyústila až do rodinných vzťahov, veď Martin je krstným otcom môjho syna, ja zase jeho dcéry. Mal aj slabú stránku, že bojoval so mnou ako s chlapom.

— Pri nakrúcaní našej „Medenky“ (*Medená veža* – pozn. red.) som zažil nezabudnuteľné chvíle s úžasnými kolegami a kameramanom Karolom Krškom, ktorý nás hercov trochu zneisťoval, pretože po ostrej klapke zvyčajne len potichu debatoval s režisérom a my sme nevedeli, čo sa deje. Mal som s ním však dobrý vzťah a robil krásne zábery s technikou, ktorá si vyžadovala toľko lúčov, až nám zlyhávali oči a varil sa mozog. Ďalšou dimenziou bola príroda, ktorú mám rád, a tatranská horská služba. Prežil som s týmito chlapmi kus krásneho života, boli skvelí. Zdá sa mi, že v súčasnosti je už všetko inak. Pre mňa to platí v mnohých ohľadoch. Aj preto som cítil veľa pochybností a odmietal ponuky, ktoré prichádzali po mojom odchode z hereckého života. ◀

Slnko, Živly a pár čísel

— text: Nina Šílanová / filmová publicistka —

Vek je len číslo. No ak ste organizátormi festivalu a za sebou máte okrem pravidelných 21 letných ročníkov

aj 8 zimných, nemusí to byť pre vás ľahké. Keď to zrátate, vyjde vám 29 podujatí. A to je už pekné číslo.

Mimočodom, čísla boli hlavnou témou tohtoročného filmového festivalu 4 živly, ktorý sa konal

v Banskej Štiavnici od 7. do 11. augusta. A opäť potvrdil, že jeho organizátori dokážu

pripraviť pre návštevníkov nezabudnuteľné (filmové) zážitky.

— Ak sa raz ocitnete na 4 živloch, postihne vás neodbytná potreba každý rok sa tam vrátiť. Je to raj pre cinefilov, ktorí môžu od rána do neskorej noci sedieť nonstop pri snímkach rôznych žánrov a chutí, ale aj pre tých, ktorí preferujú kaviarenské poflakovanie, debaty o filmoch, o umení (alebo len tak o živote), či pre vyznávačov kúpania sa v tajchoch a ľahkej turistiky po okolitých „paradajzoch“, „kalváriách“ a iných štiavnických kopcoch. Na 4 živloch sa dá v pauze medzi filmami stihnúť všetko. Prípadne tak môžete využiť čas, ak sa na film nedostanete pre plnú sálu.

— Tento rok sa festivalu opäť darilo a napriek slnkom zaliatej Banskej Štiavnici boli kinosály nielen na projekciách premiérových filmov plne obsadené. Azda najväčší záujem vzbudil nový film Heleny Třeštíkovéj a Jakuba Hejnu *Forman vs. Forman*, premiéru s početnou delegáciou tvorcov mala aj koprodukčná rozprávka Jitky Rudolfovej *Hodinárov učeň*. Čísla ako tému v sebe v rôznych variáciách niesli takmer všetky premietané snímky. Z nich zaujala temná a nie veľmi známa dráma Michaela Hanekeho *71 fragmentov chronológie náhody* z roku 1994, politicky nekorektná čierna komédia *Štyri levy* (r. Christopher Morris), ale aj noirová klasika *Poštár zvoní vždy dvakrát* (r. Tay Garnett) či obľúbený *Dvojaký život Veroniky* (r. Krzysztof Kieślowski). Svoj najnovší dokumentárny film o elektronickej hudbe *The Sound Is Innocent* prišla predstaviť režisérka Johana Özvold, ktorá sa neskôr stala aj dídžejkou festivalovej párty. Ešte predtým však v kine Akademik okúsili odvážlivci meditatívnu experimentálnu akciu, audiovizuálnu perormanciu *Labodoble: There Must Be Some Way Out of Here* s dvomi projektormi na diapozitívy, dvomi performermi a jedným publikom.

— Keď na Banskú Štiavnicu sadne noc, všetky kroky divákov vedú hore strmým kopcom do amfiteátra. Pohľad, ktorý sa vám z neho naskytne, občas vyráža dych. Výborný výber filmov na veľkom plátne, nad hviezdna obloha a pod vami nočné mestečko. Vtedy

vieme, že je všetko správne, že sme tu a teraz a nič iné neexistuje. Tento rok sme zažili premietanie výnimočne aj s tretím rozmerom, keď počas filmu *Hedwig a Mizerčný palec* (r. John Cameron Mitchell) pri slovách piesne „and then fire shot down from the sky in bolts like shining blades of a knife“ („a potom šľahal z neba oheň v prudkých zábleskoch, žiariac ako čepeľ noža“) reálne trhali oblohu v pravidelných intervaloch blesky búrky, ktorá nás našťastie len obchádzala, no umocnila zážitok z filmu.

— Keď už je reč o číslach... Prvý raz som sa na 4 živly dostala práve vďaka mesačníku *Film.sk*, keď ma tam vyslala vtedajšia šéfredaktorka Simona Nötová. Netušila som, do čoho idem, bola som sama a potrebovala som sa rozptýliť po smutných rodinných udalostiach. Čaro malého banského mesta, priateľských divákov i organizátorov a hlavne množstvo skvelých známych aj neznámych filmov, ktoré v tejto atmosfére získavajú úplne nový rozmer, ma dostali. Toto leto som 4 živly navštívila desiaty raz. Už som nebola sama, boli tu zrazu ďalší desiaty ľudia, moji dobrí priatelia z Prešova, Košíc, Ružomberka či Banskej Bystrice, ktorých som postupne (alebo aj naraz) na festival priviedla a pre ktorých sa 4 živly stali neoddeliteľnou súčasťou leta rovnako ako pre mňa.

— A tak sa vždy plánovane i neplánovane ocitneme na tých istých miestach a nevádi nám, že všetko je nám dobre známe, práve v tom tkvie naša istota. Vieme, kam ísť na dobrú kávu, kde sa určite netreba ísť najesť a čo robiť v čase, keď nám práve nejde film. Keď sa vyberieme do kina, nerozhodujeme sa, čo chceme vidieť. Máme radi prekvapenie, odovzdáme sa do rúk dramaturgov festivalu a dôverujeme ich výberu, pretože doteraz nás nikdy nesklamali. A o rok sa sem znova vrátíme. Pretože 4 živly pre nás budú existovať donekonečna. ◀

Po Slnku prišiel Glóbus

— text: Miro Ulman
— foto: MFF Karlove Vary —

Už dávno sa nestalo, aby mala domáca, česká kinematografia v hlavnej súťaži MFF Karlove Vary jediného zástupcu. Tento rok to bol navyše majoritne slovenský titul. A darilo sa mu. Druhý hraný film Marka Škopa **Nech je svetlo** získal Zvláštne uznanie ekumenickej poroty a Milan Ondřík si za svoj herecký výkon odniesol Krištálový glóbus. Rozšíril si tak zbierku ocenení, v ktorej má aj *Slnko v sieti* za stvárnenie hlavnej mužskej postavy v Škopovom predchádzajúcom filme *Eva Nová*.

— Milan Ondřík —

Päťdesiaty štvrtý ročník MFF Karlove Vary (28. 6. – 6. 7.) ponúkol ako zvyčajne bohatý program, v ktorom nechýbali svetové premiéry, reštaurované klasiky, polnočné filmy, snímky upozorňujúce na talentovaných študentov ani reprezentatívny výber z českej tvorby rokov 2018 a 2019. Uviedol celkovo 182 filmov, z toho 149 hraných. Tridsaťštyri sa na festivale predstavilo vo svetovej a 8 v medzinárodnej premiére. Až 206 projekcií sa uskutočnilo za účasti delegácie tvorcov. Z nových titulov a z takmer 40 pripravovaných projektov si vybralo 281 nákupcov filmov a distribútorov a 180 festivalových dramaturgov. Na 497 festivalových predstavení sa predalo 139 271 vstupeniiek, čo je len o necelú tisíciku menej ako minulý rok.

Súťažný tucet

Po vlašjšku, keď vo Varoch slávili úspech road movie,

ponúkla dramaturgia festivalu v hlavnej súťaži prehliadku problémov, ktoré trápia ľudí od Bulharska cez Čínu až po USA. Veľkú cenu – Krištálový glóbus získala prekvapivo novinka bulharskej režisérkej dvojice Kristina Grozeva a Petar Valčanov, ktorú zviditeľnili už predchádzajúce filmy *Lekcia* a *Glory*. Aj ich *Otec* je príbehom zo súčasného Bulharska. Štyridsaťpäťročný muž prichádza do rodičovského domu, aby sa po otcovom boku zúčastnil na pohrebe svojej matky. Pred manželkou však predstiera, že je na služobnej ceste. Ústrednou témou filmu je nedostatočná komunikácia medzi rodičmi a deťmi i medzi partnermi, ako aj odlišné pohľady na svet (u otca badať prvky mystiky, syn je racionálny). Napriek vážnej (a univerzálnej) téme ide o tragikomédiu, ktorej dominuje prirodzené herectvo Ivana Savova a Ivana Barneva, niekdajšieho predstaviteľa hlavnej postavy v Menzlovej snímke *Obsluhoval jsem anglického krále*.

Až tri ceny získala vo Varoch nemecká *Lara* (r. Jan-Ole Gerster) – Zvláštnu cenu poroty i neštatutárnu Cenu ekumenickej poroty a nemeckú hereckú legendu Corinnu Harfouch ocenili za stvárnenie autoritatívnej ženy, ktorá v deň svojich šesťdesiatych narodenín plánuje navštíviť klavírny koncert svojho odcudzeného syna, kde po prvý raz predstaví svoju vlastnú kompozíciu. „Je to film o tragédii premárneného života, o strachu z priemernosti aj o tom, ako nám naše nenaplnené sny ničia život,“ povedal režisér.

Cenu za réžiu udelili porotcovia Timovi Mielantsovi za film *Patrick*, tragikomický príbeh údržbára v nudistickom kempu.

Pred tromi rokmi zaznamenala karlovarský úspech Zuzana Mauréry s *Učiteľkou* a tento rok pribudol na Slovensku ďalší držiteľ hereckej ceny z tohto prestížneho festivalu. Získal ju Milan Ondřík za hlavnú úlohu Milana v Škopovej dráme *Nech je svetlo*, ktorá sa tento mesiac dostáva do tunajšej kinodistribúcie.

Porota udelila aj dve zvláštne uznanie – nádejnej mladej herečke Antonii Giesen za úlohu v čilsko-argentínskom filme *Muž budúcnosti* (r. Felipe Ríos) a španielskej snímke *Augustová madona* (r. Jonás Trueba), ktorá získala i Cenu FIPRESCI.

Hlavný program mimo súťaže obsahoval česko-slovenskú novinku *Staříci* (r. Martin Dušek, Ondřej Provozník) o dvoch mužoch pripravujúcich sa zabiť bývalého komunistického prokurátora, ktorý kedysi posielal na smrť elitu národa.

Na východ od Západu je medzinárodná súťaž debutov a druhých celovečerných filmov zo strednej a z východnej Európy, Balkánu, Grécka, Blízkeho východu a krajín bývalého Sovietskeho zväzu, uvádzaných výhradne vo svetovej, medzinárodnej alebo európskej premiére. Veľkú cenu získala ruská gangsterka *Býk* (r. Boris Akopov), ktorá vznikla podľa skutočných udalostí a odohráva sa koncom 90. rokov minulého storočia, teda v časoch, keď sa Rusko len veľmi pomaly spamätávalo z rozpadu ZSSR a v súvislosti s ekonomickým a morálnym úpadkom tam prudko rástla zločinnosť.

Zvláštnu cenu poroty Na východ od Západu si odnieslo ukrajinské road movie o mladom lovcovi zvukov *Moje tiché myšlienky* (r. Antonio Lukič). Slovenským zástupcom sekcie bol film *Hluché dni* (r. Pavol Pekarčík), ktorý tvoria štyri príbehy o nepočujúcich deťoch z rómskych osád.

Už po druhý raz zostalo Slovensko bez svojho zástupcu v súťaži dokumentárnych filmov. Zvítazil v nej estónsko-lotyšký titul *Nesmrtelní* (r. Ksenija Ochapkina), ktorý hovorí o tom, ako môže mechanizmus politickej moci ovplyvňovať život obyvateľov. Zvláštnu cenu udelila porota čínskej snímke *Konfuciánsky sen* (r. Mi-tie Li).

V diváckom hlasovaní sa podarilo presadiť dokumentu, ktorý je čiastočne slovenský. Cenu získala novinka Olgy Sommerovej *Jiří Suchý*, ktorá vznikla v majoritne českej produkcii. Vo Varoch bola v sekcii Zvláštne uvedenie a k tunajším divákovi sa dostane 3. októbra.

Na festivale sa premietli aj ďalšie slovenské filmy. V sekcii *Návraty k prameňom* to bola digitálne reštauro-

vaná satirická tragikomédia Petra Solana *Prípad Barnabáš Kos* (1964), ktorá poukazuje na malomeštiacke prežitky, pokrytectvo a intrigánstvo. Hraný stredometrážny titul *Kid Gregora Valentoviča* patril do Prvého podania, sekcie, ktorá predstavuje filmy mladých talentovaných tvorcov. V sekcii *Bez cenzúry*, pripomínajúcej 30. výročie Nežnej revolúcie, sa ocitol film Juraja Jakubiska *Lepšie byť bohatý a zdravý ako chudobný a chorý* (1992) a do programového bloku *České filmy 2018 – 2019* zaradili festivaloví dramaturgovia aj koprodukčné snímky *Jan Palach* (r. Robert Sedláček), *Na streche* (r. Jiří Mádl), *Šarkan* (r. Martin Smatana) a *Zlatý podraz* (r. Radim Špaček). Animované pásmo *Mimi & Líza: Záhada vianočného svetla* (r. Katarína Kerekesová, Ivana Šebestová) mohli vidieť karlovarskí diváci v sekcii *Ľudia odvedľa*.

Krištálový glóbus – Cenu za mimoriadny umelecký prínos svetovej kinematografii získali tento rok americké herečky Julianne Moore a Patricia Clarkson a Cenu prezidenta MFF Karlove Vary za prínos českej kinematografii si odniesol kameraman Vladimír Smutný.

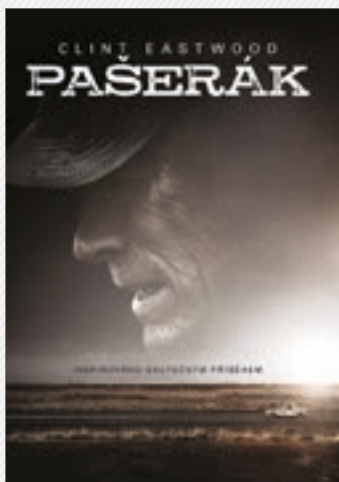
Pre profesionálov

Bohatý bol aj program pre producentov, nákupcov, predajcov, distribútorov, festivalových dramaturgov a ďalších filmových profesionálov. Zahŕňal aj obľúbené KVIFF Talk, kde sa hostia – napríklad Casey Affleck, Patricia Clarkson či japonský režisér Šinja Cukamoto – podelili o svoje pracovné a tvorivé skúsenosti. V prezentácii deviatich pripravovaných hraných filmov *Works in Progress*, na ktorú tohto roku okrem producentov a režisérov z krajín strednej a východnej Európy, bývalého Sovietskeho zväzu a Balkánu po druhý raz pozvali aj tvorcov projektov z Blízkeho východu a premiérovo i zo severnej Afriky, nemalo Slovensko zastúpenie.

Uvidíme, koľko pripravovaných aj dokončených slovenských filmov predstaví 55. ročník MFF Karlove Vary, ktorý sa bude konať od 3. do 11. júla 2020. ▶

— Režisér Pavol Pekarčík s protagonistami filmu *Hluché dni*. —

Pašerák

(Magic Box)

„Jeseň života“ zvyčajne sprevádzajú najrôznejšie zdravotné, existenčné i sociálno-spoločenské problémy. No imponantná herecká a režisérská kariéra Clinta Eastwooda, predstaviteľa drsných a spravodlivých hrdinov, akoby popierala plynutie času. Eastwoodovo herecké i režisérske zrenie, poctivo vydeté a podporené neodškriepiteľným talentom, s pribúdajúcimi rokmi kulminovalo. Jeho výhodou je aj závideniahodný entuziazmus. Vďaka nemu jeho tvorivé aktivity nepoľavujú ani pod ťarchou blížiacej sa deväťdesiatky. *Pašerák* je inšpirovaný absurdným, no na skutkových udalostiach založeným príbehom a Eastwoodovi poskytuje značný priestor na istú osobnú sebareflexiu. Jeho (anti)hrdina namiesto toho, aby rezignoval, resp. odišiel na odpočinok, neustále (vy)užíva pôžitky tohto sveta. Konfrontovaný s globalizovanou realitou dokonca konečne objaví aj skutočné hodnoty. Hoci to vyzerá tak, že Eastwood ako režisér spieva svoju remeselnú povetivú, pokojne plynúcu a názorovo konzistentnú labutiu pieseň, ohlásil už ďalší pripravovaný filmový projekt. DVD *Pašerák* je vybavené štandardnými položkami (originálne znenie, český dabing a titulky, anamorfný obraz) a obsahuje aj jeden bonus – krátky film o filme.

Gentleman s pistolou

(Bontonfilm)

Robert Redford je rovnako ako Clint Eastwood vynikajúci herec a uznávaný režisér. Vyjadril sa, že *Gentleman s pistolou* (r. David Lowery) je jeho posledným hereckým zárezom, no vzhľadom na to, že sa tento rok objavil aj v malej roličke superhrdinského eposu *Avengers: Endgame*, treba asi brať jeho rozhodnutie s určitou rezervou. V *Gentlemanovi* prichádza Redford ako usmiaty švihácky lupič Forrest Tucker, nenapraviteľný „útekár“ a šarmantný bonviván. Laskavosťou hereckej masky dokonca pripomína inú postavu – frajera Luka v podaní jeho niekdajšieho hereckého spolupútnika Paula Newmana. Tucker s partiou priateľov okráda bankové korporácie a skôr než pre peniaze to robí preto, že ho to baví. Popri plánovaní ďalších lúpeží sledujeme aj pomalé rozkrývanie lupičovho súkromia, okolnosti jeho útekov, ako aj policajta, ktorý mu je neustále na stope a popritom sa snaží zvládať peripetie svojho osobného života. Retropríbeh je (opäť) inšpirovaný skutočnými udalosťami, a hoci nedal Redfordovi príležitosť na veľké záverečné herecké gesto, pripomenul, čím sa tento herec zaradil medzi filmovú elitu. *Gentleman s pistolou* nemal na rozdiel od *Pašeráka* šťastie na bonusy, na disku sa nachádza iba štandardná výbava.

— Jaroslav Procházka —

Jon Boorstin: Tajemství filmové řeči: Proč funguje americký film?

(preklad Jan Svěrák z orig. The Hollywood Eye – What Makes Movies Work, Universum, Praha, 2019, viaz., 256 strán)

Knihu o tom, ako veci vo filme fungujú, napísal Boorstin (*1946) ako čosi vyše štyridsaťročný románopisec, scenárista seriálov aj producent (*Všetci prezidentovi muži* Alana J. Pakulu). Operuje pritom s teóriou o trojitom zážitkovom pôsobení filmového dieľa: rozumovom, uskutočňovanom prostredníctvom logiky a pravidiel, emocionálne sprostredkovanom a fyzickom, vyvolaním zrušenia. Vysvetľuje, ako dômyselné konštrukcia priestoru, svetla či zvuku utvára fluidum filmovej reality aj ako diváka rušia určité neduhy. K príkladom tvorby filmárskych veličín priraduje skúsenosti z vlastnej praxe, k ilustrujúcim záberom z filmov aj technické zobrazenia. České vydanie knihy podnietil režisér Jan Svěrák, ktorý v čase jej prvého newyorského vydania v roku 1990 pripravoval svoj dlhometrážny debut, o šesť rokov ju pri svojom americkom výjazde s *Koljom*, ktorý získal v USA Oscara, dostal od autora a neskôr si jej impulzy tvorivo osvojil. Mimo chodom, po prekladateľskom vybočení predstaví režisér zanedlho aj svoj románový debut, situovaný do filmárskeho prostredia.

— Peter Ulman —

Petr Bilík, Jan Černík: Filmař Jaromír Kallista

(Nakladatelství AMU/Vydavatelství Univerzity Palackého, Praha/Olomouc, 2019, brož., 204 strán)

S radom deviatich výrazných filmov Jana Švankmajera – od jeho dlhometrážneho debutu z roku 1987 *Něco z Alenky* až po vlnajší *Hmyz* – je spojené meno Jaromíra Kallistu. Bilančný rozhovor s týmto skromne vystupujúcim producentom, zanedlho osemdesiatnikom, bol pre dvojicu jeho iniciátorov z olomouckej univerzity poriadnym nákladom, keďže ho aj s upresňujúcim poznámkovým aparátom knižne spracovali zo 150 hodín nahrávok, ktoré starostlivo pripravovali počas päťročného úsilia. Dvanástimi kapitolami prúdia vyvolávané spomienky, od postrehov z čias detstva a dospievania pokračujú cez jeho študijné a po rokoch aj pedagogické skúsenosti z FAMU, pôsobenie vo filme a po politicko-spoločenskom zlome v *Laterne magike*, kde popri Schormovi a ďalších normalizačne „odložených“ tvorcach spoznal i spomínaného surrealistu. Po filmovej skupine, ktorú so Švankmajerom ešte za socializmu vytvorili nezvyčajne mimo štátnych štruktúr, sa už štvrtoročie rozžeravuje „alchymistická pec“ Kallistovej filmovej spoločnosti Athanor.

čo robia

Silvia Panáková

[producentka]

Úspešne sa nám na Slovensku podarilo ukončiť nakrúcanie hraného filmu *Magic Mountain* pre holandskú spoločnosť Family Affair Films a česko-slovensko-iránskeho filmu *Poloviny* v réžii Aliho Mossafu. Na jeseň pripravujeme slovenskú distribúciu dvoch koprodukčných filmov – dokumentu *Jiří Suchý* Olgy Sommerovej, ktorý získal Cenu divákov na MFF Karlove Vary, a hraného filmu *Pražské orgie* Ireny Pavlaskovej. S hraným filmom *Fašiangy* v réžii Iva Trajkova sa dostávame do poslednej fázy nakrúcania. S Máriou Martiniakovou finalizujeme dokument *Neviditeľná*. A aj tento rok pripravujeme Česko-slovenský filmový festival v Austrálii.

Michal Džadoň

[filmový zvukár]

Na Art Film Feste sme odpremiérovali dokument Erika Prausa *Volanie*. Zachytáva príbeh troch mníchov, pôvodne neveriacich ľudí, ktorí začuli Božie volanie a vstúpili do mníšskeho povolania. Do distribúcie sa film dostane koncom októbra. Začiatkom leta sme dokončili nakrúcanie česko-slovenského filmu *Kryštof* v réžii Zdeňka Jiráského. Je to krásna dobovka z 50. rokov v česko-nemeckom pohraničí. V súčasnosti prebiehajú práce v strižni a už sa veľmi teším na prvú verziu. V najbližších týždňoch by som mal začať práce na zvukovej postprodukcii dokumentu *Králové videa*, ktorý zachytáva éru jednohlasného dabingu a pašovaných pirátskych videokaziet.

Daniela Krajčová

[výtvarníčka a animátorka]

Momentálne sa väčšinu dňa venujem svojim dvom malým deťom, nepracujem veľa. S Otom Hudecom pokračujeme toto leto v Projekte Karavan s deťmi na košickom Luníku IX, viedli sme s nimi tri trojdňové workshopy. Prezentácia výsledného maľovaného objektu a videí bude na Bielej noci v Košiciach. Pre Slovenskú katolícku charitu tvorím šesť krátkych animácií o cieľoch udržateľného rozvoja. Teším sa z kinodistribúcie svojho filmu *Persona grata* a premýšľam nad budúciimi projektmi.

Na ceste životom

V septembri sa začína cyklus Kina Lumière Detstvo, dospievanie, mladosť, do ktorého budú jeho zostavovatelia vyberať filmy tematizujúce rôzne aspekty osobnostného vývinu človeka na ceste od detstva k dospelosti. V septembri sa do cyklu dostali filmy *Kristove roky* (r. J. Jakubisko), *Taking Off* (r. M. Forman), *Jesená sonáta* (r. I. Bergman), *Všetko čo mám rád* (r. M. Šulík) a *Nina* (r. J. Lehotský). Ich jednotiacim motívom je konflikt. Snímky zobrazujú rôzne konflikty medzi deťmi a ich rodičmi, pričom deťmi sú tu často už dospelí ľudia. Hrdina filmu *Kristove roky* prekročil tridsiatku a prehodnocuje svoj doterajší život. Eva v *Jesennej sonáte* pozve k sebe matku, s ktorou sa roky nevideli, a počas jej návštevy sa vyplávajú staré krivdy a rozpory. Film *Všetko čo mám rád* prináša príbeh muža, ktorý rieši problémy s dospievajúcim synom, partnerské vzťahy a konfrontuje sa aj s očakávaniami svojich rodičov. Nina vo filme Juraja Lehotského je mladé dievča, ktoré dospieva v rozpadnutej rodine a stráca pôdu pod nohami. No a Miloš Forman sa vo svojom prvom americkom filme zo začiatku 70. rokov pozrel na generáčne špecifiká tínedžerov a ich rodičov.

DETSTVO, DOSPIEVANIE, MLADOSŤ: KONFLIKT
1., 8., 15., 22., 29. september ▶ 18.15
/ Bratislava, Kino Lumière / www.kino-lumiere.sk

Umelecké dvojčky

Nový cyklus Kina Lumière s názvom Umelecké dvojčky bude reflektovať príbuznosť výnimočných filmárov. V septembri to budú Juraj Herz a Jan Švankmajer. Narodili sa v rovnaký deň, 4. 9. 1934, a stretli sa v 50. rokoch minulého storočia na bábkarskej katedre DAMU v Prahe. Program cyklu sleduje paralely v ich tvorbe a upriamuje na ne pozornosť prostredníctvom dvojíc filmov. Snímky *Petrolejové lampy* (r. J. Herz) a *Šílení* (r. J. Švankmajer) spája záujem o tému šílenstva. *Spalovač mrtvol* (r. J. Herz) a *Otesánek* (r. J. Švankmajer) sa dotýkajú vzťahu rodičov a detí a oba sa venujú aj motívu vraždy dieťaťa. Filmy *Deváté srdce* (J. Herz) a *Něco z Alenky* (J. Švankmajer) vychádzajú z rozprávkového podložja, no v osobitom autorstvom spracovaní sa v nich objavujú aj temné a znepo-

kojivé stránky. Atmosféra prelínania snov a skutočnosti je spoločná pre filmy *Morgiana* (J. Herz) a *Prežiť svoj život* (J. Švankmajer).

Aj pravidelný cyklus Double Bill je v septembri venovaný príbuznosti Herza a Švankmajera. Uvedie filmy *Panna a netvor* (J. Herz) a *Spiklenci slasti* (J. Švankmajer) a vzhľadom na ne má cyklus tentoraz podtitul O vtákoch a ľuďoch.

HERZ/ŠVANKMAJER: UMELECKÉ DVOJČKY
/ 3., 5., 10., 12., 17., 19., 24., 26. september ▶ 18.15
/ Bratislava, Kino Lumière / www.kino-lumiere.sk

DOUBLE BILL / 13. september ▶ 18.15/20.00
/ Bratislava, Kino Lumière / www.kino-lumiere.sk

Z pozície voyeura

Nový cyklus Kina Lumière uvedie filmy, ktoré stavajú diváka do pozície voyeura a dávajú mu nahliadnúť do intímneho priestoru človeka. Vzhľadom na to, že ide o širokú tému, rozhodli sa zostavovatelia cyklu vytvárať v rámci nej užšie vymedzenia. V septembri je podtémou konflikt. Filmy *Noc* (r. M. Antonioni), *Pohľadanie* (r. J.-L. Godard) a *Každý den odvahu* (r. E. Schorm) sa venujú predovšetkým partnerským konfliktom. *Sladký čas Kalimagdory* (r. L. Lahola) z toho trochu vybočuje – hrdinom príbehu je muž, ktorý je v konfliktnom vzťahu nielen v partnerskom živote, ale prakticky s každým.

VPÁD DO INTIMITY: KONFLIKT
/ 4., 11., 18., 25. september ▶ 18.15
/ Bratislava, Kino Lumière / www.kino-lumiere.sk

Džezová legenda v Lumièri

Cyklus Music & Film uvedie v slovenskej premiére hudobný dokument Stanleyho Nelsona *Miles Davis: Birth of the Cool*. Americký trubkár, skladateľ, ale najmä vizionár a inovátor Miles Davis patrí k najvýznamnejším hudobníkom v dejinách inštrumentálneho džezu. Film zobrazuje umelca v rôznych životných a tvorivých obdobiach a snaží sa o komplexný pohľad. Zostavený je

z archívnych materiálov a z rozhovorov s hudobníkmi, hudobnými historikmi a Davisovými priateľmi. Diváci v ňom budú môcť vidieť Quincyho Jonesa, Carlosa Santanu, Cliva Davisa, Wayne Shortera, Rona Cartera, Herbieho Hancocka a ďalších. Dokument mal svetovú premiéru na festivale Sundance.

MUSIC & FILM / 11. september ▶ 20.30
/ Bratislava, Kino Lumière / www.kino-lumiere.sk

Spojené kráľovstvo na veľa spôsobov

Vo vybraných slovenských kinách štartuje 11. septembra nultý ročník prehliadky britskej kinematografie pod názvom Film is Great, ktorú pripravila spoločnosť Film Europe. Výber zo súčasnej tvorby vrátane piatich premiérových titulov predstavuje pestrú ponuku tém a spracovaní. Dokumentárny film *Spitfire* režisérskej dvojice David Fairhead a Ant Palmer prináša príbeh jednej z najslávnejších stíhačiek na svete, ktorý vyzrápajú posledný žijúci veteráni druhej svetovej vojny. Titul *Beats* režiséra Briana Welsha rozpráva o priateľstve a dospievaní v malom škótskom meste prvej polovice 90. rokov na pozadí elektronickej hudobnej scény. Atmosféru anglického malomesta na konci 50. rokov, spojenú s láskou ku knihám, prinesie film *Florencino kníhkupectvo* režisérky Isabel Coixet, nakrútený podľa románovej predlohy Penelope Fitzgerald. *Búrlivé výšiny* sú ďalšou adaptáciou – románom Emily Brontë sa tentoraz inšpirovala jedna z najvýraznejších britských režisérok súčasnosti Andrea Arnold. Film *Daphne* (r. Peter Mackie Burns) prináša príbeh mladej, krásnej, šikovnej a nádejnej šéfkuchárky z Londýna, ktorá má však sebadeštruktívne sklony. Okrem premiérových titulov ponúka prehliadka aj ďalších 13 britských a koprodukčných snímok, ako sú napríklad *Ja, Daniel Blake* (r. K. Loach), *High Life* (r. C. Denis), *Macbeth* (r. J. Kurzel), *Nikdy si tu nebol* (r. L. Ramsay), *Brankár* (r. M. H. Rosenmüller) či *Zabitie posvätného jeleňa* (r. Y. Lanthimos).

FILM IS GREAT – PREHLIADKA BRITSKÉHO FILMU
/ 11. – 15. september < Bratislava – kiná Film Europe, Lumière, Mladosť a ďalšie kiná na Slovensku
/ www.filmeurope.sk

Z dielne Ondreja Šulaja

Kino Lumière pri príležitosti 70. narodenín scenáristu, dramaturga i režiséra Ondreja Šulaja uvedie tri filmy, na ktorých spolupracoval. *Pomocník* (r. Z. Záhon) je jeho adaptáciou rovnomenného románu Ladislava Balleka. So Štefanom Uhrom napísal scenár k filmu *Správca skanzenu* a scenáristicky spolupracoval aj na dlhometrážnom debute Martina Šulíka *Neha*.

VÝROČIA OSOBNOSTÍ: ONDREJ ŠULAJ
/ 27., 28., 30. september ▶ 18.15
/ Bratislava, Kino Lumière / www.kino-lumiere.sk

Film aj tvorca pripravený diskutovať

Rezidenčný program Pop Up Film Residency, určený pre scenáristov a režisérov dlhometrážnych filmov vo vývoji, prináša na Slovensko talentovaných tvorcov aj uznávaných filmových profesionálov zo zahraničia, ktorí sú ochotní podeliť sa o svoje skúsenosti a myšlienky. Jednou z aktivít v rámci programu je aj séria filmových premietaní pod názvom Kino Pop Up Film Residency, ktorých súčasťou je vždy aj príležitosť stretnúť sa s tvorcami filmu a diskutovať o ňom. V septembri bude takto uvedená snímka brazílskej režisérky a scenáristky Beatriz Seigner *Mlčanie*, ktorá mala svetovú premiéru na MFF Cannes v sekcii Directors' Fortnight a následne úspešne putovala po celom svete. Program zostavil a vedie Matthieu Darras.

KINO POP UP FILM RESIDENCY / 30. september ▶ 19.30
/ Bratislava, Kino Lumière / www.kino-lumiere.sk, www.popupfilmresidency.org

REDAKČIA NEZODPOVEDÁ ZA ZMENY V PROGRAME PODUJATÍ!

— pripravila Jaroslava Jelchová —

1 — Kristove roky — foto: archív SFÚ/Vladimír Vavrek —

2 — Sladký čas Kalimagdory — foto: archív SFÚ/Milan Kordoš —

3 — Daphne — foto: Film Europe —

4 — Neha — foto: archív SFÚ/Dušan Dukát —

— odporúča filmový a výtvarný teoretik Juraj Mojžiš —

SEPTEMBROVÉ
SPECIALITY
V SLOVENSKÝCH
KINÁCH

Švankmajer, surrealizmus

— Odporúčať niekomu povedzme aspoň trochu oboznámenému, aby si pozrel kvalitný výber z bohatej filmografie surrealistického mága Jana Švankmajera (*Něco z Alenky*, 1987, *Spiklenci slasti*, 1996, *Otesánek*, 2000, *Šílení*, 2005, *Prežít svůj život*, 2010) je činnosť hodná povestného návodu, ako prispieť kvapkou slanej vody k mohutnosti morí – oceánov. Pritom ide o filmy premietané v príslušnom čase v príslušnej distribúcii. Vlastne o filmy vždy prijaté s chválou a tzv. vysokým (za)bodovaním. Čiže vždy išlo o pozoruhodné filmy, ktorých prítomnosť v českej a slovenskej kinematografii bola vnímaná s nezvyčajnou chválou. Dalo by sa povedať, že so zvyčajnou uznávanou poctou po videní tak či onak skvelého diela.

Šílení

— foto: archív SFÚ

Otesánek

— foto: archív SFÚ

— Povedali by sme teda, že by nás mala znepokojiť skôr otázka, čo sa skrýva v onej zvyčajnosti/obyčajnosti. Zázrak? Tajomstvo? Či ich výrazná symbolická funkcia? Alebo výrazne prítomná surrealistická orientácia autora? Povieme to obrazne a zároveň doslovne: *Jan Švankmajer a surrealizmus „jedno jest“*.

— To, čo „jedno jest“, to je schopnosť vidieť v predmetnom svete svet prebohatej imaginácie, teda obrazový svet Jana Švankmajera, ktorý divákovi sprítomňuje surrealistické dielo a jeho význam. To dielo, ktoré vytvoril a o ktorom uvažoval – jeho slovami povedané – ako o diele, „ktoré musí predovšetkým signalizovať, že proces jeho tvorby bol pre autora dôležitejší ako finálny artefakt, a finálny artefakt musí provokovať k jeho interpretácii“.

— Uvedené autorské zadefinovanie vlastnej tvorby odlišuje dielo Jana Švankmajera od mnohoprúdového davu pseudovykladačov i pseudoznalcov. Ak sa o niektorých – hoci aj svetovo preslávených – autoroch hovorí, že sa prekreslili, premalovali či presochali k tomu či onomu, Jan Švankmajer sa nepochybne prehmatol k tej najvlastnejšej mentálnej morfológii. Sám ju nazval cestou hmatu k realite. Ako? Dotykom! Napríklad aj „dotykom“ kamery, ktorý tak veľmi senzibilizuje naše videnie. A sprítomňuje ono psychické vypätie pocitov, ktoré zohrávali rozhodujúcu – a teda aj interpretačnú – úlohu dotyku. V najvlastnejšom zmysle slova akýsi taktilný rituál v najširšom ponímaní, podobný tej úlohe dotyku, ktorý predstavuje hĺbku a zvrstvenie kože ako najhlbšie sa prejavujúcej vrstvy hmoty. Hmoty detských snov a rovnako aj hmoty snov erotických. Hĺbky vzťahu človeka k svetu ako suverénemu aktu imaginácie. ◀

tv tip

— text: Barbora Gvozdjaková / filmová publicistka —
foto: archív SFÚ/Eduard Holý —

Rozmarné leto podľa Juraja Herza

V rubrike TV tip predstavujeme staršie slovenské filmy zaradené do aktuálneho televízneho vysielania.

Tentoraz priblížime televízny film Juraja Herza *Sladké hry minulého leta* (1969),

ktorý v septembri uvedie RTVS na Dvojke.

— Vo filmografii režiséra Juraja Herza nájdeme množstvo adaptácií literárnych predlôh. Koniec-koncov, aj jeho skvelý *Spalovač mrtvol* z roku 1968 vznikol podľa rovnomennej novely Ladislava Fuksa. O rok neskôr si ako predlohu pre svoj ďalší projekt zvolil scenár Alty Vášovej *Sladké hry minulého leta*, inšpirovaný Maupassantovou poviedkou *Muška*. Príležitosť zrealizovať ho do podoby farebného filmu poskytla Herzovi Československá televízia Bratislava.

— Príbeh sa odohráva v 70. rokoch 19. storočia a zachytáva päťicu bohémnych priateľov, ktorí unikajú z meštiackej každodennosti na letnú chatku pri rieke Seina (vo filme ju nahrádza Dunaj), popijajú tam absint a odávajú sa ľahkovážnym hrám. Do ich spoločnosti zavíta mladá *Muška*, ktorá ich očarí svojou krásou a čistotou. A keď napokon otehotnie, všetci sa dohodnú na kolektívnom otcovstve...

— Scenáristka filmu dotvorila dejovú líniu spojenú s *Muškou* o scény na mestskej periférii, čím posilnila spoločenský kontrast medzi ňou a mužskou partiou, ktorá ju obklopuje. Cez týždeň vedie dievča bezútešný život v meste, tvrdo drie v práci a býva v neútulnej izbičičke. Cez víkend však žiari šťastím v kulise slnečného dňa pri vode.

— Obrazovú koncepciu filmu charakterizujú odkazy na impresionistické maľby, čo je zásluha režiséra Herza a kameramana Doda Šimončiča, ale aj kostýmového výtvarníka Milana Čorbu. Atmosféru letného voľnomyšlienkarstva pomáha dokresliť herecká zostava, ktorej dominujú Jana Plichtová (*Muška*), František Velecký (Rotschild), Milan Lasica (Barón), Július Satinský (Flamengo), Peter Debnár (Goya) a Ľubomír Záhon (Tomáš).

— Väčšina dobových recenzií vyzdvihuje najmä osobitú vizuálnu stránku snímky, ktorá údajne prevláda nad príbehom. V denníku *Práca* z 3. februára 1970 sa však objavila aj kritika diváčky z *Galanty*, podľa ktorej mal byť film uvádzaný radšej v kine, pretože bežný televízny divák nemôže niektoré motívy pochopiť.

— Pre Janu Plichtovú boli *Sladké hry minulého leta* filmovým debutom a v čase natáčania bola študentkou psychológie. „Bolo to leto 1969, teda prvé leto po okupácii. Politika normalizácie vtedy už víťazila nad statočnosťou a odhodlaním ubrániť si slobodu a dôstojnosť. Nakrúcalo sa pol roka po upálení Jana Palacha. No a pri nakrúcaní, ktoré akoby spadlo z jasného neba, som zažila celkom iný svet – ilúziu ľahkosti bytia, atmosféru zábavy a roztopaše. A pritom sa sťahovali mraky nad samotnými tvorcami tohto rozmarného, hravého leta,“ uviedla Plichtová v rozhovore pre *Sme*. Osud filmu bol podľa nej spletitý, až tragikomický. Najprv sa vraj vedeniu televízie páčil a zaslali ho aj na veľký festival do Monte Carla, ale keď do televízie nastúpil nový riaditeľ, označil *Sladké hry* za škandalózne. Na uvedenom festivale sa však snímka úspešne odprezentovala, získala tam dokonca Grand Prix a Zlatú nymfu za kameru.

— Domáce publikum si ju nemohlo veľmi užiť. Premiéru mala v roku 1970, no neskôr ju zakázali. Samozrejme, po revolúcii sa medzi divákov dostala nielen prostredníctvom televízie, ale premietala sa aj na veľkom plátne. A zaslúži si pozornosť aj v septembrovom vysielaní Dvojky. ◀

1 *Sladké hry minulého leta* (r. Juraj Herz, 1969)
Dvojka RTVS → 7. 9.

MARIAN PUOBIŠ

(29. 7. 1947 – 8. 8. 2019)

— Pre Mariana bolo dôležité rodinné zázemie, ale myslím, že na Vysokú školu múzických umení ho nasmerovali jeho priatelia – najviac asi Martin Porubjak. V uvoľnených 60. rokoch začal študovať divadelnú vedu a dramaturgiu. Atmosféra na fakulte bola v tých časoch mimoriadne podnetná – nevytvárali ju len pedagógovia (Marian rád spomínal na profesorov Boora a Šimečku), ale hlavne študenti.

— Do televízie nastúpil v roku 1970, ešte ako poslucháč VŠMU. Opustil cestu divadelníka a začal sa venovať dynamicky sa vyvíjajúcemu médiu. V tom období patrili naše filmy a inscenácie k vrcholom európskej televíznej tvorby. Marian a jeho vrstovníci mohli nadviazať na snaženia Petra Balghu, Daniela Michaeliho, ale napríklad aj o niečo staršieho Vladimíra Strniska. Začiatkom 70. rokov sa však situácia zásadne menila a vedenie literárno-dramatickej redakcie muselo hľadať nové cesty, ako obhájiť svoj tvorivý program. Dramaturgia sa opäť obrátila k literatúre a dráme a cez adaptácie textov overených časom reagovala na súčasnosť. Marianovi a jeho kolegom sa podarilo v čase normalizačnej deštrukcie myslenia konfrontovať náš životný pocit s ideálmi predchádzajúcich generácií.

— Podľa štatistiky sa Marian podieľal ako dramaturg a scenárista na vzniku viac ako 150 televíznych programov. Veľmi si cenil spoluprácu s Miloslavom Lutherom (*Márió a kúzelník, Nebezpečné známosti, Lekár umierajúceho času*), Vidom Hornákom (*Buddenbrookovci, Dedičstvo*), Stanislavom Párnickým (*Najatý klaun*), Martinom Hollým (*Andersonvillský proces*), Petrom Mikulíkom (*Spolužiak*),

Dušanom Trančíkom (*Cesta domov, Optimista*), Jarom Rihákom (*Cudzinci*), Ivanom Baladom (*Oči plné snehu*), Jurajom Nvotom (*Kruté radosti*), ale vážil si aj prácu s ďalšími režisérmi. Z Marianovej scenáristickej tvorby by som chcel pripomenúť hlavne dlhodobú spoluprácu so Slavom Lutherom a Vladimírom Körnerom (*Chodník cez Dunaj, Anjel milosrdenstva*). Myslím, že v esenciálnej podobe vystihujú podstatu jeho tvorivého snaženia. Sú epickými úvahami o povahe človeka v zlomových okamihoch histórie, o tom, či si dokáže zachovať v extrémnych situáciách elementárnu ľudskosť.

— Marian Puobiš bol ideálny dramaturg: vzdelaný, taktný, mal schopnosť spájať často protichodné povahy režiséra a scenáristu, vedel načúvať, snažil sa pochopiť zámer autora a potom ho dokázal tvorivo rozvíjať. Svoje etické i estetické stanovisko jasne definoval, ale nebol dogmatik – mal cit pre všetko nové a dokázal tomu vytvoriť priestor. Chcel, aby televízna tvorba bola tematicky bohatá, žánrovo rozmanitá, aby ponúkala rôzne autorské poetiky. Všetci sme dúfali, že po roku 1989 nastane renesancia tvorby, no nestalo sa to. Filmová tvorba bola zrušená, televízia sa začala meniť na hlásnu trúbu politikov. Marian zohral dôležitú úlohu aj v tomto ostrom názorovom konflikte. Trinásť rokov spolu s kolegami bojoval o to, aby televízia reflektovala premenu spoločnosti. Stal sa šéfproducentom centra literárno-dramatických programov, chcel, aby filmy kultivovali vedomie spoločnosti. V polovici 90. rokov ho z verejnoprávnej televízie vyhodili, nejaký čas pracoval v TV Markíza, na prelome tisícročí sa vrátil, aby o pár rokov inštitúciu, v ktorej strávil tridsať rokov, nadobro opustil. Začal robiť v TV Joj. Zúročoval svoje skúsenosti, intenzívne pracoval, ale viem, že prerušenie kontinuity systematickej tvorby vo verejnoprávnej televízii bral ako prehru.

— Blížšie som Mariana spoznal, keď začal učiť na VŠMU. Snažil sa študentom vstúpiť nielen základy scenáristickej a režijnej profesie, ale hlavne vedomie zodpovednosti za vykonané tvorivé gesto. Túžil ich nadchnúť pre literatúru. Ako cvičenia im zadával poviedky svojich obľúbených autorov Moraviu, Malamuda, Hemingwaya, Carvera. Hovoril: „Sú mladí, a kým niečo zažijú, môžu zložitost ľudskej povahy spoznávať prostredníctvom kníh.“ Myslím, že to bola aj jeho skúsenosť.

— Marian odišiel. Ostal po ňom uprataný stôl a vízia spoločnosti, v ktorej sú literatúra, divadlo, hudba, výtvarné umenie i film spôsobom poznávania sveta, priestorom individuálnej slobody i empatického prežívania osudov iných ľudí, zdrojom intenzívnych zážitkov, prostriedkom sebarealizácie – skrátka dôležitou súčasťou života. Možno to znie ako utópia, ale myslím, že je to odkaz, ktorý by sme mohli naplniť. ◀

Martin Šulík

(Krátená a upravená verzia textu, ktorý odznel na poslednej rozlúčke s Marianom Puobišom.)

KATARÍNA MINICHOVÁ

(2. 10. 1949 – 12. 8. 2019)

Pre slovenských animátorov to bol smutný deň: 21. augusta sa v bratislavskom krematóriu lúčili so scenáristkou a dramaturgickou Katarínou Minichovou, ktorá nás opustila vo veku 69 rokov.

— Po absolvovaní Karlovej univerzity v Prahe našla uplatnenie v slovenskej televízii, kde prevzala žezlo po svojej mamičke Anne Minichovej, priekopníčke večerníckového programu. Vďaka inteligencii, životnému postojú a druhej povahe našla Katka v televízii mnoho priateľov, ale aj nemálo nevdaku od niektorých ponovembrových televíznych šéfov. Tak to v živote chodí. Ale v rozprávke je to inak. Malý divák musí stále vnímať prevahu pozitívnych hodnôt. Katka neúnavne prizvukovala, že dieťa má po večerníčku zaspávať spokojné, s úsmevom na tvári. S tou devízou sa potom rodili rozprávkové postavy, ako Ružová Michaela, Papierová Kika, „najmenší hrdinovia“ Palička a Gulôčka, moreplavec Kukuk, Dada a Dodo, svetobežník Klingsor, vták Gabo, teta Srna, lienka Anulienka a nespočet ďalších v spolupráci so slovenskými a s českými režisérmi, výtvarníkmi a animátormi, pod dramaturgickou taktovkou Kataríny Minichovej.

— „Cez bránu, ktorú pevne držia tri písmená BAB, bežia malí i veľkí v ústrety poznávaniu skvelého sveta animovaného filmu. Len tí veľkí sa musia trochu skloniť a pozrieť sa na svet z iného pohľadu,“ napísala Katka, keď sa stala programovou riaditeľkou európskeho festivalového unikátu pre deti – Bienále animácie Bratislava. Pod jej vedením festival postupne menil svoje zameranie. Jeho pôvodné prepojenie filmu s literatúrou pre deti, keď sa dalo vyberať z bohatej ponuky filmových prepisov skvelých detských knížiek aj od ilustrátorov-výtvarníkov animovaných filmov, sa ukázalo ako anachronické. Nové technológie naliehavo vyžadovali užšiu spoluprácu tvorcov z rôznych oblastí kultúry pre deti. Katka to vyjadrila pregnančne:

„Animovaný film je v tomto jedinečný – na jeho území je všestranná rozmanitosť súčasťou podstaty.“ V snahe ešte viac priblížiť medzinárodnú súťaž deťom otvorila brány festivalu dokorán aj mimo centra. Poprední tvorcovia zo všetkých kontinentov, mnohí s oscarovými vavrínmi, to vysoko ocenili. Príležitosť vidieť to najlepšie zo svetovej animovanej produkcie inšpirovala domáce prostredie, najmä študentskú mládež, ktorú Katka niekoľko rokov trpezlivo zasväcovala do tajomstiev filmovej scenáristiky.

— V duchu motto „Podte sa hrať s filmom“ založila úspešný ateliér, kde sa deti učia kresliť *flipbooky*, malé knižočky, v ktorých rýchlym listovaním vznikne pohyb obrázkov. Obnovila tradíciu pracovných stretnutí na sympóziách BIB a dala im novú tvár už na pôde BAB v podobe videokonferencií na tému komunikácie Od ilustrácie k animovanému filmu. Súčasťou festivalu sa stali expozície výtvarných návrhov postáv, rekvizít a scén ku kresleným a k bábkovým filmom, kde sa už vystriedali desiatky domácich i zahraničných autorov, mnohé v podobe putovných výstav. Katka sa zaslúžila o vznik Animačného expresu, ktorý precestoval so slovenskými filmami a ich tvorcami už takmer celú Európu (Berlín, Viedeň, Třeboň, Rím, Moskva, Paríž, Budapešť, Praha, Annecy). Pôsobila v medzinárodných festivalových porotách, bola viceprezidentkou CIFEJ a neskôr pôsobila v jej exekutive. Svojím zánietením, angažovanosťou a širokým rozhľadom v problematike animovaného filmu sa Katka Minichová stala jedinečnou osobnosťou i významnou medzinárodnou autoritou.

— Česť jej pamiatke. ◀

Rudolf Urc

— text: Milan Černák —

Priveľa politiky, primálo pomarančov

Filmové týždenníky ako žáner spravodajského filmu sú dnes vzácnosťou. Na Slovensku sa o ne vo svojich zbierkach stará Slovenský filmový ústav (SFÚ), ktorý ich v spolupráci so spravodajskou televíziou TA3 uvádza v jej programe. V mesačníku **Film.sk** ich čitateľom približuje Milan Černák, ktorý pôsobil ako dramaturg a režisér Spravodajského filmu.

— V poslednom programe minulej série týždenníkov nastúpil Gustáv Husák do funkcie prvého tajomníka ÚV KSČ v Prahe, v prvom vydaní aktuálnej série bol zvolený Štefan Sádovský za prvého tajomníka slovenských komunistov (TvF č. 19). Zmeny sa diali vždy pyramídálne: najprv v Prahe, potom v krajoch, okresoch... Iba zriedka a výnimočne aj opačným smerom. Na Sádovského miesto postúpil do funkcie predsedu vlády Peter Colotka (č. 20), ktorý v nej vydržal neuveriteľných 19 rokov.

— Osem jarných týždenníkov je plných politiky. Hoci komentátor konštatuje, že „aj Prvý máj bol po neobyčajnom roku iný“, najst správny tón hodnotenia rýchlo sa meniacich udalostí nebolo ľahké. Jednoduchšie bolo zaujať stanovisko k referendu vo Francúzsku, po ktorom sa musel odporúčať de Gaulle (č. 20), ako vysvetliť, o čom rokoval Husák (č. 23) s Jánosom Kádárom na priateľskej návšteve v Maďarsku a s Władysławom Gomułkom v Poľsku – keďže sa oba štáty podieľali na augustovej okupácii ČSSR, čo mali všetci ešte v čerstvej pamäti. Komunisti z celej Európy sa v Moskve (č. 25) radili o jednotnom postupe komunistického hnutia proti svetovému imperializmu.

— Ale nebudme nespravodliví, v ponúkaných žurnáloch je aj veľa zaujímavého. Napríklad taký veľtrh spotrebného tovaru v Brne (č. 22) zaujal najmä predajom pomarančov a banánov, ktoré boli ináč v predaji iba pred Vianocami! Aký nevšedný úlovok z výstavy...

— Zaujímavé sú aj snímky z dvoch susediacich jaskýň (č. 21): v Gombaseckej pomáhali liečiť choroby pľúc a priedušiek, v maďarskej Tapolce predvádzali manekýnky módu. V Paríži „muži padali k nohám“ parížskej kaskadérke (č. 24), v Rumunsku počúvali populárnu taliansku speváčku Gigliollu Cinquetti (č. 25).

— Filmoví spravodajcovia nerezignovali ani na vážne témy. Taká je úvaha o rentabilite ťažby železnej rudy v okolí Rožňavy (č. 21), kritika subdodávateľov z komárňanských lodeníc (č. 22), paradox, keď pre nevyhovujúci stav budovy odložili o dva roky (!) oslavy 500. výročia Academie Istropolitany a aj tak sa nič nezmenilo. K tomu konštatovanie, že v našom stavebníctve vykonávajú prácu troch štyria – lebo ju nevykonávajú riadne (č. 25).

— Na záver čosi charakteristické: Ružena Gaubeová – dnes by sme povedali z mimovládneho sektora – založila Zlatý kľúč, účet na pomoc deťom v domovoch (č. 23): na Slovensku sa za šesť rokov vyzbieralo 85 000 korún, v Čechách za rok 25 miliónov! ◀

FILMOVÉ TÝŽDENNÍKY NA TA3 – SEPTEMBER 2019

7. 9. – 14. 30 hod. ▶ **Týždeň vo filme 19/1969 a 20/1969** (repríza 8. 9. o 8.30 hod.)

14. 9. – 14. 30 hod. ▶ **Týždeň vo filme 21/1969 a 22/1969** (repríza 15. 9. o 8.30 hod.)

21. 9. – 14. 30 hod. ▶ **Týždeň vo filme 23/1969 a 24/1969** (repríza 22. 9. o 8.30 hod.)

28. 9. – 14. 30 hod. ▶ **Týždeň vo filme 25/1969 a 26/1969** (repríza 29. 9. o 8.30 hod.)

SEPTEMBER 2019

2. 9. 1934 **Teodor Piovarči** – herec
(zomrel 12. 4. 2018)

3. 9. 1929 **Milan Tardík** – vedúci výpravy
(zomrel 10. 12. 2002)

3. 9. 1929 **Ludovít Baxa**
– hlavný osvetľovač
(zomrel 23. 1. 2007)

3. 9. 1944 **Gabriel Erdélyi** – scénograf
(zomrel 30. 6. 2002)

4. 9. 1934 **Juraj Herz** – režisér,
scenárista (zomrel 8. 4. 2018)

7. 9. 1929 **Svätopluk Šablatura**
– dabingový režisér
(zomrel 16. 1. 2016)

10. 9. 1934 **Alexander Strelinger**
– kameraman

10. 9. 1939 **Cyril Valšík** – televízny
režisér, scenárista

13. 9. 1929 **Ján Števček** – scenárista,
spisovateľ (zomrel 26. 9. 1996)

13. 9. 1959 **Pavol Barabáš** – režisér

19. 9. 1924 **Ladislav Ťažký** – spisovateľ
(zomrel 20. 1. 2011)

19. 9. 1919 **Pavol Brenčič** – vedúci
filmových laboratórií
(zomrel 2. 10. 1979)

22. 9. 1949 **Štefánia Gorduličová**
– dabingová režisérka

25. 9. 1944 **Danica Rumanová**
– kameramanka

26. 9. 1949 **Ondrej Šulaj** – scenárista,
režisér)

zdroj: Kalendár filmových výročí 2019
Interná publikácia Slovenského filmového ústavu
zostavila Renáta Šmatláková

→ Rada Slovenského filmového ústavu pracuje od 11. 7. v novom zložení. Tvoria ju päť členov – Marta Franková, Olga Davalová, Marek Leščák, Peter Maráky a Martin Šulík. Funkčné obdobie členov rady je štvorročné.

→ Slovenský filmový ústav a mesačník *Film.sk* pripravili v spolupráci s časopisom *.týždeň* diskusiu Slovenský film – čo vlastne znamená kvalita v kinematografii?, ktorá sa uskutočnila 13. 7. na festivale Pohoda v Trenčíne. Zúčastnili sa na nej režisér Martin Šulík, riaditeľ Audiovizuálneho fondu Martin Šmatlák a režisér a producent Ivan Ostrochovský. Moderátorom diskusie bol Rastislav Steranka, riaditeľ Národného kinematografického centra SFÚ.

→ Animovaná snímka *Šarkan* v réžii Martina Smatanu získala cenu za najlepší krátky film pre deti na festivale Anima Mundi v São Paule (17. – 28. 7.) v Brazílii. *Šarkana* zároveň vybrali spomedzi 1 615 filmov na užší zoznam 81 kandidátov na študentského Oscara. Do zoznamu desiatich finalistov sa film napokon nedostal.

→ Experimentálna esej *FREM* režisérky Viery Čákanyovej získala 18. 8. na Industry Days počas Filmového festivalu Sarajevo ocenenie Docu Talent Award 2019 spolu s maďarsko-nemecko-chorvátskym filmom *Kix*. Na podujatí sa prezentovalo desať vybraných dokumentárnych projektov zo strednej a z východnej Európy. Slovenským producentom snímky *FREM* je Ivan Ostrochovský.

→ František Beleš získal za stvárnenie Adama v novinke Marka Škopa *Nech je svetlo* Cenu mladej poroty za najlepší herecký výkon na Dunav Film Feste (19. – 25. 8.) v Smedereve v Srbsku.

→ Kino Lumière si cyklom *Odboj* a film (19. – 30. 8.) pripomenulo 75. výročie Slovenského národného povstania. Uviedlo desať dlhometrážnych filmov a jedno pásmo dokumentov. Zo slovenských filmov sa premietli *Zvony pre bosých* (r. S. Barabáš, 1965), *Zbehovia a pútnici* (r. J. Jakubisko, 1968), *Keby som mal pušku* (r. Š. Uher, 1971) a československo-francúzsky titul *Muž, ktorý luže* (r. A. Robbe-Grillet, 1968). Z domácej produkcie bolo aj pásmo krátko- a stredometrážnych dokumentárnych filmov z rokov 1945 až 1985.

→ Vo veku 89 rokov zomrel 21. 8. Pavel Forisch, ktorý pôsobil ako vedúci produkcie a výroby. Začínal ako asistent kamery v Spravodajskom filme. Nejaký čas pôsobil ako asistent produkcie a neskôr sa stal vedúcim výroby a produkčným. Podieľal sa na vytváraní zázemia pre animovanú tvorbu na Slovensku a zároveň spolupracoval na mnohých projektoch v oblasti dokumentárneho filmu.

→ Na Medzinárodnom horolezeckom filmovom festivale v Tepliciach nad Metují v Česku, ktorý sa uskutočnil 22. až 25. 8., získal cenu za najlepší dokument *Tieň jaguára* v réžii Pavla Barabáša, *Vrcholová príťažlivosť* Rastislava Hatiara dostala cenu za najlepší horolezecký film a *Pavúk – horolezec storočia* Ľubomíra Slivku si odniesol Cenu mesta.

— text: **Tereza Cz Dvořáková** / filmová historička a pedagogička,
v roku 2017 členka poroty Cien Pavla Kouteckého —

Iný a dobrý dokumentárny film

Určite nie je náhoda, že sa v rámci prestížnych Cien Pavla Kouteckého, ktoré sa udeľujú za najlepšie české dokumentárne filmy, a najnovšie aj v rámci festivalu Elbe Dock v súťaži stredoeurópskych celovečerných dokumentárnych debutov v posledných rokoch tak razantne presadili slovenské dokumentárne filmy. V českom kontexte totiž naozaj vynikli.

— Na myslím mám dva tituly: *5 October* Martina Kollara a *Posledný autoportrét* Mareka Kuboša. Prvý z nich zaujal porotu Cien Pavla Kouteckého natolko, že mu pred dvomi rokmi udelila Cenu za najlepší český celovečerný film, hoci bolo porotcom jasné, že ide o bytostne slovenskú snímku bez akejkoľvek obsahovej väzby na české prostredie. *Posledný autoportrét* zase exceloval medzi tohtoročnými stredoeurópskymi dokumentárnymi debutmi na Elbe Docku a získal aj zvláštne uznanie v sekcii stredo- a východoeurópskych filmov Medzi morami na ostatnom Medzinárodnom festivale dokumentárnych filmov v Jihlave. Oba filmy prekvapili v porovnaní s českými dokumentmi hĺbkou osobnej výpovede. V Česku sme totiž zvyknutí skôr na spoločensky angažované dokumenty o aktuálnych problémoch. Subjektívnych filmových pohľadov na svet je u nás poľutovaniahodne málo (za všetky spomeniem tvorbu experimentujúcej dokumentaristky Violy Ježkovéj, dokuanimátorky Diany Cam Van Nguyen alebo režiséra slovenského pôvodu Adama Olhu). A odrazu vidíme, ako kúsok za našimi hranicami pokračuje a silnie tradícia sebavedomých senzitívnych dokumentárnych príbehov čisto intímneho rázu. Je to pre mňa ako diváčku veľmi inšpiratívne a osviežujúce.

— V oboch menovaných snímkach tvorcovia vedome ohmatávajú hranice dokumentárneho filmu. Kollar založil svoj film na nedramatických, ale skvele vizuálne komponovaných situáciách. Chorý hrdina pred operáciou pôsobí veľmi osamelo, a pritom je v stálom kontakte so štábom za kamerou, pre diváka len tušeným. U Kuboša je definícia hraníc dokumentárneho filmu

priamo jednou z hlavných tém celej jeho filmovej eseje. Rozvíja otázku pravdivosti, etiky či realizovateľnosti dokumentárnej tvorby v dnešnom svete a okrem iného tak českému divákovi predstaví mnoho z tvárí tvorcov slovenského dokumentárneho filmu strednej generácie.

— Kľúčovú úlohu v tom, prečo tieto dva dokumenty tak dobre fungovali na českých festivaloch, hrá, samozrejme, spôsob, akým sú natočené. Pracujú so síce neporovnateľnými, ale v oboch prípadoch veľmi výraznými filmovými štýlmi, ktoré sú ďaleko za hranicami (prečo takej častej?) televíznej dokumentaristiky. Neboja sa očakávať citlivého a sústredeného diváka. Nehľadajú formálnu originalitu za každú cenu a zároveň sa neboja byť iné. Pracujú s dlhými zábermi a s až fotografickou kvalitou obrazu bez dialógov (Martin Kollar) alebo s až extrémnym množstvom slov, pohľadov, prostredí a postupov, ktoré spája objekt režiséra a jeho hravá a súčasne zanovitá túžba po úprimnosti (Marek Kuboš). Forma nie je ani v jednom prípade nijako samoúčelná. Posolstvo filmov dostalo svoj priestor a filmy sa neboja byť ľudské a dojemné už v prvom pláne. Vďaka za to! ◀

rtv:
ROZHLAS A TELEVÍZIA
SLOVENSKÁ

:RÁDIO_FM

